

A thick dark blue vertical bar runs down the left side of the page. A blue arrow-shaped graphic points to the right from the bar, containing the date.

12-08-2022

Strategi mod Mobning

Førskole, folkeskole og
ungdomsuddannelserne

Several thin, curved lines in shades of blue and grey originate from the bottom left and sweep upwards and to the right, creating a sense of movement and design.

ILINNIARTITAANERMUT AQUTSISOQARFIK
UDDANNELSESSTYRELSEN

Indhold

Forord	3
Resumé	4
Indledning – vi tager afgørende skridt for bedre trivsel og mod mobning blandt børn og unge i dagtilbud, folkeskole og under ungdomsuddannelse	7
Kapitel 1. Baggrund, bevæggrunde og beskrivelser	8
1. Fremgangsmåde for udvikling af National strategi mod mobning på uddannelsesfeltet	8
2. Mobbefagligt ståsted.....	8
3. Konsekvenser af mobning for individer og fællesskaber	9
4. Grønlandske ord og begreber for mobning.....	10
5. Mobning fra et rettighedsperspektiv	11
6. Onlinekultur.....	12
7. Når voksne ikke forstår.....	12
8. Institutioner og skolers betydning for børns udvikling	12
9. Nøgletal om mobning i folkeskolerne og kvalitative fund fra MIO	13
10. Etnografisk forarbejde til den nationale strategi mod mobning	14
11. Empiriske kilder i forarbejdet for den nationale strategi	15
12. Temaoversigt over 12 mobbespor/Tumit indsamlet i 2020-2021	15
Kapitel 2. anbefalinger, aktiviteter og argumenter.....	23
Indledende ord om anbefalinger.....	23
1. De to ben - Lokal forankring og national koordinering	23
2. JEG OG VI - At arbejde med grundlæggende mobbeforståelser	24
3. Handleplaner mod mobning på skoler, ungdomsuddannelser og elevhjem og antimobning som dannelse og værdi i daginstitutioner.....	25
4. Lovgivningsanbefalinger – skolepolitik, elevmapper og kommunal styrelse	25
5. Kammagiitta – indsatsprogram i daginstitutioner og på yngstetrinnet i skolen	26
6. Didaktikvejen	27
7. Kulturarv, arktisk pædagogik og antimobning	27
8. Elevhjem, kollegier og trivselsindsatser	28
9. Ungdom, antimobning og kommunikation	29
10. Onlinemobning og indsatser	29
11. Når lærere og pædagoger lærer.....	30
12. Særlig håndsrækning til lærere og pædagoger med opvækst-traumer	30
13. Forældregrupper inddrages i arbejdet	31

14. Det antimobbende arbejde som (del)indsats i andre aktuelle samfundsindsatser for positiv børn- og ungetrivsel og forskningstematikker	31
15. Sidevinger i børn og unges uddannelses- og fritidsliv	32
16. Ledelse af implementeringsstart samt nedsættelse af antimobbecirkel.....	32
Opgave- og indsatsoversigt samt ansvarsinstans 2021-2025	33
Budgetestimat for den nationale koordineringsopgave.	33
Litteraturliste	35
Bilag 1 Kommissorium	37
Bilag 2 Svar fra Elevråd	42
Bilag 3 Kammagiitta evaluering	48
Bilag 4 Citatudtag fra interviews	57
Bilag 5 Følgegruppe	72
Bilag 6 Høringssvar	74

Forord

Under Inatsisartuts forårssamling i 2019 besluttede et enigt Inatsisartut, at der skulle udvikles en national strategi mod mobning. Strategien skulle omfatte hele uddannelsesfeltet for børn og unge, dvs. dagtilbud, folkeskoler og ungdomsuddannelser.

Naalakkersuisuts vision er et samfund, hvor alle lever i gensidig respekt, og hvor man prøver at forstå og respektere hinandens holdninger og forskelligheder. Derfor er vi utroligt glade for at præsentere denne strategi mod mobning, som sætter fokus på gode fællesskaber og gensidig respekt.

Naalakkersuisut ønsker et samfund, hvor man gensidigt styrker hinanden – både individuelt og som samfund. Uanset om man kommer fra bygd eller by, skal børn og unge have gode og trygge opvækstbetingelser. Derfor er det vigtigt, at vi som samfund fokuserer på sund mental trivsel, og at der opbygges sunde mellem menneskelige relationer. Om barnet eller den unge er i daginstitution, i skole eller på ungdomsuddannelse – om de er hjemme eller til træning i klubben, er gode fællesskaber og sammenhold nøglen til et godt liv.

Vores samfund er unikt og forskelligartet. Det er vigtigt for Naalakkersuisut, at lokale skikke, kulturer og forhold bliver en del af løsningerne mod mobning. Derfor er samarbejdet med kommunerne og andre lokale interessenter vigtige, når strategien skal implementeres. Ved at tilpasse strategien til lokale forhold, vil vi opnå den største effekt, når strategien skal føres ud i livet – til gavn for børn og unge i hele landet.

Der er brug for alle i samfundet. Derfor må vi alle tage et medansvar og løfte i flok, når det drejer sig om børn og unges trivsel og mobning. Naalakkersuisut, kommuner, forældre, daginstitutioner, folkeskoler, ungdomsuddannelser og fritidsaktiviteter kan ikke gøre en forskel alene – men sammen kan vi styrke indsatsen omkring børn og unges trivsel. Derfor glæder vi os til arbejdet med implementeringen af denne strategi, og ønsker alle et rigtigt godt og konstruktivt samarbejde i kampen mod mobning.

Naalakkersuisoq for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke,

Peter Olsen.

Naalakkersuisoq for Børn, Unge og Familier samt Sundhed,

Mimi Karlsen.

Resumé

af Strategi Mod Mobning - Førskole, folkeskole og ungdomsuddannelserne

Dette er en strategi, der i sin grundtone bygger på, at **mobning skabes socialt og rammer individuelt**. Konsekvenserne kan være meget alvorlige for trivsel og livsmod hos den og de, der rammes af mobning. Det antimobbende arbejde er derfor et fælles samfundsmæssigt anliggende og ansvar.

Nærværende strategi retter sig mod institutioner, skoler og ungdomsuddannelser. Altså steder, hvor børn og unge er i rammer af læring, pædagogik og udvikling. Det er vigtigt, at netop de pædagogiske læringsmiljøer, hvor børn og unge åbner sig mod verdens muligheder, er kendetegnet af social anerkendelse og tolerance. Strategien forbinder derfor faglige bånd og spor mellem den antimobbende indsats og uddannelsesstedernes faglige indhold, ved at knytte antimobbende praksisser helt tæt til institutioner- skoler og ungdomsuddannelsernes kerneopgaver.

Strategien låner viden fra nyere skandinavisk forskning i mobning og udstødelse, men har samtidigt indhentet information og konkret viden om mobning specifikt i Grønland. Den allerede eksisterende viden er blevet suppleret med en etnografisk kvalitativ undersøgelse af forståelser og erfaringer med fællesskabsudstødelse i Nord-, Vest- og Østgrønland. Dette etnografiske forarbejde danner baggrund for at den lokale forankring af indsatsen står særligt centralt i strategien, der hviler på to bærende ben: **Det ene ben knytter sig til det kommunale arbejde**. Kommunerne får ansvaret for at igangsætte lokale aktiviteter samt understøtte institutioner og skolernes udvikling af antimobbende værdisæt eller mobbepolitik – herunder at inddrage forældregrupper. **Det andet ben er den nationale koordinering**, der står for at tilbyde efteruddannelses tilbud til pædagoger og lærere, samt udvikle både bredt formidlende som mere fagligbaseret materiale med vidensdeling om mobning og fællesskaber. Endvidere er den nationale koordinering ansvarlig for indkaldelse og gennemførelse af tre regional-nationale antimobbese seminarer i indsatsens første tre år, der betegnes som "implementeringsstart". Det forventes, at såvel den kommunale som den nationale indsats tager højde for, at det antimobbearbejde også indbefatter tiltag, der retter sig mod **digital mobning**, ved at stille krav og skabe dialoger om sprog, tone og indhold af vores kommunikation på de sociale medier. Det gælder også beskeder mellem voksne i forventning om, at de er positive eksempler for digital omsorg og digitale hensyn i store som små fællesskaber.

De konkrete anbefalinger fordeler sig på følgende områder:

Lovgivning:

Det anbefales at der arbejdes med en række lovtiltag i bestræbelserne på at gøre det antimobbende arbejde til en central prioritet i samfundet.

- Det gøres lovpligtigt for folkeskoler, efterskoler og ungdomsuddannelser at udvikle en skolepolitik for trivsel og mod mobning.
- I de lovpligtige elevmapper og handleplaner tilføjes mobning og trivsel i grundlagsteksten for en hurtig indsats.
- Kommunalbestyrelserne forpligtes til at udvikle lokale planer for understøttelse af skolernes trivsels- og antimobbearbejde.

Tiltag der øger fagpersoners viden:

Lærer- og pædagoguddannelserne samt pædagogikum på ungdomsuddannelserne opfordres til at implementere viden om mobning, gruppekultur og vilkår for mønsterbrud i deres studieordninger og forløb. Sideløbende hermed udvikles et direkte efteruddannelsesstilbud til pædagoger og lærere, der varetages af et rejsehold som besøger regionerne, og hvor undervisningen kobles direkte til hverdagsarbejdet i institutioner og skoler.

Håndsrækning til traumatiserede lærere og pædagoger:

Nogle lærere og pædagoger der er hårdt ramt af traumatiserede baggrunde, kan have udfordringer med at fastholde overskud og tålmodighed i deres relationsarbejde med børn og unge. Omvendt udgør netop lærere og pædagoger den helt altafgørende professionsgruppe for udvikling af skolernes antimobbende værdier og aktiviteter. Lærere og pædagoger i alvorligt socialt- og mentalt underskud får tilbud om samtaleforløb, der kan bidrage til at genoprejs fagstolthed og egen-værdighed.

"Kammagiitta" tilgange til daginstitutioner, fritidstilbud og yngstetrinnet på skolerne:

Det anbefales at "Kammagiitta" tilgange til mobbeforebyggelse tages i anvendelse eller benyttes som inspiration, hvad angår de yngste børn. Det vil sige daginstitutioner, fritidsordninger for yngstetrinnet samt yngstetrinnet i folkeskolen. "Kammagiitta"-aktiviteter retter sig mod kulturen og miljøet i og omkring børnegruppen, uden at udpege og udskamme enkelte børn. Materialet er udviklet af [Mary Fonden](#) i samarbejde med Uddannelsesstyrelsen. Mary Fonden er etableret af Hendes Kongelige Højhed Kronprinsesse Mary.

Didaktikvejen:

I skoler, efterskoler og på ungdomsuddannelserne anbefales det at der indtænkes pædagogiske og didaktiske tiltag, der styrker skoletilhørsforholdet og fremmer den sociale fællesskabs-trivsel. Det gøres fx ved kontekstbaseret undervisning, øget grad af elevdeltagelse, brug af kultur møder og arktiske erfaringer med tilgange til læring uden vrede og aggressivitet.

Elevhjem og kollegier:

De børn og unge, der må rejse til andre byer end deres hjemstavn bor fx på elevhjem og kollegier. Disse hjem, der erstatter det familiære hjem for en tid, er vigtige baser for den gode trivsel og kan være vigtig brobygning for den unges relationsopbygning til andre unge. Det opfordres derfor at personale på elevhjem og kollegier deltager i det antimobbende arbejde, og har øje for hvordan de unge beboere trives i såvel skole som i byen, elevhjemmet og kollegiet.

Forældre involveres:

Det tilrådes at forældregrupper involveres i det lokale arbejde med antimobbepolitik og antimobbearbejdet i institutioner og skoler. Forældre i daginstitutionernes "brugerforsamlinger"- og forældrevalgte skolebestyrelsesmedlemmer opfordres i særlig grad til at igangsætte forældrearbejde, der støtter op omkring tolerance, respekt og forståelse på tværs af forældre og børn.

”Sidevinger” og særligt om kommunikation til ungdom:

Der skal lyde en opfordring til at det vigtige kulturelle liv i børn og unges fritid involveres i arbejdet lokalt og nationalt med at forebygge og nedbringe mobning. ”Sidevinger” har vi kaldt denne indsats – i betydningen ”opdrift”. Musik-, sport- og kunstmiljøer inviteres til at tænke med i udtryk og aftryk der kan understøtte tolerante og inviterende fællesskaber.

Nogen unge løsriver sig fra voksensamfundets normer for at blive uafhængige, hvilket kan betyde at generelle informationstiltag om mobning kan blive mødt med afstand eller manglende interesse. Omvendt er der brug for unge som engagerer sig i tematikken, så de kan inspirere deres yngre familiemedlemmer og venner. Derfor tilrettelægges specifikke kommunikationstiltag målrettet og i samarbejde med ungemiljøerne.

Tidsoversigt:

Strategien tager de første skridt i sit praksisliv ved skolestarten i august/september 2022. Årene 2022-2025 anses som implementeringsår, hvor arbejdet udvikles og konsolideres. I 2025 evalueres den foreløbige indsats med henblik på justeringer.

Indledning – vi tager afgørende skridt for bedre trivsel og mod mobning blandt børn og unge i dagtilbud, folkeskole og under ungdomsuddannelse

I de senere år har der været støt stigende international opmærksomhed og fokus på mobning som fænomen i daginstitutioner, skoler og på ungdomsuddannelser. Denne øgede interesse kan ses som et udtryk for en generel voksende interesse for mellem menneskelig god mental trivsel, også uden for hjemmene. En interesse, der bl.a. er rodfæstet i forskningsbaseret viden om, hvor fysisk og psykisk belastende det er for individer at blive ramt af systematisk udstødelse eller anden form for længere mistrivsel i nærmiljøerne.

Grønland har skrevet sig ind i denne øgede opmærksomhed på mobning. Under Inatsisartuts forårssamling i 2019 blev det derfor besluttet, at der skal udvikles en national strategi mod mobning, bredt i uddannelsesfeltet for børn og unge, dvs. i dagtilbud, skoler og ungdomsuddannelser. Denne bredde pointerer at mobning kendes i alle sammenhænge, hvor børn og unge er under tilsyn eller er under skolegang. Altså sammenhænge hvor myndighederne har ansvar for struktur, indhold og forløb.

Det har været et ønske at strategien blev udviklet på et forskningsbaseret grundlag. Hvilket betyder, at der hentes belæg, argumentering og faglighed fra mobbeforskning og forskning i trivsel og institutions- og skolekultur. Når strategien er arbejdet på plads, udgives en formidlende "pixi"-udgave til brug for skoleledelser, skolebestyrelser, borgergrupper, institutionsledelser, kommunalbestyrelser og andre.

Kapitel 1. Baggrund, bevæggrunde og beskrivelser

1. Fremgangsmåde for udvikling af National strategi mod mobning på uddannelsesfeltet

Opgaven har ligget i Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik. Her blev der nedsat en projektgruppe, og opgaven blev delt op i tre trin:

Trin 1: Forår-efterår 2020 - Vinter 2021: Researcharbejde med indsamling af kilder og børneperspektiver samt en etnografisk rejse på kysten, i nord og i øst, hvor der blev indsamlet kvalitative data i form af interviews, og observationer. Nedsættelse af en faglig følgegruppe. Møderække med organisationer, myndighedsinstanser og NGO-repræsentanter.

Trin 2: Forår 2021: Ideudvikling, følgegruppemøde nr. 1, tilblivelse og skrivning af udkast til den nationale strategi.

Trin 3: Efterår 2021: Følgegruppemøde nr. 2, høringsrunde og justering af udkast til strategien.

2. Mobbefagligt ståsted

Arbejdet har hentet inspiration fra nyere mobbeforskning i Skandinavien (se fx Eriksson et al 2000, Hansen 2005). Det "nye" ligger i, at individualiserede årsagsforklaringer på mobning er blevet suppleret med viden om gruppedynamikker, lokalkultur og mobningens omgivende miljø. Mobnings årsag tilskrives således ikke udelukkende enkeltpersoners mulige mangler og begrænsninger, men i lige så høj grad grupper- og miljøers mangler og begrænsninger.

Det tidligere individualiserede mobbesyn førte til, at antimobbende opgaver blev kategoriseret indenfor det specialpædagogiske og det socialpædagogiske felt. Her forbandt man opgaven med at behandle "dårlig og uhensigtsmæssig adfærd" hos enkelte børn. På den måde blev det overset eller undervurderet, at mobning kan opstå i de fleste udfordrede børne- og ungesammenhænge. Derfor anbefales det, at det antimobbende arbejde bør være et centralt anliggende for almenområdet i børne- og ungefeltet.

I det nutidige skandinaviske forskningsarbejde om mobning er der hentet viden fra socialpsykologiens felt om in- og eksklusionsdynamikker mellem mennesker i flok (Kofoed & Søndergaard et al. 2009, 2013). Disse dynamikker kan tippe til ekstreme udstødsprocesser, især når og hvis der opstår utryghed og meningsløshed i lokale miljøer som fx en skoleklasse, en børnegruppe i dagtilbud eller blandt kollegaer på en arbejdsplads. Det mobbefaglige fokus i denne strategi er således især rettet mod vilkårene for relationer og fællesskaber i institutioner, skoler og ungdomsuddannelser. Det udvidede mobbesyn hviler altså på et sociokulturelt ståsted, hvor mennesker forstås som væsner, der ikke kun præges af biologi og af deres hjemmeforhold, men også af det sociale liv udenfor hjemmet. Ikke mindst de steder, hvor mange mennesker - store som små - opholder sig de fleste af dagens vågne timer: Dagtilbud, skole, uddannelse og arbejdsplads. Det sociokulturelle ståsted med interesse for menneskers relationelle praksisser er ikke et ukendt udgangspunkt for læringsforståelser i vores land, men går igen i fx forarbejderne til Atuarfitsialak initiativet fra 2009: "...den sociale interaktion mellem mennesker i hjemmet og i samfundet er grundlaget for menneskers tænke..." (Olsen 2009 i Tarp et al).

Mobning forklares i dag ofte som *fællesskabsudstødelse* (Hansen 2018, Laflor 2020). Fællesskabsudstødelse kan antage uendelige mange former, som bevæger sig med tiden. Den kan markeres ved negativ tavshed,

ved sårende ord, ved forfølgelse, ved psykisk vold, fysisk vold, fysisk afstand, isolation og aggressivitet. Udstødelse kan ske digitalt og analogt, indirekte og direkte.

Et centralt fund fra den sociokulturelle mobbeforskning peger på, at mobning er omgivelser- og situationsfølsomt, og påvirkes af kontekstuelle, lokale og nationale kulturforhold. Denne nye viden betyder, at antimobbende praksisser i Norden er begyndt at have fokus på kulturændringer i de nærmiljøer, der er mobningens arenaer. Det betyder, at der skal undersøges magtforhold, meningsfuldheder og miljøer i den børnegruppe, skoleklasse, erhvervsskolehold, gymnasieårgang eller arbejdsplads, hvor mobning udspiller sig, eller hvor der er mulig mobning på vej. Den danske forskergruppe eXploring Bullying in Schools, eXbus peger således på, at mobning er et resultat af "mange kræfters samspil" (Kofoed & Søndergaard et al. 2009). Den sociokulturelle vidensforståelse af mobning kan forklares med et eksempel:

En person der kommer fra meget udfordrende socioøkonomiske vilkår bliver ikke nødvendigvis mobbet *fordi* hun eller han er "fattig", men *fordi* personen befinder sig i et intolerant og mobbende miljø. Fattigdom kan dog være *det*, man mobbes *med* – altså en anledning.

Det "fattige", som det der måske forstås som anderledes, kan byttes ud med andre forhold, som den udstødte mobbes med, såsom at man er fra marginaliserede grupper i samfundet, at man har tabt en konflikt, eller at man er ramt af smitsom sygdom osv. Der kan også være historisk betingede normer i samfundet, som forstærker mobbende tendenser i lokale miljøer. Medborgere med handicaps har fx tidligere været gemt væk fra gadebilledet og i det offentlige, og det afspejler sig fortsat nogle steder i form af fordomme og usikkerhed på, hvordan disse borgere skal mødes og forstås som en del af fællesskaberne. Andre vaner, statusnormer, livsomstændigheder og trends i det ydre samfund kan også få indflydelse på *hvad* der mobbes med - men er ikke det samme som, *hvorfor* der mobbes. Mobning kan desuden være resultatet af en kamp om en plads i et magthierarki, uden at der er en umiddelbar synlig personrisiko, der konkret kan peges ud. Det betyder, at forebyggelses- og interventionsarbejde kan opleves noget abstrakt, hvilket igen fører til tendensen til, at omgivelserne forenkler, bagatelliserer, misforstår eller forsimples problemernes karakter. Det er baggrunden for at mobbeforskere i fx Australien anbefaler, at indsatsen mod mobning i skoler er en helhedsindsats (Cross 2012, 2014). Overført på samfundsniveau kan man sige, at mobning opstår i vores fællesskaber, og skal løses i vores fællesskaber.

Nærværende strategi er jævnfør kommissoriet for strategibeslutningen rettet mod uddannelsesfeltet, men tager afsæt i, at mobning som sådan ikke er et børneproblem, men et menneskeligt problem.

"Mobning er ikke kun et problem i skolerne, men er et generelt samfundsproblem".
(Kvinde, repræsentant fra en offentlig myndighed i følgegruppen).

3. Konsekvenser af mobning for individer og fællesskaber

Mobning over længere tid har alvorlige skadende konsekvenser for den og de, der skubbes ud af fællesskabet. Mobning reducerer både selvtillid og selvværd betydeligt, ligesom positionen som udstødt kan sætte sig som livslede. Det er endvidere påvist at mobning kan føre til depression og øge risiko for at blive ramt af posttraumatisk stress-forstyrrelse - PTSD - både hos voksne og børn (Idsoe et al 2012). Mobning er på den vis en trussel mod det at være i trivsel og velvære, og når børn og unge rammes af mobning, er det ekstra skadende, da mobning sker samtidigt med at barnet står midt i en hastigt voksende udvikling af sit *selv*. Mobbeoplevelserne bliver desuden hos nogen ofre taget med ind i voksenlivet som stor social usikkerhed og manglende tro på egen styrke.

Mobning har (dog) ikke kun konsekvenser for ofrene, men sætter spor i hele gruppen, hvori mobningen foregår (Hansen 2018). Hvis mobbekultur ikke udfordres, men får lov at fortsætte, så kan tilstanden aktive- re angsten for social eksklusion i hele gruppen. Mobning over længere tid i en børne- og ungegruppe kan også bevirke at alle i gruppen får følelsen af at mobning er et livsvilkår. Det kan få individer i miljøet til at tilpasse sig og understøtte udstødseshierarkiet for ikke selv at blive udstødt (Hansen 2005).

Der er således konsekvenser for *alle* i et mobbende miljø, hvilket igen understøtter behovet for, at mobning er en fælles opgave for minisamfund i børnehaver, skole, ungdomsuddannelse, elevhjem, i lokalområder og på en arbejdsplads, ligesom det også bør være en fællesopgave for makrosamfundet som lovgivning, politiske miljøer, organisationer og kulturlivet.

"Det er udbredt, at børn og folk med problemer selv får skylden".
(Kvinde, NGO-repræsentant i følgegruppen).

4. Grønlandske ord og begreber for mobning

Sprogsekretariatet peger på ordet *pimmatiginninneq* som den officielle grønlandske betegnelse, der kan forbindes med det skandinaviske ord *mobning* og det engelske *bullying*. I praksis benyttes også andre ord og udtryk, der udtrykker udstødelse, udelukkelse o.l. De forskellige ord påpeger dels forskelle i betegnelser i nord, vest og øst; og dels forskelle, der betoner forskellige aspekter af udstødses- og udelukkelseserfaringer. Projektgruppens indsamling af kvalitative data i foråret 2020 peger på følgende ord, der anvendes i praksis:

Pimmatiginninneq – driller/mobning (lidt "hårdere" end "qinngasaarineq").

Qinngasaarineq - drille - opfattes umiddelbart som "mildere" end *pimmatiginninneq*.

Ajattuineq – udstødelse (det til stadighed at blive skubbet ud/væk)

Akerartuineq – mundhuggeri

Asissuineq - hån

Ikkatiginninneq - drille groft, behandle andre skødesløst

Illaruaatiginninneq - gør grin med

Immikkoortitsineq – gøre forskel

Ingutsineq – bagtale

Kamassarineq – gøre nogen vred

Mobbe – (det danske ord anvendes visse steder)

Mangatsisarneq – lægge pres på/plage med noget. (Qaanaaq område)

Nakkarsaaneq – nedgøre

Nikassaaneq – tryne, nedgøre

Ninngatsaarnqiviler – tirre, drille, gøre nogen arrig, skinsyg. (Tasiilaq område)

Quiassuutiginninneq – gør grin med ordets historiske rod er *quiasuppoq* – morskab. (Satirepå grønlandsk = *quiassuarneq*)

Singganeq - misundelse, jalousi.

Uumisaarineq – drille, genere, chikanere

Uparuartuineq - udpege

Inniilliineq – hensynsløshed, f.eks. seksuel chikane

Persuttaaneq – Fysisk vold (ordet finder også anvendelse i mobning, hvor der anvendes fysisk vold)

Perujunneq (perujuupput) – de driller hinanden (Sydgrønland)

De mange forskellige ord har forskellige betoning og betydninger, der findes vigtige alt efter lokalhistorisk baggrund og kultur. Nordpå giver det fx mening at fokusere på det at lægge pres på nogen; andre steder er det nedgørelsen og det pinefulde, som fremhæves.

Der er både fordele og ulemper ved at have flere forskellige betegnelser for fænomenet mobning. *Ulemperne* kan ligge i, at man i konkrete sager og i nationale debatter *ikke* er sikker på, at der tales ud fra samme forståelse af, hvad der sker. Det kan blive til udfordringer i fx sagsbehandlinger og i undersøgelser om mobning, hvor der kun tages udgangspunkt i én af betegnelserne. *Fordelene* er at give plads til udtryk med lokal eller situationel mening i et stort geografisk land, der favner regionale forskelle.

Det vigtigste for at en national strategi mod mobning får effekt og virkning, er ikke nødvendigvis, at alle bruger samme ord, men at indsatsen retter sig mod de handlinger, som er skadende for børn og unge - nemlig fællesskabsudstødelse.

5. Mobning fra et rettighedsperspektiv

Mobning som begreb og ord nævnes ikke direkte i FN Konventionen For Barnets Rettigheder, Børnekonventionen. Men der kan i et udvidet fortolkningsperspektiv indlæses myndighedsforpligtelser i forhold til antimobbende opgaver i flere artikler. Det betyder at indholdet i følgende artikler vurderes som uforeneligt med mobning:

- Artikel 2: **Ligestilling og beskyttelse mod diskrimination:** Alle rettigheder gælder for alle børn uden undtagelse. Staterne skal beskytte børn mod alle former for diskrimination.
- Artikel 6: **Retten til livet.** Barnets ret til livet og statens forpligtelse til at sikre barnets overlevelse og udvikling.
- Artikel 12: **Retten til at udtrykke meninger.** Barnets ret til at give udtryk for en mening, og krav på at denne mening respekteres i overensstemmelse med barnets alder og modenhed.
- Artikel 19: **Beskyttelse mod mishandling.** Statens forpligtelse til at beskytte barnet mod alle former for mishandling, begået af forældre eller andre, og til at forebygge alle former for mishandling og at afhjælpe deres virkninger, når de er sket.
- Artikel 28: **Undervisning.** Barnets ret til undervisning og statens pligt til at sikre, at grundskoleundervisningen er obligatorisk og gratis for alle børn, og at skolens disciplin er menneskeværdig.
- Artikel 30: **Minoriteter.** Beskyttelse af børns ret til at leve i overensstemmelse med deres egen kultur og til at praktisere deres egen religion og deres eget sprog i lande, hvor de tilhører etniske, religiøse eller sproglige mindretal.

(Artiklerne fra Børnekonventionen er her gengivet i korte versioner).

6. Onlinekultur

I de sidste 15-20 år er mobiltelefoner og internet blevet en del af hverdagen. For nogle er de sociale medier i det hele taget blevet en central, social kontaktmarkør. De sociale medier kan dog også bruges til at markere afstand, foragt og udstødelse. Når fællesskabsudstødelse blander sig med digitale medier, kaldes det *"digital mobning"*. Der findes også digital konflikt og digital chikane, som ikke indgår i fællesskabsmønstre, men som sker mellem konfliktende partnere, f.eks. ekskæresten. Digital konflikt eller chikane kan føre til følelsen af udsathed i en situation, hvor informationsteknologi bliver brugt som et (redskab) og "våben". Mobbeforskning peger på, at digital mobning i sin kerne "ligner" den analoge (fysiske) mobning ved, at de mobbende handlinger har til formål at skubbe et individ ud af fællesskabet (Kofod 2009). Den digitale del eller udgave af mobning har dog også nogle særlige dimensioner at hæfte sig ved. Digitale ord og handlinger kan mediegyres i delinger, og indeholder dermed aspekter af uendelighed, tempo og omfang, der ofte efterlader offeret med stærke følelser af skam, af at være ubeskyttet samt voldsomt krænkede i sit privatliv. Da digitale medier ikke har "vægge" og infrastrukturer på samme måder som i det fysiske liv, men derimod er mere flydende i tid og sted, er det af afgørende betydning at medtænke digital kultur i indsatser og aktiviteter mod mobning og for fællesskabstrivsel. Et særligt nationalt forhold at bringe ind her er at de store geografiske afstande betyder, at onlineteknologi gør det muligt for familier og venner at holde kontakten over de store geografiske afstande, men samtidigt kan den også blive brugt til digital forfølgelse, udhængning og udstødelse.

7. Når voksne ikke forstår

I en national strategi mod mobning, der retter sig til børn og unge i hele uddannelsessektoren (fra dagtilbud til ungdomsuddannelserne) handler det også om, hvad voksne ser og forstår af livet mellem børn og unge. Mobningens former er konkret historiske. Det vil sige, at mobning afspejler sig i tidens normer og udtryk. Det er en af grundene til at pædagoger, lærere og forældre ikke altid kan aflæse, hvad der sker og forstå bevæggrundene bag mobningen. Mobbeformerne ligner nemlig ikke altid de situationer, der huskes fra egen skoletid. Dertil kommer at børne- og ungeflokkene, grupper og fællesskaber udvikler deres egne koder og kodeks, som også kan være vanskelige at forstå udefra og fra et andet generationsperspektiv. Mobningens omskiftelige, konkrete fremtrædelsesformer fører ofte en udfordring med sig i såvel det forebyggende som i det intervenierende mobbearbejde. På den ene side er det af stor betydning, at voksne der skaber rammer omkring børn og unge, tager det antimobbende arbejde alvorligt, og på den anden side er de voksnes indsigt i hvad der foregår, begrænset. Det fører til, at de børn der mobbes, er ekstra udsatte. De er ramt af udstødelse, og de som kan og skal beskytte dem – de voksne – ser, opdager og forstår ikke helt, hvad der foregår børnene imellem. Det betyder ikke blot at voksne begynder at finde fejl hos den der mobbes, men også hos børnene, der udøver mobning, som let kan blive stemplet som en "palaarsuaq". Vished om at disse modsætninger og "blindheder" eksisterer, kan dog bruges som faglige opmærksomheder, der kan opmuntre pædagoger, lærere og andre i højere grad til at starte dialoger med børn og unge om deres sociale liv.

8. Institutioner og skolers betydning for børns udvikling

Børnenes tid i daginstitutioner, fritidsinstitutioner, skoler og unges tid under ungdomsuddannelserne præger dem fagligt og socialt. Her læres ikke udelukkende sprog, lege og fag. Her læres også det sociale liv

udenfor familien, med alt hvad det indebærer. Der er både formelle og uformelle sider af denne læring. Det formelle handler om at lære at indgå i de regler og kutyper, der sættes op i dagtilbud, skole og uddannelse. Det uformelle handler om at lære at bygge relationer op. At bevare dem og at bevare sig selv i relationerne. For nogen er denne læring barsk – hvis de befinder sig i et mobbende miljø. Her kan en uformel læring bestå i, at man af sine skolekammerater lærer at udføre mobning. Uformel sidemandslæring kan dog i høj-tolerante miljøer også bestå af det omvendte: at man lærer at støtte hinanden og griber ind når andre chikaneres. På den vis har alle de år, hvor børn og unge befinder sig i uddannelsessystemet, en stor betydning for oplevelsen af at være i trivsel og i positiv udvikling som menneske. Ikke alene præger skoletiden børn og unges sociale identitet. Skolen kan også få afgørende betydning for at bryde mulig negativ social arv. Mønsterbryderforskning viser netop, at trods meget vanskelige odds, såsom at komme fra opvækstvilkår præget af vold, omsorgssvigt og misbrug, så er der børn og unge, der bliver i stand til at bryde negativ social arv, og få sig et bedre liv end det deres forældre har. Det er ikke uvæsentligt, at det er *positive relationer til andre voksne end forældrene, der kan hjælpe med et mønsterbrud* (Elsborg et al. 1999). "Andre voksne" er fx pædagoger, lærere, naboer, venners forældre eller andre familiemedlemmer. Det understreger det fælles samfundsmæssige ansvar om, at være sociale stilladser for hinandens børn. Det ligger også allerede som en tradition i mange familier i landet, at man deltager i en form for fælles omsorg af familiens børn på kryds og tværs. Den tradition kan der trækkes tråde fra og over i en øget satsning på, hvordan skoler og institutioner indgår som vigtige medressourcer for det enkelte barns muligheder senere hen i livet. Når viden om skolens betydning og mønsterbrud samlæses med mobbefaglighed, betyder det ikke at børn, der er truet af negativ social arv, automatisk får en mobbeofferposition. De kan i princippet lige så godt være i en sammenhæng, hvor de udøver mobning eller er passive tilskuere, alt efter de miljøer, der omgiver dem. Vi har valgt at medtage emnet om mønsterbrud, da vi ønsker at understrege to forhold: at miljøet i uddannelsesinstitutionerne har en stor social betydning, og at social ulighed kan krydse mobbekultur.

9. Nøgletal om mobning i folkeskolerne og kvalitative fund fra MIO

Der foretages sundhedsundersøgelser blandt skolebørn hvert fjerde år i hele landet fra 5. til 10. klasse (Niclasen 2018). De såkaldte HBSC- Health Behavior in School-aged Children undersøgelser i regi af verdenssundhedsorganisationen WHO. Der er tale om selvrapporteringer, hvilket betyder, at eleverne selv svarer på spørgsmål i et spørgeskema. Vi bringer her tre nøgletal om mobning fra HBSC 2018 - Grønland samt projektgruppens kommentarer sat ind med kursiv:

- 35 % af eleverne angav, at de var blevet mobbet indenfor de sidste to måneder (Uændret siden 2014). Ingen kønsforskelle.
Kommentar til tallet: *Tallet ligger signifikant højere sammenlignet med mobbetal i resten af Norden. Det skal dog bemærkes, at der i de øvrige lande er konsensus på brug af en ensartet betegnelse for fænomenet mobning, hvor der er flere betegnelser i spil i Grønland. Det kan betyde, at den forholdsvis høje frekvens favner andre former for negative relationelle forhold end mobning såsom de mildere drillerier og almindelige konflikter. Det kan dog heller ikke afvises, at tallet havde været højt ved en fælles national begrebsfortegnelse*
- 30 % af eleverne angav, at de har deltaget i mobning af andre.
Kommentar til tallet: *Andelen af udøvere og ofre er omtrent det samme og forholdsvis højt.*

- Elever i bygderne angav højere grad af mobning end eleverne i byerne.
Kommentar til tallet: *Det er et bemærkelsesværdigt fund som bør øge opmærksomheden på bygdebørnenes forhold til og i skolen.*

Mobning har været og er et centralt indsatsområde for MIO, Børnetalsmanden. MIO's iagttagelser fra deres rejser og daglige virke bekræfter billedet af at skolemobning er velkendt og har en vis udbredelse. MIO's data bygger på indsamlede børneperspektiver i form af interviews, observationer og henvendelser.

"Jeg er ked af det, når jeg mister én til døden, bliver mobbet, savner nogen, sorg".

(Pige 15 år. Citat fra MIO's rejserapport fra Qeqertalik, 2019).

Dette citat af en teenagepige fra MIO's rejserapport 2019 viser, hvordan mobning kan opleves på linje med at miste nogen og at være i sorg, hvilket understreger, hvor dybt mobning kan sætte sig, oplevet fra et barneperspektiv.

Der er ikke foretaget systematiske undersøgelser af mobning i dagtilbud i Grønland, men det antages ifølge nordisk mobbeforskning, at mobbemønstre (eller begyndende mobbemønstre) kan udvikles i børnehaver (Lund & Helgeland 2021).

10. Etnografisk forarbejde til den nationale strategi mod mobning

Mobning er et kompliceret og emotionelt felt at forske i. Der er ikke bare lidelser på spil, men ofte vidt forskellige perspektiver, der ikke altid taler i samme retning. Perspektiver, der støder sammen – f.eks. om hvorvidt udpegede handlinger er mobning eller ej. Det kan føre til passivitet hos omgivelserne for ikke at havne i definerende konflikter. Passivitet fører igen til, at børn og unge der udsættes for mobning, oplever at være helt alene i situationen. Systematisk fællesskabsudstødelse er skadende, og netop derfor er det af stor betydning at indsamle subjektivt vurderede oplevelser, for at give os mere specifikke informationer om mobningens aftryk, som det opleves af individer og vidner, der har været involveret i mobbemønstre. Kvantitative data (fx tal og statistik) kan derfor ikke stå alene, men bør kombineres med kvalitative data for at få indhentet narrativer, oplevelser og meninger fra levede liv. Det er baggrunden for, at vi har trukket på MIO's rapporter samt lyttet til NGO'er, organisationer og myndighedsinstansers erfaringer med det antimobbende arbejde. Derudover har vi også indsamlet etnografisk data som en del af strategiens forarbejde.

Vores kvalitative materiale er indsamlet på forskellig vis. Der er gennemført en rundrejse i landet i 2020-2021, hvor der er foretaget interviews, samtaler og observationer (antal fremgår nedenfor ved hver kilde-specifikation). Der er indhentet elevperspektiver, og der er afholdt udvekslingsmøder med en række myndighedsinstanser og NGO-enheder. De undersøgende spørgsmål var: Hvad informanterne forstår ved mobning; Eksempler på mobning, som de er bekendt med; Eksempler på forhold, som de vurderer, fører til eller forstærker mobning - samt tanker om, erfaringer med eller forslag til, hvordan mobning kan forbygges og udfordres.

11. Empiriske kilder i forarbejdet for den nationale strategi

- *Elevstemmer*. Der er tre kilder af elevperspektiver, som indgår i vidensarbejdet. Under nedlukning af Grønland i forbindelse med Covid-19 situationen er der i samarbejde med lærere blevet stillet en essayopgave om at være ung under Corona – herunder refleksioner over skolegang. Vi modtog 43 besvarelser (enkelte besvarelser er foretaget gruppevis) i form af tekster, billeder, video og musik. På tværs af disse besvarelser har vi udtaget sætninger og udtryk, der fortæller om betydningen af sociale relationer i og udenfor skolen. Den anden kilde er svar på vores henvendelse til alle elevråd i skoler og ungdomsuddannelser. Vi har spurgt ind til erfaringer med mobning på deres skole – og vi har efterlyst ideer og forslag til antimobbende aktiviteter. Vi har modtaget 14 besvarelser (Se bilag 2). Den tredje kilde er interviews og samtaler med fire unge, der har oplevet længere tids mobning i grundskolen eller under ungdomsuddannelse samt et bidrag med børne, ungestemmer fra et børnehjem.

(I alt: 43 elevbidrag, 14 elevrådsbesvarelser, 4 interviews og 1 bidrag fra børn og unge fra et børnehjem).

- *”Centrale trivselsbevidnere”*. Vi har interviewet 42 fagpersoner (voksne) indenfor børne- og ungeområdet i Nord-, Vest- og Østgrønland. (11 personer heraf deltog i et fokusgruppeinterview). Fagpersoner som vi benævner ”Centrale trivselsbevidnere”, er voksne, der i en vis årrække har erfaring med at arbejde pædagogisk, didaktisk, sundhedsfagligt eller socialt med børn og unge. Det er f.eks. lærere, undervisere, skoleledere, pædagoger, børnehjemsledere, sundhedsfagligt personale og kommunale socialarbejdere. Projektgruppens rundrejse gav også mulighed for at observere ”stemninger” og ”miljø” på skoler, i daginstitutioner og lokale kvarterer.
- *Møderække med interessenter*. Der er gennemført udvekslingsmøder med forskellige børnefaglige NGO’er og myndighedsinstanser samt fagforeninger og sundhedsfaglige organisationer, hvor der er drøftet erfaringer og vurderinger af antimobbende opgaver og behov.

”For mig var det godt at gå i onlineskole, for jeg er blevet mobbet og derfor kan jeg ikke lide at stå frem og sige noget”.

(Pige, 14 år, i skriftlig opgave om at være ung under Corona-nedlukning af skoler i Grønland, marts 2020).

12. Temaoversigt over 12 mobbespor/Tumit indsamlet i 2020-2021

På tværs af de empiriske data har vi fundet en række gennemgående kvalitative tematikker, der forbindes med mobning, begyndende mobning, konsekvenser af mobning eller virker som mobningsforstærkere. Som udgangspunkt undersøgte vi især fænomenet mobning blandt børn og unge, men det viste sig hurtigt at der i lige så høj grad blevet givet eksempler fra voksenmiljøer. Det er tematikker, som blev nævnt, talt frem, bemærket eller skrevet til os af informanterne. Vi præsenterer nedenfor de centrale problemstillinger, der går igen i materialet og på den vis indeholder en vis empirisk tyngde. Der er ikke tale om en fuldstændig gengivelse af alle tænkelige og gyldige forhold, der har betydning for udvikling af mobbekultur, men en

gengivelse af hvad informanterne finder vigtigt at fremhæve og dele. Der kan være andre betydningsfulde betingelser for udstødelseskultur, som ikke fremgår af vores data - ikke mindst, da der kan være mere subtile problemstillinger, som ikke "opdages" af hverken informant eller observant. Temaoversigten skal ikke læses som en oversigt over grundlæggende årsager til mobning, men som et udsnit af oplevelser, erfaringer, meninger og analyser om forhold, der ser ud til at understøtte, forstærke eller være en konsekvens af mobbekultur.

I temaoversigten bringer vi citater fra interviews i anonymiseret form, hvor kun køn og evt. profession nævnes.

1. At tabe en konflikt. Konfliktspiraler.

Flere informanter beretter om, hvordan børn, unge eller voksne, der er positioneret som "taberen" i en negativt accelererende konflikt (uoverensstemmelse mellem to partnere), har ført til trinvis udtrædelse eller systematisk udstødelse af fællesskabet omkring konflikten. Det kan fx være en uenighed mellem klassekammerater, der "vokser" og bliver til en konflikt-anspændt stemning, som inddrager andre elever.

"To drenge i 8. klasse skændtes over en pige og det skænderi endte først i slåskamp og så vendte resten af drengegruppen i klassen sig mod en af de to drenge".
(Kvinde, skolelærer).

Det kan også være en familiær uenighed, en parforholdsuoverensstemmelse, der forplanter sig lokalt, eller en politisk- og kulturel uenighed mellem voksne, der udvikler sig til en uforenelig konflikt over længere tid. Disse konflikтуelle stemninger synes at "smitte" af på de andre i klassen, på arbejdspladsen og i naboskaber m.v. Trinvis kan det føre til, at flere personer lægger afstand til "taberne" af konflikten. Der er således tale om udvikling af konfliktspiraler, der udvides og efterhånden fører til mobning.

"Der var en voldsom jalousikonflikt mellem en lærer og en mor til en af eleverne, og det endte med at moren ikke turde aflevere sit barn i skolen. Hun mærkede, at der blev set skævt til hende af de andre mødre, og hun var bange for at blive overfuset af læreren".
(Kvinde, socialrådgiver).

2. At være socialt udsat (eller at være en social succes)

Langt de fleste informanter oplever, at det at være socialt udsat øger risikoen for at blive offer for mobning.

"...der er nogen børn, der bliver mobbet med, at de ikke har nogen penge, eller at man har set deres onkel meget fuld i går".
(Mand, skoleleder).

En gruppe informanter - bl.a. i gruppen af undervisere på erhvervsskoler - fremhæver, at det omvendte også gør sig gældende: at man kan komme på kanten af lokale fællesskaber ved at være "for succesfuld", hvilket fx blev udtrykt i følgende udtalelser:

"Jeg kan godt genkende det med, at man kan få en lav status i et fællesskab, hvis man ligger på bunden af samfundet, men det omvendte kan også blive til mobning eller en kamp for ikke at blive mobbet. At man i andres øjne er blevet for meget en succes".

(Mand, erhvervsskolelærer).

At skille sig ud fra "midtergruppen" opleves af mange informanter som at udsætte sig for risiko i miljøer, der er kendetegnet ved mobbekultur.

3. Sygdoms- og handicapudstødelse

Rygter om sygdom er brugt nogle steder som mobberedskab. Rygter om at personer har HIV eller Corona har fx betydet, at voksne og børn er blevet undgået eller ekskluderet i og af lokalsamfundet.

Handicaptalskvinden vurderer, at det stadig er nyt i gadebilledet at se handicappede borgere, og at tolerancen vedrørende anderledeshed fortsat er for lav. Nogle informanter peger også på, at kronisk syge ofte oplever, at de efterhånden mister deres venne-relationer, der stiltiende siver bort.

"Tolerancen overfor folk, der er anderledes, er fortsat meget lav".

(Handicaptalskvinde ved udvekslingsmøde i 2020).

4. Identitetssammenstød

Der nævnes på tværs af kommunerne og øst og vest, at man kan opleve udsathed pga. identitetsudfordringer, der forbindes til nationalitets- eller regionale tilknytninger, hvilket ikke er en ny samfundsmæssig problemstilling.

"Jeg synes, det er vanskeligt, at jeg ikke kan bruge mit eget sprog grønlandsk som arbejdssprog på arbejdet".

(Mand ansat i Centraladministrationen).

Dansk er fortsat et dominerende sprog i en del myndigheds- og uddannelsessammenhænge.

Samtidigt kan det grønlandske sprog have vigtig betydning for relationsarbejde og uformelle fællesskabs-konstellationer i såvel skole som i arbejdspladssammenhæng. Den modsætning mellem sprogfordele og sprogulempen kan føre til oplevelser af at blive udelukket fra enten formelle eller uformelle sammenhænge i fællesskabet. Her synes der for nogen herboende at være specifikke udfordringer med dobbeltidentitet på tværs af det danske og grønlandske. De kan opleve at befinde sig i en form for "melletrum" mellem de to nationaliteter.

"Jeg er grønlandsk med danske aner, men har været i Danmark nogle år, fordi min mor læste på universitetet. Da vi efter 3 år kom tilbage til Grønland, startede jeg i 7. klasse i Nuuk. Mit mundtlige grønlandske skulle lige starte op igen, fordi jeg havde talt dansk i skolen i Danmark. Men jeg forstod alting, også da en lærer sagde på grønlandsk til en af mine klassekammerater: "Hun taler ikke sit eget sprog". Jeg følte mig udenfor i meget lang tid, da vi

vendte tilbage. Og så lige i Grønland, som jeg sådan havde glædet mig til at komme tilbage til”.

(Pige 17 år).

Ud over identitetsudfordringer knyttet til Grønland-Danmark-historikken rejste der sig også andre problemstillinger på tværs af vores empiri, knyttet til det ”at komme udefra”, hvilket de næste to tematikker handler om:

5. ”At man er fra Østkysten”

Langt de fleste informanter både i vest og øst nævner, at der er fællesskabsudfordringer for børn og unge, der rejser fra øst til vest.

”Vi har desværre lige sagt farvel til tre unge, der rejste hjem til Østgrønland igen, fordi de ikke blev en del af fællesskabet. De holdt sig meget for sig selv”.

(Mand, erhvervsskolelærer).

Citatet ovenfor repræsenterer en iagttagelse af unge fra øst, der holder sig for sig selv, hvilket ligger op til mere vidensdeling, drøftelser og refleksioner over, hvad det betyder at rejse væk fra sin egen lokalitet og over i en anden kulturel sammenhæng. I Danmark kan man støde på den samme beskrivelse af grønlandere, der rejser til Danmark for at studere (Laage-Petersen 2015).

Det vurderes af flere informanter, at man i Vestgrønland ofte forbinder dét at være fra Østgrønland som ’problembærende’. I øst nævner nogle informanter omvendt, at deres udfordringer ikke primært ligger mellem Grønland og Danmark, men mellem Vest- og Østgrønland.

”For os ligger problemet ikke mellem Grønland og Danmark men mellem Øst- og Vestgrønland”.

(Mand, lærer).

6. ”At man er udefra”

Flere informanter nævner ”risikoen” generelt ved at være ”udefra”, og forklarer at det kan være aftryk af tidlige tiders vaner, hvor man var skeptisk eller fjendtlig overfor fremmede og nyankomne. Det skeptiske gælder fortsat i dag ved mange forskellige konstellationer, såsom som udsathed ved at rejse fra by til bygd, fra bygd til by eller regionerne imellem. At være ”udefra” kan føre til chikane og konfliktsituationer. Der kan også opstå udsathed ved at modtagersteder positionerer de udefrakommende som nogen, der ”skal reddes”.

”I 2017, da der var de katastrofer i Illorsuit og Nuugaatsiaq, så var der folk, der var nødsaget til at flytte herover til os. Så var der nogen, også voksne, der mobbede: ”Annagiarsuit”, I er bare her for at ”survive”.

(Mand, lærer).

7. Fagligt meget udfordret eller fagligt meget dygtig

Fra skoler og uddannelsessteder tales eksempler frem om udsathed ved at være i enderne af et en-mestringsskala. At være i en klasse, hvor det har højstatus at være faglig dygtig, kan man være udstødelsesudsat ved at have læringsudfordringer. Omvendt i klasser, hvor det har højstatus ikke at vise høj-faglighed.

"Der er nogle elever i klassen, som har meget svært ved at følge med, og de rykker ligesom ud af fællesskabet".

(Kvinde, lærer).

"Jeg havde ingen problemer med det faglige, og det blev på en måde også brugt mod mig. De (klassekammeraterne...red) synes, jeg var mærkelig".

(Pige 20 år).

Som ved tematikken ovenfor om at være social udsat eller at være en social succes i samfundet, opleves det i utrygge miljøer, at der er størst "sikkerhed" i at være i en form for midterposition.

8. Familiecircles

Familiecircles, kollegagrupper og omgangskreds overlapper ofte hinanden, især i mindre samfund. Hvis der opstår konflikter og udfordringer i relationerne, kan det smitte af og "hoppe" fra familie til kollegaskab, omgangskreds og den anden vej også. Det betyder, at begyndende udstødelse i én sammenhæng rejser til andre sammenhænge og isolerer den udsatte mere og mere.

"De to kollegaer blev uvenner og den enes fætter var den andens arbejdsgiver, og det blev noget rigtig rod. Til sidst måtte han bare sige op".

(Mand, ansat i Centraladministrationen).

Det blev også talt frem flere steder, at et særligt familietilhør (navn) kan ligge som en underliggende risiko for at være – eller ikke at være - fuldt ud accepteret. Ligesom familienavns-hierarkier ser ud til at kunne være en stiltiende konflikt mellem familier i generationer.

"Jeg hørte tit som barn, at jeg skulle holde mig fra xxx-familien. Engang blev jeg forelsket i en dreng fra den familie, og ham i mig. Det måtte vi skjule, og det gav vildt mange problemer i vores venne-gruppe".

(Kvinde, erhvervsskolelærer).

9. Sociale medier som mobberedskab

Det fremhæves såvel i nord, vest som øst, at brug af sociale medier på tværs af relationer kan fungere stærkt konfliktoptrappende og udstødende i alle miljøer, og såvel blandt børn som voksne. Sociale medier

benyttes i stigende omfang til ulovlige billeddelinger, udkamninger, afsløringer af private forhold, og til at sprede sande eller falske rygter, i f.eks. i sager om sygdomme. Chikanerende praksisser på de sociale medier kan udvikle sig til voldsomme episoder i det fysiske rum og omvendt, og beretninger vidner om, at voksne ikke nødvendigvis formår at være positive rollemodeller. Tværtimod er der eksempler på, at udstødeschikane og personlige, kulturelle og politiske konflikter, der føres på de sociale medier "rykker" ned, og skaber uro og konflikt blandt børnene.

"Der løb så det her rygte om en kvinde, der havde HIV, og så blev hendes børn bedt om at holde sig hjemme fra skole, og det var helt unødvendigt".

(Kvinde, socialarbejder).

10. Køn og udsathed

Der gives eksempler i nord, vest og øst på, at køn kan spille ind i direkte og indirekte udstødelsesmekanismer.

Mange informanter nævner modsætningen mellem, at små drengebørn ofte favoriseres fra fødslen, men at der samtidigt er samfundsmæssige negative sociale drengeslagsider. Disse slagsider ses fx i følgende forhold:

- Flere drenge end piger indstilles til specialundervisning (Folkeskolen i Grønland 2019/2020).
- Flere drenge end piger begår fuldbyrdet selvmord (Bjerregaard & Larsen 2015).
- Flere mænd end kvinder afsoner dom (Lauridsen 2018)

Modsætningen mellem at være favoriseret og samtidigt problematiseret i samfundet, kan føre til voldsomme konflikter drenge imellem og konflikter på tværs af køn. Drengeslagsiden ses også i en del italesættelser af mobning. Det går igen, at figuren og stereotypen "palaarsuaq" ofte tales frem som en urolig dreng.

"Man ser det allerede fra fødslen af, at det tit fejres mere, hvis det er en dreng. Det går hen og bliver et problem for drengene senere, som skal leve op til alt for meget. Der er jo vendt op og ned på alt, det der oprindeligt blev forbundet med at være stærk mand fx at være en storfanger".

(Kvinde, NGO-repræsentant i følgegruppen)

Ifølge rapport om årsager til efterskoleelevers frafald i Danmark, er der en overvægt af frafald blandt pigerne. Især fire forhold gør sig gældende for pigers frafaldsårsager; bortvisning, mistrivsel, psykiske problemer og hjemve.

"Der er en stor overvægt af piger, der har psykiske problemer som den primære årsag til, at de er stoppet på efterskolen. Ligeledes er 14 ud af 20 elever fra de større byer med kategorierne "Over 10.000 indb." og "Fra 9999-2000 indb.", her træder Tasiilaq igen oftere end de andre byer".

(Kilde: Rapport: Årsager til Grønlandske folkeskoleelevers frafald, 2019).

Opdelinger i, hvad der er en "rigtig mand" eller en "rigtig kvinde" kan føre til kønspress og udsathed blandt unge, der ikke ønsker at identificere sig med absolutte mand-kvinde kategorier. En informant fra LGBT+-miljøet fortæller, at han er stødt på manglende accept af sin "feminine side":

"Siden jeg var en dreng, plejede mig og min fætter at lege med biler, men nogle dage legede jeg mest med pigerne med barbie dukker og andet legetøj. Der kunne man se min feminine side, og de ældste elever i folkeskolen overfusede mig med skældsord som "Din skide feminine mand". Jeg blev meget forarget over at blive mobbet på den måde. Indtil jeg blev teenager, har jeg været og opført mig feminint ret tydeligt. Det blev bemærket, og jeg blev mobbet med at jeg var en feminin mand. I 90-erne hørte man tit ordet "din skide homo", den blev brugt mod mig som skældsord. Nogle gange blev jeg også udsat for fysisk vold".

(Mand 41 år).

11. Strukturel eksklusion

Det fremhæves af flere informanter, at gentagne sanktioner i form af at bortvise og straffe børn og unge enten kortvarigt (sat uden for døren) eller overlængere tid (karantæne og udsmidning) kan skabe usikkerhed, ustabilitet og utryghed i børnegruppen og i skoleklassen:

"Der havde længe været skænderier mellem nogle to drenge i klassen og vores lærere. En dag hvor vi kommer i skole er drengene der ikke mere. Vi får at vide, at de ikke må komme tilbage. Vi græd for det var jo vores venner. I de næste dage kom jeg slet ikke i skole for jeg ville hellere være sammen med dem, og jeg havde ikke lyst til at komme tilbage, for dem jeg var mest sammen med, var jo lige dem".

(Pige 16 år).

"Det blev lidt sådan, at det var den samme dreng, der fik skældud af de voksne hele tiden og han fik også skældud af de andre børn. Jeg husker ikke, hvad der kom først? De voksnes skældud eller børnenes skældud?"

(Kvinde, børnehavepædagog).

Fra mobbeforskning i Skandinavien ved vi, at utryghed og social eksklusionsangst giver grobund for opdelinger i en "dem og os"-kultur i børnegruppen, i klassen (Kofoed og Søndergaard 2009, 2013) eller på arbejdspladsen. Strukturelle eksklusioner kan netop skabe sådan en social utryghed i omgivelserne, der igen kan forplante sig til eksklusionsmønstre mellem eleverne.

Det fremhæves også af flere informanter, at børn med særlige behov og børn der henvises til specialtilbud og specialundervisning kan opleve at de i særlig grad udsættes for strukturel adskillelse og strukturel eksklusion.

12. Oversete sammenhænge mellem mobning og selvmord blandt børn og unge

"En af vores drenge, 17 år, begik selvmord i 2019. Han har haft en hård opvækst, og lige op til... var han forfulgt af meget grov sms-mobning med tekster, der opfordrede ham til at dø".

(Kvinde, børnehjemsleder).

Ifølge vores informanter fra det sundhedsfaglige felt eller fra feltet af anbragte børn og unge, ligger der beretninger om, hvordan gradvis systematisk fællesskabsudstødelse (også) prægede livet for den udsatte, inden selvmordet fandt sted. Det peger på, at de forklaringer, der ofte udveksles om selvmord såsom "hård barndom", "ulykkelig kærlighed" og "skjult depression" bør udvides med en opmærksomhed på begyndende eller vedholdende fællesskabsudstødelse.

"85 % ca. af selvmord i vores region mener jeg er relateret til at være mobbet ud af fællesskabet".

(Mand, læge).

Kapitel 2 Anbefalinger, aktiviteter og argumenter

Indledende ord om anbefalinger

I dette kapitel præsenteres anbefalinger og aktivitetstiltag, der tilsammen udgør en struktur for en national strategi mod mobning i daginstitutioner, folkeskoler, elevhjem og ungdomsuddannelser i hele landet.

Der er grundlæggende set tale om at igangsætte en strategiproces da halvdelen af indsatsen skal udvikles og implementeres lokalt fremover.

En direkte deltagelse i en strategiproces skaber ejerskab, og netop ejerskab til en medmenneskelig opgave anses som en del af strategiens ånd. Dette kapitel skal derfor ikke læses som en standard-manual, men som retningslinjer og praksisfagligt grundstof.

Når international forskning i mobning iagttages, er det vanskeligt at udpege én model eller ét særligt tiltag, der alene virker mod mobning. I stedet ser det ud til, at det er en helhedsindsats med mange forskelligartede tiltag, der nedbringer frekvensen af mobning (Cross 2012, 2014). Det er netop viden om effekten af mange forskellige tiltag, der er baggrunden for strategiens idé om at lade kommuner og regioner udvikle deres egne udgaver af den fælles nationale indsats mod mobning. Målet er at gøre livet bedre og tåleligt for de børn og unge, der er på vej ud eller allerede er udstødt af vores små eller store fællesskaber.

1. De to ben - Lokal forankring og national koordinering

Anbefalinger og aktiviteter mod mobning i institutioner, folkeskoler og på ungdomsuddannelser går på to ben.

Det ene ben omhandler den lokale forankring. Den består i, at man i hver kommune udvikler, formulerer og implementerer en antimobbende plan for området med udspring i den faglighed, der fremgår af nærværende nationale strategi. Det betyder, at de regionale og kommunale strategier tager afsæt i lokale forhold, og lokale særtræk og karakteristika i sprog, traditioner, rutiner, vaner og kulturtraditioner.

Opgaven lokalt består overordnet af tre hovedpunkter:

- 1) Udvikle en konkret praksisplan for kommunale/regionale antimobbende aktiviteter i en treårig prøveperiode. Efter de tre år evalueres indsatsen kommunalt/regionalt – og på nationalt plan tage stilling til de næste procestrin for strategiens lokale forankring.
- 2) Udvikle konkrete tiltag, der understøtter de enkelte institutioner, folkeskoler og ungdomsuddannelser i tilblivelsen af handleplaner for trivsel og mod mobning (som en del af den lokale plan). Forældregrupper aktiveres og inddrages i arbejdet. Bygdeskoler, der har brug for det, tilbydes en særlig opmærksomhed og støtte i processen.
- 3) Udvikle lokale borgeraktiviteter, der sætter antimobning på den fælles dagsorden, evt. i samarbejde med lokale foreninger og virksomheder.

Det andet ben handler om en national koordinering af strategien. Opgaven her består af tre hovedpunkter:

1) De lokale forankringer og kommunerne understøttes med vidensopdatering, rådgivning og fælles idéudveksling. Det gøres bl.a. ved afholdelse af et årligt trivsels- og antimobbese seminar i samarbejde med NGO'er, der har mobning som et centralt indsatsområde. Det årlige trivsels- og antimobbese seminar flytter region for hver af strategiens første tre år for på den vis, at styrke arbejdets konsolidering på regional plan. Det bør overvejes, om der på sigt også skal indføres en årlig, national trivsel- og antimobbedag, der markeres i dagtilbud på skoler, uddannelsessteder og andre steder.

2) Den antimobbende indsats implementeres som opgave i relevante instanser på uddannelsesfeltet, der uddanner fagpersoner (læreruddannelsen, pædagoguddannelsen, pædagogikum på ungdomsuddannelserne, elevhjem, undervisningsforlag)

3) Der udvikles forskellige kommunikationstiltag om antimobning som et fælles mellem menneskeligt anliggende og en fælles opgave. Formålet er at skabe og understøtte et øget fokus på mobning som et samfundsanliggende, og på den måde give opbakning til indsatsen i kommuner, institutioner, skoler, ungdomsuddannelser og elevhjem.

Til udførelsen af disse opgaver nedsættes et *nationalt koordinerende team i Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik*.

I de efterfølgende afsnit vil der blive præsenteret udvalgte tematikker og prioriteringer, der kan anvendes og trækkes på i såvel lokale forankringer som i den nationale prioritering.

2. JEG OG VI - At arbejde med grundlæggende mobbeforståelser

Fra landskaberne af nuværende mobbestudier i Norden kan der zoomes ind på fire vigtige grundforståelser, som kan bruges i den nationale strategi som værdibaserede afsæt, der formidles bredt ud i samfundet.

Udsagn og den bagvedliggende faglighed lyder:

UDSAGN:	FAGLIG BEGRUNDELSE:
<i>Mobning er fællesskabsudstødelse</i>	Mobning opstår som en social relationel dynamik, der skaber et "dem og os" udstødelsehierarki (se fx Hansen 2011, Hansen 2018, UNESCO 2021).
<i>Mobning udspringer af et socialt miljø med manglende sammenhængskraft</i>	Mobning henter sit indhold og udtryk fra et samspil af mange forskellige kræfter (fx værdier, status, lokale magtforhold, livsstilsdominans, etnicitet, køn digitale redskaber, personhistorikker mm. (Søndergaard 2009). En grundlæggende faktor er manglende fælles sammenhængskraft i den gruppe og det miljø, der omgiver mobningen (Hansen 2018).
<i>Alle kan blive ofre for mobning i et mobbende miljø.</i>	I grupper, hvor mobbemønstre er blevet almindelige, kan alle rammes af mobning, afhængigt af de konkrete og generelle magtforhold (se fx

	Kofoed & Søndergaard et al 2009, 2013).
<i>Grib ind</i>	Mobning kan udfordres og minimeres, når deltagere i fællesskabet (hvor der sker mobning) griber ind (blander sig) (se fx Hansen 2018)

At tage afsæt i disse faglige udsagn betyder, at det er uforeneligt med den nationale strategi mod mobning at marginalisere, udstille og udskamme børn og unge, der er eller har været direkte involveret i konkrete mobbesager, enten som udøver af mobning eller som offer for mobning. Det udelukker ikke, at der kan stilles krav til individer om at stoppe med mobbende handlinger, men det betyder at man som udgangspunkt intervenserer pædagogisk og ikke ekskluderende som lærer, pædagog og skoleledelse. Det er ligeledes uforeneligt med strategien, at mobningens årsager ensidigt kobles med barnets baggrund og hjem uden at medtage institutions- og skolekontekst i analyser, overvejelser, italesættelser og interventioner. Desuden betyder disse sætninger, at alle aktører i og omkring institutioner, skoler og ungdomsuddannelser opfordres og opmuntres til at gribe ind, når andre skubbes ud af fællesskabet. Det gælder både at gribe ind som enkeltperson (jeg), og at grupper (vi) arbejder for at højne tolerance og respekt indbyrdes set. Dette gøres fra de voksnes side bl.a. ved at italesætte, rose og anerkende børn og unge, der prøver at stoppe mobning, og som aktivt bryder kammeraters ensomhed i gruppen.

Der anbefales desuden, at arbejde med at udbrede og understøtte sociale forståelser af mobning via en fælles national kommunikationsformidling, i de første tre år af implementeringsfasen.

3. Handleplaner mod mobning på skoler, ungdomsuddannelser og elevhjem og antimobning som dannelse og værdi i daginstitutioner.

I samtidighed med den lokale forankring af strategien anbefales det, at indføre forpligtende handleplaner (eller politik) for trivsel- og mod mobning på alle skoler og elevhjem, ungdomsuddannelser (gymnasier, erhvervsskoler og efterskole). Dette gælder også for specialklasser samt i specifikke tiltag over for børn med særlige behov. Der opfordres til, at tilblivelsen af disse handleplaner involverer flest mulige af skolens aktørgrupper: elever og elevråd, lærere og forældre i udvikling af et samlande, demokratisk og tolerant undervisningsmiljø. Ansvar for tilrettelæggelse af forløbet, ligger hos skoleledelsen med faglig understøttende tiltag fra kommunen.

I daginstitutioner og fritidstilbud anbefales det, at udvikle og formulere antimobbende og inkluderende dannelsesmål i såvel den pædagogiske tilrettelæggelse, i institutionernes værdigrundlag som i den faglige efteruddannelse af det pædagogiske personale. Endvidere anbefales det, at der arbejdes konkret med inkluderende praksisser og toleranceaktiviteter i børnegrupperne som mobbeforebyggende tiltag, evt. ved brug af Kammagiitta (se nedenfor).

4. Lovgivningsanbefalinger – skolepolitik, elevmapper og kommunal styrelse

I medfør af strategiens retningslinjer anbefales tre lovtiltag:

- 1) Det gøres lovpligtigt for folkeskoler, efterskoler og ungdomsuddannelser at udvikle en *skolepolitik for trivsel og mod mobning*. Det bør tilstræbes, at denne skolepolitik indeholder både forebyggelsestiltag, samt retningslinjer for interventioner, når der er udbredt mobning. Det bør endvidere være obligatorisk, at eleverne og deres elevråd inddrages centralt i tilblivelsesprocessen. Desuden bør forældre også involveres i processen, og de antimobbende aktiviteter bør afspejle den enkelte skoles traditioner, skikke og karakteristika. Det er op til den enkelte skole at vælge format(er) for deres politik. Det kan således være en film, et dokument, billeder, podcast eller andet. Fordelen ved at gøre en sådan skolepolitik lovpligtig er, at den går fra at være tiltag man *kan* indføre, til at være et tiltag man *skal* indføre.
- 2) I de lovpligtige elevmapper og handleplaner jfr. Inatsisartutlov 15 af 3. dec. 2012 om folkeskolen tilføjes mobning og mistrivsel i §20, så paragraffen lyder (tilføjelser fremhævet i rødt):

Skolelederen skal sikre, at en elevmappe for hver elev opdateres med henblik på at følge eleven og skabe grundlag for en hurtig indsats i forhold til eventuelle behov for særlige initiativer vedrørende eksempelvis indlæringsvanskeligheder, faglige mangler, **mobning, mistrivsel eller andre** sociale problemer.
- 3) I afsnittet om "Den lokale styrelse – kommunalbestyrelsen" i Inatsisartutlov 15 af 3. dec. 2012 om folkeskolen indføres der i § 43 følgende formulering:

Kommunalbestyrelsen udvikler en plan for understøttelse af skolernes trivsels- og anti-mobbearbejde.

5. Kammagiitta – indsatsprogram i daginstitutioner og på yngstetrinnet i skolen

Det anbefales, at indsatsen på førskoleområdet, i fritidstilbud samt yngstetrinnet i folkeskolerne lader sig inspirere af eller trækker direkte på Kammagiitta-programmet, som det er udviklet af Mary Fonden, Red Barnet og Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik (i forening) (opdatering af programmet er igangværende). Kammagiitta bygger på de nye fællesskabsorienterede forståelser af mobning – og aktiviteterne i programmet retter sig mod **hele** børnegruppen, uden at udstille eller udskille enkelte børn som skyldige, vanskelige eller forkerte. Kammagiitta indeholder også centrale fagtekster til personalet om, hvordan mobning og en fællesskabende indsats kan forstås samt forslag til lege, dialoger og musik, der har til formål at styrke relationer og "grib-ind"-kultur mellem personale og børn og børn imellem. En evaluering af Kammagiitta projektet (Se bilag 3) foretaget af Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik i 2020 viser, at programmet har været udbredt og anvendt med positive erfaringer, især på dagtilbudsområdet, men også i enkelte klasser på yngstetrinnet. Til den igangværende opdatering af Kammagiitta anbefales det, at materialet især styrkes på tre områder: En stærkere grønlandsk forankring. En kortere og mere klar faglig indføring af materialet til personalet og mere direkte forældrerettet input.

6. Didaktikvejen

Det antimobbende arbejde i skoler, efterskole og ungdomsuddannelser er ofte aktiviteter i form af samtaler, møder, forsamlinger, temadage og andre aktiviteter, hvorved eleverne udtrykker sig. Vi anbefaler at man indenfor undervisningens kerneopgaver indtænker den antimobbende opgave – fordi der er sammenhænge mellem det at trives godt socialt i skolen og det at deltage i læring. En deltagelsesorienteret undervisning giver mulighed for at øge en meningsfuld skolegang i såvel grundskole som i gymnasier og erhvervsskoler, og denne meningsfuldhed KAN fungere som et omdrejningspunkt for elevfællesskabet. Jo mere eleverne har noget, at være fælles om – jo mere styrke til fællesskabet. Et styrket fællesskab vil øge skoleengagementet, og dermed i højere grad give bedre vilkår for, at udvikle antimobbende kultur. At styrke elevfællesskabet via passioneret undervisning kaldes for fællesskabende didaktik (Hansen 2013) – og didaktik betyder læren om undervisningens mål og indhold. Fælles didaktik indebærer at lærere og undervisere er eller bliver ambitiøse med, at deres undervisning og pædagogik inddrager flest mulige elever på anerkendende, tværkulturelle, inkluderende og læringsdemokratiske måder. Fællesskabende didaktik og pædagogik deler grundværdier med reformtankerne i og bag *Atuarfitsialak* på folkeskoleområdet. Det gælder fx principperne om undervisningsdifferentiering og det at finde sammenhænge mellem elevernes livserfaringer og skolens faglige indhold – som også kaldes for en kontekstbaseret didaktik. Disse principper indgår i ideen om at udvikle en mere tilhørsskabende skolegang for eleverne på tværs, og læreruddannelsen og enkelte skoler og flere institutioner arbejder ud fra dette grundlag. Der er således ikke tale om et helt nyt pædagogisk grundlag, men en videreførelse af allerede udviklet faglighed om en skole i udvikling.

Didaktikvejen er i denne strategi også overskriften på en helt pragmatisk anbefaling til skoler (ældstetrinet), efterskole og ungdomsuddannelser om at indføre mobbefaglighed som et undervisningstema i fx fag som grønlandsk, dansk, engelsk, samfundsfag mm. Formålet er at give de ældste elever mulighed for via undervisning at tilegne sig viden om mobningens (også om den digitale mobnings) mekanismer og menneskelige konsekvenser. Den viden kan inspirere (nogle elever til at udfordre udstødelse i eget miljø, og øge tolerancen overfor andres udsathed og ensomhed).

7. Kulturarv, arktisk pædagogik og antimobning

En indsats mod mobning beriges af krydsninger af mange slags aktiviteter, formater og tilgange, der kan tale til forskellige målgrupper, aldre, situationer og livsstilsgrupperinger. En af disse veje er at trække tråde og forbindelser fra de aspekter af landets og den arktiske kulturarv, der indeholder mobningens modstykke i form af samhørighed i nærmiljøet, kollektivistisk levemåde, og ikke-aggressiv børneopdragelse, og bringe det ind i nutidens pædagogiske og didaktiske greb i daginstitutioner, skoler og ungdomsuddannelser. Det fremgår allerede af henholdsvis Inatsisartutlov nr. 15 af 3. december 2012 om folkeskolen og Inatsisartutlov nr. 13 af 22. november 2011 om den gymnasiale uddannelse, at der skal tilstræbes en kulturel forankring i undervisningen. Vi anbefaler at dette udgør en del af det arbejde der forsøger at skabe mere tilhør, trivsel og mindre mobning i skolegang.

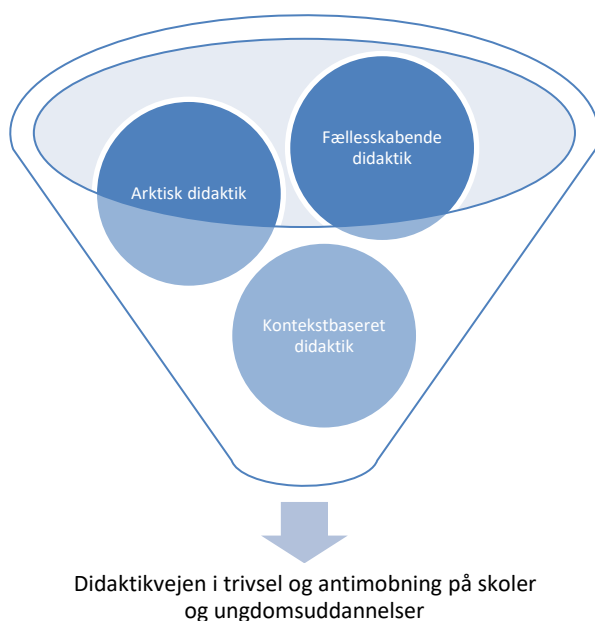
Kunstsolen i Nuuk, Nationalmuseet, lokale museer, interesserede kunstnere og historikere inviteres ind i arbejdet som medtænkere og medskabere af visuelle udtryk og tekster, der fremskriver forbindelser mellem det antimobbende og kulturarvsværdier. Der kan, som nævnt i det forrige afsnit, bygges bro mellem dette kulturarvsarbejde og den fællesskabende didaktik under arbejdsoverskriften: arktisk didaktik og ark-

tisk pædagogik. Ordet "arktisk" henviser til en historisk, kulturel og samfundskulturel tilgang. Den nye masteruddannelse med den foreløbige betegnelse "Arktisk Pædagogik" på Ilisimatusarfik inviteres ind her som samarbejdspartnere. Ligesom der kan hentes inspiration fra arbejdet i ICC, Inuit Circumpolar Council. På ICC Summit om uddannelse, afholdt i Nuuk i 2018, var et opmærksomhedspunkt netop at finde mødesteder mellem inuitlæring og det etablerede uddannelsessystem:

"To identify successes and gaps specific to Inuit pedagogy, language, and knowledge transfer systems within the formal education systems, as well as ones that are culturally/community based across the Inuit Circumpolar countries."

(ICC-Education-Summit-Report 2018).

Den teoretiske og kulturelle inspiration til at knytte trivsel og antimobning til skolens kerneopgave er således hentet tre forskellige steder med samme uddannelses-grundforståelse, men med forskellige betoning på henholdsvis: at gøre skolen til et fælles omdrejningspunkt for at udvikle mere skoletilhør, at finde mødesteder mellem arktisk kulturtilgang, praksislæring og skolens strukturelle rammer samt bruge konteksten mest muligt såsom lokale særegenheder og elevbaggrunde:

8. Elevhjem, kollegier og trivselsindsatser

Elever, der går på ældstetrinnet eller gennemfører ungdomsuddannelse i en anden by end der, hvor de er vokset op, bor ofte på elevhjem eller kollegie. For nogle unge bliver det en udfordring at "komme udefra" og at skulle være langt væk fra familien. Det gør det ekstra vigtigt, at der arbejdes med at skabe trygge

rammer, positive relationer og tilhør på såvel elevhjem som kollegie. Hvad angår elevhjem, er dette allerede beskrevet i *Selvstyrets bekendtgørelse om ophold på elevhjem* (Selvstyrets bekendtgørelse nr. 76 af 21. december 2021 om ophold på elevhjem). Vi anbefaler, at den lovfæstede opgave for elevhjem også skal gælde for kollegier. Det kan fx gøres ved, at opgaven hører obligatorisk indenfor "kollegielærerens" opsøgende arbejde. Vi anbefaler, at personalet på elevhjem og kollegier ikke kun har fokus på trivsel og anti-mobning i deres egne "huse", men at de også er opmærksomme på hvordan det sociale og faglige skoleliv udspiller sig for den enkelte elev, og eleverne imellem samt har øje for særlige sårbare unge

9. Ungdom, antimobning og kommunikation

'Unge' er en aldersgruppe, der er ved at løsrive sig fra voksensamfundets råderet over dem. Samtidigt øver de unge sig på det sociale liv sammen med deres jævnaldrende, og det kan føre en sårbarhed med sig, når man støder på konflikter og usikkerhed. Denne dobbelthed mellem løsrivelse og sårbarhed gør unge til en hel særlig målgruppe i det antimobbende arbejde. Unges nødvendige og lejlighedsvis distance til voksenverdenen kan betyde, at de (nogle) til tider er i opposition til velmenende råd og krav, også selvom de stadig er meget afhængige af voksnes støtte og forståelse. Dette særlige udviklingsvilkår taler for, at der sideløbende med de strukturelle indsatser i skoler og på ungdomsuddannelser udvikles specifikke kommunikative- og kulturelle tiltag rettet direkte mod unge. Der nedsættes derfor i den nationale koordinerende indsats en ad hoc gruppe af unge talsmænd (elevrådsfolk, debattører, og NGO-aktive unge), unge kunstnere, kunstnerforeninger, sportsudøvere, sportsforeninger, musikere og musikforeninger, der på baggrund af strategiens grundafsat med-udvikler udtryk og tolkninger til brug i den antimobbende indsats.

10. Onlinemobning og indsatser

Onlinemobning indgår ofte som et element eller et redskab i en mobbende, konfliktuel eller chikanerende lokalkultur, og derfor understreges der en opmærksomhed på den digitale kultur på tre måder:

For det første opfordres folkeskoler, efterskoler og ungdomsuddannelser til at forholde sig konkret til digital mobning i deres skolepolitik for trivsel og mod mobning. Skoleklasser kan for eksempel inviteres til at *udvikle færdselsregler* for den digitale trafik i klassen, ligesom forældregruppen opfordres til at understøtte indsatsen positivt.

For det andet opfordres unge-ad hoc gruppen (se afsnit ovenfor) til at udvikle ord, udsagn, visuelle udtryk og aktiviteter, der fokuserer på *digital respekt*, og som kan anvendes til flere målgrupper i det grønlandske samfund.

For det tredje igangsætter det nationale koordineringsteam et konkret rundt-om-bordet samarbejde med teleudbyder, Politi, Det Kriminalpræventive Råd, MIO og repræsentanter fra NGO-miljøet. Samarbejdets udgangspunkt handler om en fælles indsats, hvor der informeres om, hvornår digital mobning og chikane er ulovlig – og hvor der opfordres til digital omsorg og etik ("Tænk før send") i lokale og nationale miljøer og instanser såvel blandt børn som unge og voksne.

11. Når lærere og pædagoger lærer

I forebyggelse og interventioner af mobbemønstre mellem børn og unge er det helt afgørende, at voksne fagpersoner ser, opdager og forstår mobningens karakter, baggrund og former. Det understreges af de bidrag om mobning, der er indgået fra forskellige elevråd i landet i forbindelse med det forberedende strategiarbejde (Se bilag 2). Det understreges også af fund i skandinavisk forskning, som viser betydningen af at lærere forstår, aflæser og handler i forhold til mobning (se fx Hansen 2011).

Lærere og pædagoger kan uden den nødvendige viden komme til at forstærke et udstødende miljø mellem børn eller unge, hvis de ensidigt (og udelukkende) individualiserer årsagerne til mobning. Det sker, når børn og unge som er indblandet i mobbemekanismer som udøver eller offer overproblematiseres uden, at der ses på deres helt konkrete, sociale og situationelle vilkår og trivsel i institutionen, skolen og ungdomsuddannelsen.

Lærer- og pædagoguddannelserne opfordres derfor til at implementere mobbeteori på lærer- og pædagoguddannelserne, samt i pædagogikum for undervisere på ungdomsuddannelserne. Det anbefales også at mobbetematikken medtages som en faglig opmærksomhed i praktikordninger, i udvikling af undervisningsmaterialer, opgaveskrivning m.m.

Det foreslås i samme spor, at der på nationalt plan planlægges et tilbud om professionsløft til ALLE praktiserende undervisere i folkeskolen samt til pædagoger i institutioner og fritidstilbud. Det betyder, at lærere og pædagoger i hele landet får adgang til: 1) forskningsbaseret viden om mobning, 2) forskningsbaseret viden om børnegruppen- og skoleklassens socialpsykologi, 3) forskningsbaseret (tillægs) viden om mønsterbrud, kønsslagsider i institution og skole, social ulighed og socialpædagogiske og specialpædagogiske tiltag. Dette professionsløft kan organiseres som et praksisorienteret og aktionslæringsbaseret efteruddannelsesforløb, varetaget af et undervisningshold forankret i Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfiks efteruddannelsesstruktur, og i nært samarbejde med pædagog- og læreruddannelserne. På efteruddannelsen afprøves deltagernes tilegnede viden i det daglige skolearbejde og evalueres løbende undervejs.

I det igangværende arbejde for at opkvalificere dagtilbudspersonale til at spotte tegn på omsorgssvigt, mistrivsel og seksuelle krænkelser hos børn (Det såkaldte initiativ 3 i det Grønlandsk-danske tværgående arbejde for en styrket indsats for udsatte børn og unge i Grønland), anbefales det, at der indenfor mistrivselstematikken indgår vidensdeling til det pædagogiske personale om forebyggelse af mobning.

12. Særlig håndsrækning til lærere og pædagoger med opvækst-traumer

Lærere og pædagoger, der har en traumatiseret baggrund i form af en opvækst præget af vold, overgreb og misbrug af alkohol og/eller hash – eller som selv har været udsat for mistrivsel og mobning i skoletiden - kan opleve at deres traumer står i vejen for at blive den omsorgsfulde fagperson, de gerne ville være. Traumerne har måske betydet, at voksenlivet opleves så svært og vanskeligt, at der ikke er overskud til at forstå og vise ekstra hensyn til børn med vanskeligheder. Omvendt kan lærere og pædagoger, der har fået støtte, vende deres traumer til en udvidet opmærksomhed på børn og unges udfordringer.

Da lærere og pædagoger i nærværende strategi – som ovenfor forklaret – anses som nøglepersoner for tolerance, trivsel og antimobbende kultur i institutioner, skoler og ungdomsuddannelser, er det nødvendigt at udfordre eventuelle psykiske hindringer, der kan besværliggøre udførelsen af deres arbejde. Der udvikles derfor og i samarbejde med Departement for Sociale Anliggender et tiltag, hvor traumeramte fagpersoner indenfor børne- ungeområdet tilbydes samtaleforløb. Dette traumearbejde kan eventuelt kobles på som parallelproces til efteruddannelsesforløbet. Endvidere bør det overvejes, hvordan lærere og pædagoger, der møder vanskelige mobbetilfælde mellem de børn, de arbejder med, kan modtage supervision.

13. Forældregrupper inddrages i arbejdet

Enhver institution, skole og elevhjem kan udvikle og drage fordele af antimobbende aktiviteter, uanset om det er muligt at aktivere alle forældre eller ej. Men det bør tilstræbes, at inddrage og aktivere forældre og forældregrupper mest muligt i processen, så børn og unge oplever, at voksne på tværs deler antimobbende værdier. Forældreinddragelse i den nationale strategi handler derfor især om, hvad forældre kan gøre sammen som enhed:

- Forældre opfordres til at være i dialog med og imødekomme overfor andre forældre og barnets kammerater – også når der er udfordringer mellem børnene.
- Forældre i daginstitutionernes ”brugerforsamling”- og forældrevalgte skolebestyrelsesmedlemmer inviteres til at give deres konkrete aftryk i værdiarbejdet og i tilblivelse af handleplaner for trivsel og mod mobning.
- Forældre kredsen i de enkelte børnegrupper og skoleklasser opfordres til at udvikle konkrete ideer og sociale aktiviteter, der støtter børnegruppen som helhed og skoleklassens elevfællesskab på tværs, samt skaber forståelse blandt forældre overfor særlige sårbare børn og deres familier.

14. Det antimobbende arbejde som (del)indsats i andre aktuelle samfundsindsatser for positiv børn- og ungetrivsel og forskningstematikker

Det er relevant at lade fællesskabsarbejde og forebyggelse af mobning indgå i andre aktuelle opgaver på samfundsniveau såsom: Fastholdelse af unge i uddannelse, indsatser mod psykisk mistrivsel, og præventivt arbejde mod selvmord.

Der er fortsat behov for løbende og mere specifik viden om, hvordan mobning udspiller sig konkret og differentieret i uddannelsessammenhænge, og hvordan mobning effektivt kan mindskes og udfordres generelt i vores samfund.

Vi anbefaler derfor igangsættelse af kundskabsprojekter indenfor følgende tematikker:

- Følgeforskning af implementeringsprocesser for den nærværende nationale strategi mod mobning i dagtilbud, skole og ungdomsuddannelse.
- Kvalitative casestudier af skoleklassekultur og udvikling af udstødmønstre eller inklusionskultur mellem eleverne (bygdeskoler og byskoler som feltsteder).

- Studier af kønsslagsider for drenge i voksen-børn relationer igennem institutions- og skoleår, og deres betydning for, hvordan mobbesager håndteres.
- Kvalitative studier af fællesskabstilhør/fællesskabsudstødelse for selvmordstruede og psykiske sårbare børn og unge.
- Aktionslæringsprojekt: Hvordan kan der arbejdes med senfølger af mobning hos individer?

I samarbejde med Ilisimatusarfik undersøges muligheder for at etablere disse konkrete forskningsprojekter.

15. Sidevinger i børn og unges uddannelses- og fritidsliv

Enhver enhed og instans i landet, der har central betydning for børn og unges identitetsudvikling, inviteres til at give deres bidrag og indslag i et øget samfundsfokus på mobning som fænomen. Disse enheder og instanser kaldes i denne sammenhæng for "sidevinger". Det betyder vigtig og understøttende opdrift (symbolsk set vinge-kraft) for den antimobbende indsats på, mellem og udenfor uddannelsesstederne. Her er det særligt aktuelt at opfordre Majoriaq, samt ungdomsklubber, ungecentre, sportsforeninger og musikskoler o.a. til at indgå i den fælles antimobbende opgave med egne ekspressive aktiviteter og initiativer.

16. Ledelse af implementeringsstart samt nedsættelse af antimobbecirkel

Strategiens implementeringsstart er august 2022. De første tre år efter strategiens vedtagelse følger skoleårene 2022, 2023, 2024/25) og benævnes som "implementeringsstart". Denne start får særlig bevågenhed, så strategien ikke står alene som et skriftligt beslutningsdokument, men får et levende praksisliv. Der ansættes en projektleder af "implementeringsstarten" for 3 år, der sammen med en implementeringsenhed og backupgruppe (2 medarbejdere i Uddannelsesstyrelsen herunder også en repræsentant fra Ilinniuisorfik) står for at igangsætte og følge de anbefalinger til aktiviteter og praksisser, der fremgår af strategien. Projektlederen er desuden kommunernes rådgivnings- og kontaktperson i perioden ligesom projektlederen også er Mary Fondens samarbejdspartner i udvikling af Kammagiitta materialet. I eftersommeren 2025 tages der på ny stilling til, hvordan implementeringsstarten kan/skal udvikles til et permanent indsatsområde.

For at understøtte det øgede samfundsmæssige fokus på positiv trivsel og antimobning blandt børn og unge, nedsættes en *antimobbecirkel* med repræsentanter fra relevante myndigheder, uddannelser, instanser, NGO'er og musiker/kunstner foreningen. Her kan der ske vidensdeling, koordinering af indsatser samt tages initiativ til fælles aktiviteter. En forløber for sådan en alliance findes allerede i form af strategiprocessens følgegruppe, der har givet afgørende inspiration til arbejdet med at udvikle strategien.

"Jeg blev skældt ud over at blive drillet, altså jeg fik skæld ud over mine reaktioner, fordi jeg blev meget vred og ked af det. Det var især på ældstetrinnet det skete. Det er noget, jeg stadig kan mærke, jeg har været igennem...Efterhånden holdt hele klassen op med at socialisere sig med mig, fordi jeg var den, der blev mobbet".

(Citatudtag fra samtale med pige 19 år under strategiens forarbejde).

Opgave- og indsatsoversigt samt ansvarsinstans 2021-2025

Opgave – indsats	Forslag til ansvarsinstanser
Lovarbejde	Departement for Uddannelse
Plan, indhold og organisering af efteruddannelseskurser for lærere og pædagoger. Udarbejdelse for udkast til retningslinjer for undervisning om mobning på ungdomsuddannelsernes pædagogikum.	Uddannelsesstyrelsen/Ilisimatusarfik
Udarbejdelse af logo/kendemærker/grafik for den nationale strategi mod mobning	Uddannelsesstyrelsen
National antimobbeseminar v/ Implementeringsstart (1) Efterår/vinter 2022	Departement for Uddannelse + Uddannelsesstyrelsen
National antimobbeseminar v/ Implementeringsstart (2) Efterår/vinter 2023	Departement for Uddannelse + Uddannelsesstyrelsen
National antimobbeseminar v/ Implementeringsstart (3) Efterår 2024	Departement for Uddannelse + Uddannelsesstyrelsen
Udvikling af undervisningsmateriale om mobning til ældstetrinnet	Uddannelsesstyrelsen/Ilinniusiorfik
Opdatering af Kammagiitta-materialet 2022/2023	Mary Fonden og Ilinniusiorfik
Programudvikling af indsats overfor traumatiserede lærere/pædagoger	Uddannelsesstyrelsen
Udvikling af infomateriale om digital mobning og digital dannelse	Uddannelsesstyrelsen/Ilinniusiorfik
Udvikling af infomateriale om mobning med ungdomsorganisationer mfl.	Uddannelsesstyrelsen/Ilinniusiorfik
Udvikling af aktiviteter for "sidevinge"-initiativer	Uddannelsesstyrelsen evt i samarbejde med musikskoler o.a
Udvikling af plan for "antimobbealliance"	Uddannelsesstyrelsen evt. i samarbejde med MIO

Budgetestimat for den nationale koordineringsopgave.

Udgiftspost	År 1	År 2	År 3	Udgifter i alt
Projektmedarbejdere*)	1.500.000 kr.	1.500.000 kr.	1.500.000 kr.	4.500.000 kr.
Forlagsmedarbejder	375.000 kr.	375.000 kr.	375.000 kr.	1.125.000 kr.
UV-materialer	200.000 kr.	200.000 kr.	200.000 kr.	600.000 kr.
Opkvalificering af personale	500.000 kr.	500.000 kr.	500.000 kr.	1.500.000 kr.
Traumebehandling	1.000.000 kr.	1.000.000 kr.	1.000.000 kr.	3.000.000 kr.
Kommunikationstiltag	200.000 kr.	200.000 kr.	200.000 kr.	600.000 kr.
Udgifter i alt	3.775.000 Kr.	3.775.000 kr.	3.775.000 kr.	11.325.000 kr.

*) projektleder samt to projektmedarbejdere

Litteraturliste

- Bjerregaard, P. & Christina V. L. Larsen (2015). Time trend by region of suicides and suicidal thoughts among Greenland Inuit. In *Circumpolar Health* 2015; 74: 10.3402/ijch.v74.26053.
- Cross, D. & Amy Barnes (2014). One size doesn't fit all: re-thinking implementation research for bullying prevention. In Schott, R.M & Dorte Marie Søndergaard (ed): *School Bullying – New theories in Context*. PP 405-418
- Cross, D (2012). Evidence for practice: Whole-school strategies to enhance students skills and reduce bullying in schools. ECU publications 2012. <https://ro.ecu.edu.au/ecuworks2012/7>
- Education Summit Outcomes Siqiññaasugruk 13-15 (2018) Nuuk, Greenland: <https://iccalaska.org/wp-icc/wp-content/uploads/2018/10/Nuka-Kleeman-ICC-Education-Summit-Report-for-GA.pptx-.pdf>
- Elsborg, S., Hansen, T. J. og Hansen, V. R. (1999): Den sociale arv og mønsterbrydere. København: Danmarks Pædagogiske Institut.
- Eriksson, B., O. Lindberg, E. Flygare & K. Daneback (2002). *Skolan – en arena för mobbning*. Stockholm: Skolverket.
- Hansen, H.R. (2018). *Mobning*. Århus Universitetsforlag.
- Hansen, H.R. (2014). Fællesskabende didaktikker. I: H.R Hansen & D.M Søndergaard (red.). *Nye perspektiver på mobning*. Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift. Special issue, Vol.51, s. 63-72 10 s.
- Hansen, H.R. (2011). *Lærertiliv og elevmobning*. PhD. Afhandling 252 s. København. Århus Universitet, Institut for Uddannelse og Pædagogik (Campus Emdrup).
- Hansen, R. H. (2005). *Grundbog mod mobning*. København: Gyldendal Uddannelse.
- Henningsen, I., Kofoed, J & Hansen H.R.(2014). Classroom culture and Bullying. In: R.M Schott & D.M. Søndergaard (red.). *School Bullying: New Theories in Context*. Cambridge. Cambridge University Press. Kap. 11, s. 267-298 32 s.
- Idsoe, T. Dyregrov A & E. C. Idsoe (2012). Bullying and PTSD Symptoms. In *Journal of Abnormal Child Psychology*. Volume 40. P. 901-2011.
- Kofoed, J. & Søndergaard, D. M. (2013) *Mobning gentænkt*. Hans Reitzel Forlag København.
- Kofoed, J. & D.M. Søndergaard (red.). (2009). *Mobning sociale processer på afveje*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kofoed, J. (2009). Genkendelser af digital mobning. Freja vs. Ronja vs. Arto vs. Sara vs. Emma. I: J. Kofoed & D.M. Søndergaard (red.). *Mobning. Sociale processer på afveje*. København: Hans Reitzels Forlag.

Tharp, G. Roland, Estrada, P. Dalton, S.S & L. A. Yamauchi (2009). *Ilinnisiorfik Undervisningsmiddelforlag /Grønlands Selvstyre.*

Laflor, M. (2020). *Når det "nye" mobbesyn rammer praksis.* DCUM artikel:
<https://dcum.dk/artikler-og-debat/naar-det-nye-mobbessyn-rammer-praksis>

Lund, I & Anne Helgeland (2020). *Mobbing i barnehagen og skole. Nye perspektiver.* Oslo: Cappelen Da,m Akademisk.

Årsager til Grønlandske efterskoleelevers frafald (2019): [ÅRSAGER TIL GRØNLANDSKE EFTERSKOLEELEVERS FRAFALD \(fgb.dk\)](#)

Laage-Petersen (2015). *Ligebehandling af grønlandere i Danmark.* Institut for menneskerettigheder:
https://menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/ligebehandling_2015/ligebehandling_groenlaendere_dk_2015.pdf

Lauritsen, N. A (2018). *Livline til verden.* Ilisimatursarfik og Det Grønlandske Hus i København/ Kalaallit Illuutat.

MIO's rejserapport fra Qeqertalik (2019): [MIO Rapport Qeqertalik DK LOW.pdf](#)

Niclasen, B (2018). *HBSC-Greenland.* Data fra skolebørnsundersøgelsen 2018.

Søndergaard, D.M. (2009). *Mobning og social eksklusionsangst.* I: J. Kofoed & D.M. Søndergaard (red.). *Mobning. Sociale processer på afveje.* København: Hans Reitzels Forlag.

UNESCO 2021: <https://antibullyingcentre.ie/fuse/2021/10/06/world-anti-bullying-forum/>

Bilag 1 Kommissorium

Ilisimatitsissut

Notat

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

02-12-2020

Sagsnr. 2019 - 15871

Dok.nr. 13148761

Postboks 1610

3900 Nuuk

Tlf: +299 34 50 00

Fax:+299 32 54 33

Uunga
Til

Assinga uunga
Kopi til

National strategi mod mobning

Kommissorium for udarbejdelse af national strategi for forebyggelse af mobning på førskoleområdet, i folkeskoler og på ungdomsuddannelser

Baggrund og formål

Inatsisartut besluttede under forårssamlingen 2019 (FM 2019/43), at der skal udarbejdes en national strategi for forebyggelse af mobning på førskoleområdet, i folkeskoler og på ungdomsuddannelser. Strategien, som skal være færdig til Inatsisartuts forårssamling 2021, skal desuden indeholde tidsplan og forslag til implementeringstiltag.

Det oprindelige beslutningsforslag omhandler en strategi for mobning i folkeskoler. Under Inatsisartutts behandling af punktet støttede Naalakkersuisut forslaget, men så udfordringerne med mobning som en bredere opgave, der bør række ud over folkeskolen, og at strategien derfor også bør omfatte førskoleområdet og ungdomsuddannelserne.

Naalakkersuisut foreslog derfor et ændringsforslag, som blev vedtaget af et enigt Inatsisartut: "Forslag til Inatsisartutbeslutning om, at Naalakkersuisut senest til EM 2020 pålægges at udarbejde en national strategi for forebyggelse af mobning på førskoleområdet, i folkeskoler og på ungdomsuddannelser. Strategien skal indeholde tidsplan og forslag til implementering."

I svarnotatet til førstebehandlingen af beslutningsforslaget understregede Naalakkersuisoq for Uddannelse, at det i dagligdagen er et kommunalt ansvar at forebygge og begrænse mobning i daginstitutionerne og folkeskolerne, ligesom det er uddannelsesinstitutionernes ansvar at skabe en inkluderende kultur med trykke fællesskaber, tolerance og respekt, hvor der ikke sker mobning. Naalakkersuisoq betonedede især, at *"det er de voksne, som i dagligdagen arbejder med børnene og de unge, som skal sørge for at etablere disse rammer og samværsformer i tæt samarbejde med børnene, de unge og deres forældre. Det skal ligeledes sikres, at skoler og institutioner griber ind over for mobningen, når den opstår, og tilser, at problemet ikke overlades til børnene og deres forældre. Af den grund bør mobning og trivsel stå højt på dagsordenen hos alle."*

Udvalget for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke opfordrede til, at der i det fremadrettede arbejde med en strategi mod mobning også medtages forhold omkring:

- mobning via digitale medier,
- mobning uden for daginstitutionen, skolen og ungdomsuddannelsen er også et anliggende for institutionernes praksisser.
- samt at en strategi målrettes fagpersoner, familie, venner såvel som andre relevante personer for barnet/den unge på tværs af daginstitution, skole og ungdomsuddannelse.

Udvalget opfordrede endvidere til, at erfaringer fra det allerede igangsatte fri for mobberi-projekt, Kammagiitta, evalueres og indarbejdes i det fremadrettede arbejde med en strategi (Evalueringsarbejdet er færdigt).

Naalakkersuisut ønskede endelig, at en helhedsorienteret strategi på førskole- og folkeskoleområdet samt ungdomsuddannelserne nødvendigvis måtte være bred og alsidig, og udarbejdelsen skal ske i et tæt tværdepartementalt samarbejde mellem Naalakkersuisut, kommuner og andre interessenter, som arbejder med forebyggelse og bekæmpelse af mobning med Uddannelsesstyrelsen som projektansvarlig og koordinerende enhed.

Man ved fra international forskning, at mobning kan have meget store konsekvenser for den enkelte, både i barndommen eller ungdommen, mens mobningen foregår, men det kan også have konsekvenser helt ind i voksenlivet i form af reduceret selvværd og selvløse. Ingen børn eller unge bør derfor opleve mobning. Men vi ved, at der desværre er børn og unge, som oplever massiv mobning over længere tid. Hvis mobning skal reduceres, kræver det, at der er bred fokus på det og igangsættes konkrete initiativer og handlinger.

Man ved endvidere fra forskning, at årsagerne til mobning især skal findes i negativ gruppekultur, der identificerer sig ved at udvikle et "dem og os" mønster, der bygger på udstødelse. Denne viden vil indgå i arbejdet.

De overordnede formål med en national strategi mod mobning er, at:

- Ingen skal opleve mobning og alle børn og unge skal kunne deltage i faglige og sociale fællesskaber på en positiv måde.
- Alle voksne omkring børn og unge – skal tage et fælles ansvar for at forebygge og bekæmpe mobning.
- Den nyeste viden om mobning som gruppefænomen, og værktøjer til bekæmpelse af mobning, skal udbredes og synliggøres til alle relevante aktører i samfundet.

Projektgruppe og forarbejde

Der er nedsat en projektgruppe i Uddannelsesstyrelsen, der står for udarbejdelse af den nationale strategi mod mobning. Projektgruppen har færdiggjort følgende forarbejder til processen:

- 1) Kammagiitta-projektet er evalueret og evalueringsoversigt ligger klar på grønlandsk og dansk.
- 2) Researchrejse foretaget på vest- og østkyst med indsamling af kvalitativ data om mobning og udstødelse.
- 3) Reviewgennemgang af undersøgelser i Grønland indenfor feltet: trivsel og mobning.

Der nedsættes en overordnet styregruppe og en følgegruppe til arbejdsprocessen.

Den overordnede styregruppes opgave består i:

- At understøtte projektgruppen i udvikling af strategiens formål, målsætninger og planer.
- At sikre de ressourcer, der er nødvendige for projektets gennemførelse
- At afklare politiske og principielle spørgsmål i forhold til den øvrige organisation
- At bidrage med koordinering på tværs af fag- og forvaltningsgrænser.

Overordnet styregruppe består af departementschefer fra:

- 1) Departementet for Uddannelse (formandskabet)
- 2) Departementet for Sociale Anliggender,
- 3) Departementet for Sundhed og
- 4) Uddannelsesstyrelsen

Følgegruppens opgave består i:

- At give faglige input til processen.
- At læse med på arbejdsudkast til den nationale strategi
- At overveje hvordan egen instans/ressort kan støtte op om en national *indsats mod mobning på børne- og ungeområdet*

Følgegruppen består af

- 1) En repræsentant fra Departementet for Uddannelse
- 2) En repræsentant fra Departementet for Sociale Anliggender
- 3) En repræsentant fra Departementet for Sundhed
- 4) Uddannelsesstyrelsen / projektgruppen
- 5) Repræsentant(er) for kommunerne
- 6) 4 NGO-repræsentanter: Red Barnet, MIO, UNICEF Grønland og Foreningen Grønlandske Børn.
- 7) En repræsentant fra Nakuusa.
- 8) En repræsentant fra IMAK (Ilinniartitsisut Meeqqat Atuarfianneersut Kattuffiat)
- 9) En repræsentant fra NPK (Nunatsinni Perorsaasut Kattuffiat)
- 10) En repræsentant fra brancheskolernes fællesråd
- 11) En repræsentant fra ungdomsuddannelsernes rektorforsamling
- 12) En repræsentant fra Ilisimatusarfik/Læreruddannelsen
- 13) En repræsentant fra PI/SPS (Socialpædagoguddannelsen)
- 14) En repræsentant fra Tilioq (Handicaptalsmanden)
- 15) En repræsentant fra GIF (Grønlands Idrætsforbund)

Målsætninger og opgaver

Strategiarbejdet skal munde ud i en rapport med anbefalinger til strategier, tidsplaner og forslag til implementering for indsatser til forebyggelse og bekæmpelse af mobning (offline og digitalt), med konkrete forslag til indsatser lokalt og på landsplan, og skal målrettes førskoleområdet, folkeskolerne samt ungdomsuddannelserne. Anbefalingerne skal være retningsgivende for kortsigtede såvel som langsigtede tiltag, som er baseret på allerede indhøstede erfaringer nationalt og ikke mindst international viden og forskning på området.

Opgaverne er blandt andet:

- Afdækning af igangværende indsatser og initiativer samt behov for evaluering af allerede eksisterende tiltag
- Afdækning af behovet for viden om emnet, herunder afklaring af mobningens karakter (hvordan opfattes mobning, er der særlige kendetegn for mobning, hvem mobber hvem og hvordan, særligt udsatte grupper osv.)
- Afdækning af behov for teordannelse særligt rettet mod grønlandske forhold
- Afrapportering af anbefalinger og gennemførelse af høringer under processen
- Affattelse af evt. delrapporter
- Affattelse af rapporten

Tids- og procesplan fra efterår 2020 til FM 2021:

Måned i 2020/2021	Opgaver og del-deadlines
Okt/dec 2020	<ol style="list-style-type: none">1) Styregruppemøde2) Fortsættelse af analysearbejde af indhentet data om mobning i Grønland på børne- og ungeområdet.3) Tilblivelse af udkast til rapport og summary
Jan/feb 2021	<ol style="list-style-type: none">1) Følgegruppemøde 12) Udarbejde nyhedsbrev nr. 23) Møderunde 2 i styregruppe
Marts/april 2021	<ol style="list-style-type: none">1) Generel høringsrunde2) Tilpasning og justering af udkast til national strategi.3) Følgegruppemøde 2
Forårssamling 2021	Fremlæggelse for Naalakkersuisut

Inussiarnersumik inuulluaqqusilluta

Med venlig hilsen

Simon Lennert

Bilag 2 Svar fra Elevråd

" Flere gange om måneden diskuterer vi overskriften, og eleverne følger så vidt muligt klassens regler. Når der har været episoder med drillerier/mobning, bliver forældre kontaktet med det samme."

"Engang da vi oplevede drillerier diskuterede vi episoden samlet i en rundkreds, hvor vi diskuterede hvorfor der blev drillet, hvad føler den der driller, hvad føler den der blev drillet. Da det ikke gik så godt, prøvede jeg en anden dag at gennemføre diskussionen i rundkreds igen, dog med anvendelsen af håndholdte dukker denne gang. Vi diskuterede drillerier/mobning, og det var en succes pga. de håndholdte dukker, som kunne "sætte ord på deres følelser". Lige siden har der ikke været problemer med drillerier/mobning, dog sikkert også fordi der ikke er så mange elever på skolen."

"I starten af skoleåret skal klassen opsætte fælles værdier inden de starter med den normale undervisning. De fælles værdier skal beskrive hvad der er godt, og hvad der er dårligt. Når man er blevet enige om hvilke fælles værdier man vil have for klassen, så hænger man dem op på væggen inde i klassen, og det er vigtigt at man følger dem. Når så nogen bryder værdisættet, så minder lærerne eleverne om de fællesværdier, som elever er blevet enige om. Så kan undervisningen fortsætte i fred og ro."

Det er også vigtigt at påpege at eleverne har fællesspisning om morgenen, hvor de selv smører deres mad, har en meget god virkning. Hvis ikke der var dette, så ville der højst sandsynligt være elever, som ville være misundelige. Så dette er et godt initiativ set fra vores side. Før i tiden var der elever, som kom sultne i skole, og de var mere urolige end de elever, som havde spist."

"Ja, der er altid nogen der mobber. I frikvarterne, ude på gangene, og i fritiden. Det er meget fysisk/voldeligt, og der bliver brugt meget hårde ord, som f.eks.: "du får tæsk når vi får fri/jeg slår dig ihjel/jeg siger det til min far, så slår han dig ihjel". De ældre elever mobber de yngre, som f.eks. hvis de ældre elever har tabt i fodbold, så kaster de med sten efter de små."

Der sker ikke mobning inden i klassen, da der altid er en lærer/voksen til stede.

Det handler om at følge skolens fællesværdier. Forældrene kan tale sammen/få forældre til at mødes. Flere aktivitetsmuligheder for børn og unge i samfundet. Man skal ikke blande sig, og man skal ikke ønske at der opstår negative konsekvenser. Man skal også kunne spørge hinanden om man kan være venner."

"Ja, der er nogen der mobber, og der er nogen der bliver mobbet. Man bliver holdt udenfor, der bliver gjort ondt (fysisk vold), der er nogen der skubber, der er nogen der hvisker og bagtaler, der er nogen der taler om og gør grin med andre. Det sker i og uden for skolen, hvor det er værst uden for skolen. Det er mindre uden for skolen, men det kan også ske via sociale medier."

Hvis man skal forebygge mobning, så skal der være flere aktivitetsmuligheder for børn og unge, så de unge kan opleve godt kammeratskab og nærhed på en positiv måde, som vil føre til bedre opførsel og mere gensidig respekt. Der er for få aktivitetstilbud. Kammagiitta kan anvendes bedre i undervisningen."

"Her på skolen er det meget sjældent at der er nogen der driller/mobber. Da der er for få elever, har vi valgt at læse skrivelsen højt, for derefter at diskutere den i fællesskab.

Vi har derfor valgt at svare, at der ikke sker drillerier/mobning her.

Når skolen starter op i august, bliver der lavet fælles værdier sammen med eleverne, som skal gælde for det kommende skoleår. Selvfølgelig er "vi må ikke drille hinanden" altid med. I løbet af de første skoledage sætter vi os ned i en rundkreds, og taler om vores fælles værdier.

Hvis der er nogen af eleverne der har talt grimt (anklaget) og eksempelvis brugt bandeord, så reagerer vi på det med det samme, og ved at tale med eleverne finder vi frem til hvem der har gjort hvad, og kontakter derefter vedkommendes forældre.

Her forklarer vi forældrene hvad deres barn har gjort, og beder forældrene om at tale med deres barn.

Vi mener at det vi gør her på skolen er grunden til at der sjældent sker drillerier/mobning her.

Vi håber at det vi gør kan spredes til andre steder, så det kan være med til at nedbringe drillerier/mobning."

"Hvordan driller I?"

- *Der bliver fyldt vand eller sæbe i éns sko*
- *Der bliver brugt ukvemsord såsom, fattigrøv, du har ikke en cykel, dine forældre opdrager dig dårligt*
- *Man skubber på hovedet*
- *Man rager/tager på hinanden (rører hinanden uønsket i skridtet/røven/brystet)*
- *Man ved hvem der nemmest bliver fornærmet/ked af det, og så prøver man at gøre vedkommende ked af det*

Hvilke tiltag kan I foreslå for at mindske mobning?

- *Hvis vi ikke må drille, så driller vi ikke*
- *Man har før her på skolen haft temaugle om emnet*
- *Der blev arbejdet i grupper, nogle lavede plakater med budskaber, der blev lavet en lille avis om drillerier og mulige konsekvenser ved drillerier, hvor man f.eks. kan blive alkoholiker som voksen, eller at man dør pga. snifning, eller at andre ikke vil lege med én fordi man driller hele tiden.*
- *Der blev også lavet et lille skuespil om nogle mobbere, som bliver upopulære*

Disse tiltag var en stor succes, som til den dag i dag har haft den effekt, at der ikke er problemer med drillerier/mobning på skolen. De ældre elever siger til de nye elever, at her på vores skole driller man ikke. På den måde går det videre fra generation til generation.

Det var de ting, som der blev diskuteret."

“Hos de yngste har der været problemer med drillerier/mobning i klubben (fritidstilbud om eftermiddagen), og når det er blevet nævnt for de ansatte, har de reageret på det, ved at prøve på at løse problemerne, og i nogle tilfælde kontaktet forældre.

Der er også blevet taget billeder med mobiltelefoner, uden at eleverne vidste det, og det er et stort problem, da dem der er blevet taget billeder af ikke har været vidende om det. Skolen har en retningslinje vedrørende mobiltelefoner, hvor eleverne f.eks. skal aflevere deres mobiler ved undervisningens begyndelse.

På trin 3 er der ikke så meget drilleri/mobning, da alle – heldigvis – kommer godt ud af det med hinanden.

Man kan forebygge mobning blandt børn og unge ved at tilpasse indsatserne til deres køn og alder. Her i byen har man et initiativ for drenge, med kommunen som primus motor, hvor man har forskellige fysiske aktiviteter, som de deltagende drenge er meget glade for, og vi så gerne at disse aktiviteter fortsætter. De har været oppe i fjeldene på vandreture, været ude at sejle i havkajakker og andre aktiviteter i naturen, som f.eks. at gå på rypejagt.

Det blev foreslået at man genindførte brugen af hallens kondirum igen, så dem der vil, kan træne. Skolekøkkenet er også før blevet brugt ifm. aktiviteter for børn og unge. Elevrådet håber at man vil tage godt imod deres forslag og ønsker, og at forslagene vil blive genindført.”

“Ja, der bliver drillet/mobbet. Når man er på legepladsen, og nogen begynder at tale grimt til én, og man ender med at kaste med sten efter hinanden, når der er nogen der bevidst provokerer, når man ikke vil være sammen/lege sammen med nogle bestemte/holder hinanden udenfor, når man skubber, kalder hinanden for grimme ting, når man tager en andens hue/hat og smider den på gulvet.

Når eleverne begynder at skændes, så stopper lærerne dem, og får de implicerede til at tale med hinanden. De får de implicerede til at undskylde overfor hinanden, og nogle gange bliver forældrene informeret.

Ved at italesætte mobningen, trøste dem der bliver mobbet, forældre skal informeres hver gang der sker noget, tydelige værdier, lytte efter, “Når der er nogen der driller mig, så skal man sige, stop med at drille mig, jeg driller ikke dig”, sige undskyld til hinanden, hænge forskellige budskaber op på skolen såsom “Dril ikke – vær venner”, vi driller ikke her på skolen, drilleri er forbudt, vi skal være venner og hjælpe hinanden, derfor skal vi ikke gøre hinanden ondt, men elske hinanden.”

“Det der bliver drillet med: når éns øjenbryn er store, at blive holdt udenfor, at blive drillet med det man spiser, at ødelægge en andens ting, at rage/tage på hinanden

Forslag: At hænge billedeksempler op, at de ældre elever kan være vagter”

“Mobning sker til tider hver dag, da nogle ikke er opdraget ordentligt, og dette er med til at de driller andre, som er mindre end dem selv, som så bliver sure. Når de ikke har det godt, så mobber de, og når dem der bliver drillet bliver sure, så bliver dem der driller kede af det. Måske har dem der driller problemer derhjemme, og derfor driller de andre når de selv er kede af det. Derfor skal vi tale med dem der mobber, og sige til dem at det de gør er forkert, da børn kan blive meget kede af det når de bliver drillet.

Dem der har oplevet at blive drillet sagde følgende "jeg blev drillet ved at man kiggede surt på mig, og så svarede jeg, at jeg ikke brød mig om det, da jeg blev behandlet ubehageligt, fik jeg næsten tæsk, da jeg efterlignede deres ord igen og igen."

Hvis vi er glade, så skal vi ikke begynde at hjælpe dem der driller, men sige til dem at man ikke må drille, og vi skal helst ikke få andre til at græde. Vi skal få andre børn til at opføre sig ordentligt, og sige at man ikke må drille andre børn. Hvis man vil have mindre mobning, så må man få flere aktiviteter og aktivitetsmuligheder i skolegården."

"På vores skole driller man når der er nogen der begår en fejl, man driller om udseende, og når en dreng og en pige er venner. Der bliver drillet i både klassen og udenfor.

På vores skole vil vi gøre en indsats mod drillerier ved at kunne sige fra, ved at forbyde/skælde den der driller ud, og bede vedkommende om at stoppe. Vi skal også være bedre til at hjælpe hinanden."

"Ja, der drilles f.eks. ved at kalde nogle for grim, at gøre nogle ondt (fysisk), at slå/give lussing og sparke. Selvom man siger fra, så fortsætter de.

Man bliver låst inde, man bliver kaldt øgenavne, eller man siger med vilje éns navn helt forkert. Ved at tage andres ting, der bliver delt billeder/videoer via mobiler eller gennem sociale medier, ved at bruge nedgørende ord.

De voksne og børnene skal først finde ud af hvad der virkelig er sket inden de reagerer, og gør noget. Man skal sige det til de voksne, som så skal gøre noget ved det."

Brev til uddannelsesstyrelsen om mobning på GUX

Elevrådet på GUX har drøftet problemstillingen, om der er mobning på skolen? Elevrådet er enige i, at der finder mobning sted. Her kommer der fem konkrete eksempler på, hvordan mobning har fundet sted de sidste tre måneder.

Eksempel 1.

- Flere elever har oplevet, at en pige på skolen har bagtalt flere elever. Den pågældende person har givet udtryk for, at hun håber, at en bestemt person bliver smidt ud. Den konkrete person er berygtet for at sprede rygter og tale bag om andre elevers ryg.

Eksempel 2.

- I en 1g klasse er der en person, som ingen ønsker at arbejde med i forbindelse med gruppearbejde. Personen fremstår anderledes, og derfor bliver vedkommende holdt udenfor.

Eksempel 3.

- En elev på skolen har oplevet at begå en personlig fejltagelse uden for skoletiden. Eleven har senere oplevet i skoletiden oplevet at blive gjort nar af på grund af den fejltagelse han har begået.

Eksempel 4.

- En elev har oplevet at blive chikaneret af en af sine klassekammerater. Eleven har sagt fra flere gange, men det er ikke lykkedes at komme chikanen til livs.

Eksempel 5.

- En elev har oplevet at blive stalket af en af sine klassekammerater. Eleven bliver fulgt af sin klassekammerat, som holde øje med hende. Til sidst begynder vedkommende, der forfølger den pågældende person, at tale om at begå selvmord og kontakter elevens venner og udleverer nogle personlige oplysninger om eleven. Det ender med at eleven kontakter politiet. Der er i øjeblikket en politisag i gang.

I de konkrete sager, der er nævnt, kan det være svært at sige om hvorvidt mobning er et generelt problem. Den seneste elevtrivselsundersøgelse, der blev foretaget sidste skoleår, gav ikke et klart billede, da der var få svar og derfor var undersøgelsen ikke valid. I de kommende uger vil der blive foretaget en ny elevtrivselsundersøgelse. I den forventer vi, at der vil være spørgsmål der drejer sig om mobning. Resultatet af den undersøgelse kan være med til at give os et billede af i hvor høj grad mobning er et generelt problem på skolen.

Elevrådet har i fællesskab drøftet hvordan man kan håndtere problemet med mobning. Her kommer der følgende tiltag fra elevrådet er kommet med:

- Hvis man har mistanke om, at der foregår mobning i en klasse, så gælder det først og fremmest om at håndtere problemet så lokalt som muligt. Det vil sige, at klassen kontakter en af teamlærerne, der er tilknyttet klassen. Teamlæreren forsøger i fællesskab med klassen at italesætte problemet, og finde konkrete måder at håndtere problemet på. Hvis problemet fortsætter, kan man begynde at inddrage flere personer, der kan være med til at løse problemet, såsom studievejleder, pædagogisk leder, rektor osv.
- Elevrådet har givet udtryk for, at det er vigtigt at den enkelte lærer siger fra over for mobning, hvis den pågældende lærer observerer en konkret situation, hvor en elev bliver behandlet på en dårlig måde af andre elever.
- Elevrådet har talt om at tage initiativ til at lave en anti-mobnings kampagne.
- Elevrådet har overvejet at lave et spørgeskema om mobning, som vil blive sendt ud til alle skolens elever. Det er et spørgeskema, som kunne blive foretaget i forlængelse med elevtrivselsundersøgelsen.

Evalueringsoversigt af projekt-Kammagiitta - foretaget af Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik Uddannelsesstyrelsen. September 2020

Inatsisartuts forårssamling 2019 punkt 43, at der skal udvikles en national strategi mod mobning bredt i uddannelsesfeltet for børn og unge, dvs. i daginstitutioner, skoler og ungdomsuddannelser. I kommissoriet for denne beslutning indgår også en evaluering af projektet: 'Kammagiitta', som de senere år har været tilgængeligt antimobbeprojekt/materiale, distribueret af Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik. Implementeringsopgaven har ligget og ligger hos kommunerne, og varetages for det meste af kommunernes forebyggelseskonsulenter.

Evalueringsoversigten er udarbejdet for Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik af projektledelsen for udvikling af den nationale strategi mod mobning.

Historik om Kammagiitta

Kammagiitta er den grønlandske version af 'Fri for mobberi'-projektet i Danmark, hvis afsendere er Mary Fonden, ledet af Hendes Kongelige Højhed, Kronprinsesse Mary samt organisationen Red Barnet i Danmark. 'Fri for mobberi' i Danmark dateres tilbage til 2007.

Formålet med projektet er at skabe en vedvarende, inkluderende kultur børnene imellem, som skal forebygge mobning. 'Fri for Mobberi's ambition er, at støtte op om udviklingen af positive og tolerante børnefællesskaber. *"Et miljø, hvor børn viser omsorg for hinanden og reagerer på mobning med mod og forsvarer den kammerat, der har svært ved at forsvare sig selv"*, som der står i materialets primære grundtekst.

Den grønlandske udgave af projektet daterer sig til 2011. 'Fri for mobberi' materialet blev oversat og delvis justeret til grønlandske forhold med daginstitutioner og folkeskolens yngstetrin som målgrupper. Derudover inspirerede man andre instanser til at støtte op omkring projektet, hvilket fx førte til udgivelse af børnebogen for de helt små: "Kammagiitta". Projektets "host" i Grønland er i skrivende stund Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik.

'Fri for mobberi' i Danmark hviler på fire grundlæggende menneskelige værdier: Tolerance, respekt, omsorg og mod. I Grønland er valgt en ekstra værdi: tryghed. Fagvoksne sætter selv ord på, hvad værdierne betyder for det daglige liv mellem børn, mellem voksne og mellem voksne og børn. Disse fem kerneord udtrykker normer, man gerne vil inspirere børnene med i deres sociale børneliv, og samtidigt udtrykker det forventninger til de fagprofessionelles pædagogik, adfærd og attitude sammen med børnene.

Projektets bærende produkt er en "kuffert" til personalet med faghæfter samt diverse artefakter, der kan bruges til dialoger og aktiviteter med børnene såsom samtaleplancher, bamse til at komme på skift med hjem hos børnene, rytmikmateriale og små bøger. Der er også dilemmakort, der kan anvendes til forældremøder samt til personaledrøftelser, for at starte dialoger om forskellige perspektiver, der kan føre til vanskeligheder og passivitet i situationer om mobning. Derfor betegnelsen "dilemma". Kufferten bestilles (eller lånes) som en pakke, hvor der som udgangspunkt også indgår et introduktionskursus, dette for at sikre, at materialet anvendes som tiltænkt af frontpersonalet. Der er udviklet to grundkufferter til Kammagiitta, én udgave til institutioner og dagpasninger og én udgave til yngstetrinnet i folkeskolerne.

Kronprinsessens besøg i Grønland i forbindelse med implementeringsarbejde af Kammagiitta 2016

Den bagvedliggende mobbefaglighed i Kammagiitta

Kammagiitta og 'Fri for mobberi' har sit udgangspunkt i den nyere skandinaviske forskning om skolemobning (Se fx Eriksson et al 2000, Hansen 2005, Kofod & Søndergaard 2009, 2013). Den nye viden bygger på socialpsykologiske forståelser af ekstrem eksklusion i fællesskaber. Det betyder, at mobning ud fra denne forståelse forklares som en udstødende social dynamik i det lokale fællesskab, altså fællesskabsudstødelse. En udstødelse der bliver ekstrem i form af systematisk tavs udelukkelse (skjult mobning) eller aktiv forfølgelse (synlig mobning) af enkeltpersoner. Mobning

forklares således som en gruppekultur, og kan ikke henføres alene til enkelte personers karakteristika og hjemmeforhold eller baggrunde, som man ofte har gjort det i tidligere praksisser ved fx ensidigt at udpege mangler hos barnet, og/eller mangler i barnets opvækst og hjem.

I følgeskab med den nye tilgang til mobning fokuseres der især på, hvordan individer og grupper påvirkes af stemninger, tone, kultur, magtforhold og dominans i omgivelserne. 'Fri for mobberi' og Kammagiitta materialet har taget inspiration heraf, og materialerne er udviklet netop med primært henblik på at arbejde med miljøet, gruppen og kulturen mellem og omkring børnene.

Det betyder fx, at der også ligger op til at beskæftige sig med, *hvordan* personalegruppen omtaler og agerer pædagogisk og muligvis ikke-pædagogisk overfor børnene. Baggrunden er, at personalepraksis udgør en (med)betingelse for kulturen i institutionen og skoleklassen og herunder også børns indbyrdes sociale trivsel.

Kammagiitta-kuffert og indhold

Evalueringsmetodik

Nærværende evalueringsoversigt bygger på data fra tre hovedkilder:

- 1) En systematisk kvantitativ baseret undersøgelse af Kammagiittas udbredelse og anvendelse i alle kommuner – baseret på tilbagemeldinger fra fagpersoner i 2019, ved ph.d.-studerende Cecilia Petrine Molander Pedersen (Uddrag fra undersøgelsen: bilag 1).
- 2) Korte statusvurderinger af Kammagiittas brug ved de kommunale kontaktpersoner og forebyggelseskonsulenter fra foråret 2020. (bilag 2).
- 3) Generelle (korte) vurderinger af centrale fagfolk i Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik indenfor dels det specialpædagogiske område og dels småbørnsområdet (bilag 3).

Evalueringsoversigten vil primært tage udgangspunkt i rapporten ved

Cecilia Petrine Molander Pedersen på grund af materialets omfattende og videnskabelige karakter¹. De øvrige kilder anses for betydningsfulde indsigter og øjebliksbilleder, der har givet det evaluende arbejde flere kvalitative vinkler til analyser og vurderinger. Der er derudover også metafaglige indtræk ved mobbeforsker ph.d. Helle Rabøl Hansen, der indgår i projektledelsen af den nationale strategi mod mobning. Helle Rabøl Hansen har også været ekstern fagkonsulent på 'Fri for mobberi'-initiativets start i Danmark, og hun har i den position deltaget som oplægsholder på en af de første kursusrækker, der blev holdt i Grønland i forbindelse med implementeringen af Kammagiitta i 2014.

Kort præsentation af ramme for national undersøgelse af Kammagiitta

Undersøgelsen af Cecilia Petrine Molander Pedersen er baseret på et landsdækkende elektronisk spørgeskema om fagpersoners erfaringer med projekt Kammagiitta i dagtilbud, skoler (yngstetrinnet) og skolepasninger på grønlandsk og dansk. Undersøgelsesperioden var fra maj til november 2019 og alle landets institutioner indenfor målgruppen blev inviteret. Formålet var at undersøge fagpersoners erfaringer, anvendelsesmåder og oplevelser af Kammagiitta-projektet. Undersøgelsen belyser *hvilke* institutioner der anvender Kammagiitta-materialet, og *hvordan materialet bliver brugt i den daglige pædagogiske praksis*.

85 % af de inviterede institutioner/skoler har svaret på spørgeskemaet, hvilket er en meget høj repræsentativitet, der giver et solidt grundlag for analysearbejdet.

I alt har 269 fagpersoner besvaret spørgeskemaet, 153 personer fra yngste trinnet, 89 fagpersoner fra dagtilbud, hvoraf 28 var fra dagpleje/daglejecenter og 27 fagpersoner fra skolepasninger.

Alle fem kommuner er repræsenteret. Qeqqata kommuna har den højeste deltagelsesprocent på 97 %, Avannaata Kommune har den laveste på 78 %. Selv den laveste kan betragtes som en høj deltagelsesprocent sammenlignet med internationale tendenser for den slags undersøgelser. Godt én ud af tre (36 %) af informanterne er bosat i en bygd.

Relevans, brug, omfang, fordele, ulemper og perspektiverI de efterfølgende tematiske afsnit vil der blive præsenteret relevante og udtagende kernefund samt fortolkende og analyserende delkonklusioner baseret på tværlæsninger af de tre hovedkilder.

Stor udbredelse af Kammagiitta med få markante undtagelser

Anvendelse af Kammagiitta er ifølge tilbagemeldingerne generelt meget høj. 82 % angiver, at Kammagiitta anvendes i deres institution eller skole. Anvendelsen er mest udbredt i dagtilbud (95 %) end i skole (79 %) og i skolepasning (59 %). Knap to ud af tre informanter (64 %) har selv personlig erfaring med brug af Kammagiitta, hvor 50 % angiver, at de bruger materialet ugentligt. 40

¹ Som betyder, at arbejdet udføres i overensstemmelse med gældende kutymer for videnskabelige kvalitetskriterier.

% har tre års erfaring eller mere. Halvdelen af lærerne melder tilbage, at en overvejende del af eleverne har erfaringer med Kammagiitta inden de starter i skolen. Dette resultat viser, at Kammagiitta må anses som nationalt kendt og udbredt på de pædagogiske og didaktiske områder for de mindre børn. Der er dog nogle få undtagelser, hvis tilbagemeldinger til gengæld tyder på, at der findes kontrast til den store udbredelse. F.eks. melder en skole tilbage fra de kommunale statusvurderinger i foråret 2020 at:

”Vi bruger Kammagiitta sjældent for mobning findes ikke på vores skole”.

Denne type af tilbagemeldinger som også kendes fra andre initiativer om mobning (Hansen 2018) udtrykker en misforståelse på to planer. *For det første* er Kammagiitta et forebyggelsesmateriale, dvs. at selvom der ikke for indværende er konstateret mobning i den enkelte institution eller skole, så kan projektet være nyttigt for at forhindre potentiel mobning, og for at vedligeholde det antimob-bende miljø. *For det andet* viser en del mobbeforskning i Skandinavien, at der kan være modsætninger mellem det omfang af mobning de voksne tror der eksisterer, og det eleverne faktisk oplever (Hansen 2011), hvilket ligger op til, at fagprofessionelle bør være forsigtige med ikke for absolut at melde en vurdering ud om, hvorvidt der er mobning eller ej på lokationen.

Derudover nævner enkelte institutioner, at der er ”lav interesse” eller manglende kendskab til projektet.

På trods af de meget få eksempler på undtagelser fra den hyppige og udbredte brug af projektet, så er det relevant at medtage undtagelsernes indhold, da det ikke kan udelukkes at misforståelser eller manglende interesse også findes blandt fagpersoner, der *ikke* har svaret tilbage på spørgeskemaundersøgelsen eller på statushenvendelsen fra projektgruppen i Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik.

Hvornår anvendes Kammagiitta i skolen?

Kammagiitta anvendes såvel skemalagt som ved ”opståede konflikter” eller mobning. Det anvendes især i faget ”personlig udvikling” (27 %), og i mere begrænset omfang i skolens øvrige fag. Over halvdelen af alle informanterne fra både institutioner og skoler (60 %) har svaret, at Kammagiitta indgår i enten årsplaner, ugeplaner, læreplaner eller lignende, men i mindre grad som emne på personalemøder.

Disse fund illustrerer, at Kammagiitta indgår i mange institutioner og i nogle skolers faste årscyklus for planlægning og prioriteter, og dermed får projektet en form for obligatorisk forankring. Det er fra et organisatorisk synspunkt et positivt og optimistisk fund, der dog ikke i sig selv siger noget om, hvorvidt Kammagiitas faglige pointer er omsat til decideret mærkbare kulturændringer. Det får vi dog et lille praj om i afsnittet om projektets virkninger.

En mobbefaglig replik om forskelle på konflikt og mobning

I den nationale evaluering af Kammagiitta spørges der ind til om materialet anvendes ved såvel ”opståede konflikter” og ved mobning. I de åbne besvarelser (hvor informanten kan skrive frit) fremgår det også, at materialet bruges under konflikter i børnegruppen. Det er bemærkelsesværdig, da det fremgår af Kammagiitta projektets tidlige forarbejder, at materialerne retter sig mod fænomenet mobning, som i mobbeforskning adskilles fra det mere almene vilkår blandt mennesker: konflikter (Hansen 2005). Konflikter forstås som uoverenstemmelser mellem mindst to partnere, hvor mobning defineres som et overgreb og en udstødelse af fællesskaber. Der ligger IKKE altid en forudgående konflikt før mobning. Mobning opstår nogen gange helt uden provokation fra offerets side (Hansen 2005). Der er således betydningsfulde væsenforskelle at iagttage – ikke mindst da der altid vil være konflikter – små eller store eller på vej – i grupper af mennesker, hvorimod mobning der har en mere systematisk karakter ikke findes i alle sociale enheder. Nogle konflikter anses endog af konfliktforskere som produktive, fordi børnene kan lære at argumentere, lytte, forhandle med hinanden og komme videre. Mobning derimod er mere nedbrydende pga. udstødelens brutale, krænkende karakter. Det formuleres af mobbeforskere på den vis, at ofre for mobning symbolsk set erklæres for ”social død” i gruppen – altså ikke-eksisterende i de andres øjne, og man behøves jo i princippet ikke at konflikte og kæmpe med en person, der ignoreres. Der eksisterer ganske vist en gråzone mellem konflikt og mobning, da en tabt konflikt kan føre til, at man bliver udstødt. Det afvises da heller ikke af hverken mobbeforskere eller konflikthåndteringspraktikere (Christy & Hansen 2006), at der i forebyggelsesarbejdet mod de meget negative konflikter og i forebyggelsespraksisser af mobning kan trækkes på nogle af de samme forebyggelsesstrategier. Men det kan samtidigt også føre til, at børn ikke tror, de må konflikte, hvis forskellene ikke iagttages af de voksne omkring dem. Fra vurderinger ved centrale fagfolk i Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik (Bilag 3) stilles der netop et opklarende spørgsmål, der bliver relevant at tilføje her: *”Ved vi nok om, hvilke situationer materialet rammer? Er det altid mobning eller er det også andre situationer, som slet ikke handler om mobning, men hvor børnene måske nu føler, at de bliver kritiseret”*.

Sondringer mellem – i sit udgangspunkt – forskellige typer af sociale bevægelser som fx konflikt eller mobning, bør gøres tydeligt blandt fagfolk, der arbejder med børn.

Hvem samarbejder om Kammagiitta?

De fleste informanter angav, at forældrene er informeret om projektet (63 %). Det betyder, at 37 % af fagpersonerne i projektet ikke har informeret eller ikke ved, om forældrene er informeret (20 % har svaret ”nej” og 17 % har svaret ”Ved ikke”). Det kan diskuteres ud fra forskellige vurderinger om dette resultat er tilfredsstillende eller ej? På den ene side betyder forældregruppens samlede engagement i antimobbende processer, at dette arbejde deles som en fælles værdi til inspiration for børnegruppen på tværs af hjem og institution/skole. På den anden side viser flere Skandinaviske kilder om børns udvikling, at hvis det ikke lykkedes at inddrage forældre i positive opbyggelige processer (Elsborg et al.), så kan det alligevel give gode resultater for børn, når deres øvrige sociale arenaer arbejder målrettet med positive relationer og trivsel.

Faglig indføring i Kammagiitta projektet

Selvom det oprindeligt var tænkt, at der ved bestilling af Kammagiitta kufferten skulle følge et introduktionskursus med, så svarer 59 % af informanterne, at de ikke har deltaget i et sådan, men at de derimod har øvet sig sammen med kollegerne eller børnene, eller ved at læse faghæfterne i kufferten. Der efterspørges generelt flere opdaterende, faglige kurser af informanterne.

”Man kan mærke, at der er nu gået flere år uden kursus i Kammagiitta”
(Lærer fra Uummanaq/statusvurdering)

Det kan læses positivt, at der er efterspørgsel på at få adgang til mere viden om Kammagiitta, da kurser ikke alene betyder mere information om, hvordan materialerne kan og skal bruges pædagogisk, men også er adgange til et vidensfelt, der udfordrer myter og forestillinger om mobning, som mange voksne er bærere af (Hansen 2011). Det er et kendt fænomen, at grundlæggende ændringer af gamle forståelser, der har indlejret sig i hverdagen, er kompliceret og kræver såvel teori- som praksisomlægninger. Med andre ord så fordrer det øvelser at gå med de nye forståelser af mobning, så man ikke falder tilbage til bebrejdelser, udpegninger, skæld-ud og sanktionering af enkelte børn, der har det svært i børnefællesskabet.

Vurdering af materialet i Kammagiitta-kuffert

Langt de fleste informanter (82 %) vurderer at hele eller størstedelen af materialet er velegnet til brug i deres institutioner og skoler, og tilfredsheden er dermed høj. Der er dog ifølge svarene også plads til forbedringer.

Der stilles fx følgende konkrete forslag til videreudvikling af materialet i kufferten:

1. En højere grad af tilpasning og aktualisering af billeder og historier til grønlandske forhold
2. Flere positive eksempler og historier som modsvar og supplement til de negative
3. Flere udendørsbaserede aktiviteter
4. Flere bevægelsesaktiviteter
5. Flere samarbejdsøvelser

Flere informanter i såvel spørgeskemaundersøgelsen som i statusopdateringen fra kommunerne, efterlyser også forbedringer af distribution af materialet såsom:

1. Mere fleksibilitet med at få udskiftet nedslidt materiale
2. Mere informationsspredning om, hvor og hvordan materialet kan bestilles

Når Kammagiitta-materialet gennemgås ud fra en forskningsbaseret tilgang fremgår det, at tekster og tilgange er i overensstemmelse med, hvor langt man var kommet med mobbefaglige udredninger i ca 2006-2007, hvor 'Fri for mobberi' blev til. Siden da er der dog sket en betydningsfuld kundskabsudvidelse af feltet. I dag ved man fx mere om, hvordan man via selve hovedopgaverne i institutioner og skoler kan udfordre udstødelse blandt børnene. Det betyder, at den direkte indsats mod mobning ikke alene behøves at foregå ved særlige tidspunkter som fx tilrettelagte møder og

aktiviteter for børnene, men også kan ske integreret i de øvrige daglige aktiviteter. Denne indsats knyttet til hovedopgaverne kaldes for *'fællesskabende pædagogik og fællesskabende didaktikker'* (Hansen 2014). Derudover er der på skoleforskningsfeltet i Skandinavien også udviklet aktuel viden om betydningen af lærernes relationskompetence for elevernes trivsel (Klinge 2017), og børn med særlige behov og socialitet (Basse Fisker 2017) hvilket kunne være relevant at knytte til Kammagiitta projektet enten som fagligt supplement eller indarbejdet ved en evt. revision af materialet.

Det er endvidere bemærkelsesværdigt at en del informanter bemærker, at der er mere ”stilhed” omkring projektet end for nogle år tilbage, hvor der var løbende tilbud om kurser (pånær i Kommuneqarfik Sermersooq hvor kursustilbud har været kontinuerligt) samt mere offentlig interesse via medier o.l.

Virker det?

Hovedparten af de adspurgte fagpersoner (85 %) angav, at de har oplevet at få nye kompetencer i forhold til at forebygge mobning, hvoraf næsten halvdelen svarede i ”høj grad” eller i ”meget høj grad”. De fleste informanter mente også, at Kammagiitta har ført til positive ændringer såsom ”sjældent mobning” og børn der er blevet bedre til at sætte ”ord på tingene”.

43 % angav, at Kammagiitta projektet også har ført til nye pædagogiske tiltag i dagligdagen, og 75 % oplevede i nogen grad at det har indvirket positivt på personalegruppens pædagogiske arbejde generelt.

Der er således mestendels positiv respons fra lokale praktikere på spørgsmålet om, hvorvidt Kammagiitta virker. Den positive respons understøttes også ved en udtalelse i vurderinger fra centrale fagfolk i Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik (Bilag 3).

“ Det er mit indtryk at materialet er vigtigt for mange institutioner, for at give personalet noget helt konkret i hånden ”.

I en eventuel fremtidig evaluering nr. 2 af Kammagiitta/’Fri for mobberi’ i enten Grønland eller Danmark ville det være relevant, at supplere evalueringernes voksenperspektiver med undersøgelser af børneperspektiver på kort og lang sigt fx ved observation og samtaler, og på den måde tilegne flersidet data.

Sammenfatning og anbefalinger vedrørende udvikling af Kammagiitta projektet

Kammagiitta bruges i et vidt omfang i daginstitutioner og i et lidt mindre omfang på yngstetrinnet i folkeskolen. Der er en høj grad af generel tilfredshed med materialet hos fagfolk, der oplever at det gør nytte både blandt børnene, men også i en vis udstrækning for personalegruppens arbejde i øvrigt – især i daginstitutionerne. Samtidigt og sideløbende med tilfredsheden er der også udpeget aktuelle projektmangler, såsom at kuffertens indhold trænger til opdatering og dybere tilpasninger til grønlandsk virkelighed samt at der mangler løbende kursustilbud.

Kammagiitta materialet bærer præg af den første bølge af ny viden indenfor mobbefeltet, men kan med fordel udvikles, så formatet i højere grad er i overensstemmelse med, at denne viden sidenhen er

blevet raffineret og udvidet med et større indblik i sammenhænge mellem pædagog-didaktiske kerneopgaver, relationskompetencer og antimobbende tiltag.

Det går også igen på tværs af de evaluerende kilder, at der ikke som i de første år er den samme offentlige opmærksomhed og centrale koordinering af Kammagiittaprojektets faglighed og udbredelse. Det har ført til nedgang i aktivitet enkelte steder. Det illustrerer, at arbejdet med at forebygge mobning er en indsats, der skal holdes ved lige af initiativer på såvel lokalt som på nationalt plan.

På baggrund af evalueringsoversigtens indhold vurderer projektgruppen, at der ligger to muligheder for et videre forløb med Kammagiitta projektet:

Tiltag nr. 1:

Kammagiitta projektet fortsætter som hidtil indtil alt materiale er distribueret (Bestillinger af kufferten er pt. nedadgående) – og daginstitutioner og skoler understøttes fortsat af de kommunale forebyggelseskonsulenter. Vælges dette tiltag er der en udløbstid for Kammagiitta, hvilket kræver, at den nationale strategi udvikler et andet materiale med de yngste børn som målgruppe.

eller...

Tiltag nr. 2:

Projektet får et Kammagiitta 2.0 prioritetsløft hvilket indebærer:

a: at der afsættes flere arbejdstimer til en øget national koordinering og ledelse af indsatsen via Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik. Placeringen i Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik anses fortsat som velvalgt, da Kammagiitta-projektet hermed får mulighed for at opnå didaktisk- og pædagogisk ekspertise samt forlagsorganisering.

b: kuffertens indhold revideres, så det er opdateret mobbefagligt og forankret i grønlandsk kultur og æstetik.

c: kursusvirksomhed udvides og tilbydes løbende og obligatorisk på kommunalt- og nationalt plan.

d: projektet indgår i anbefaling på området for de mindste børn i den nationale strategi mod mobning.

Referenceliste

Christy, L & H.R. Hansen. (2006). *Mobning eller konflikt*.

<https://konfliktloesning.dk/videnscenter/boern-og-unge/mobning-eller-konflikt/>

Elsborg, S. Hansen, J. T & V.R. Hansen. (1999). *Den sociale arv og mønsterbrydere*. København. Danmarks Pædagogiske Institut.

Eriksson, B., O. Lindberg, E. Flygare & K. Daneback (2002). *Skolan – en arena för mobbning*. Stockholm: Skolverket.

Fisker, B.T. (2017). *Samarbejde og inklusion*. Århus. Aarhus Universitetsforlag.

Hansen, R. H. (2013). Hansen, H.R. (2014). Fællesskabende didaktikker. I: H.R Hansen & D.M Søndergaard (red.). *Nye perspektiver på mobning*. Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift. Special issue, Vol.51, s. 63-72 10 s.

Hansen, R. H. (2005). *Grundbog mod mobning*. København: Gyldendal Uddannelse.

Klinge, L. (2018). *Relationskompetence*. Århus. Aarhus Universitetsforlag.

Kofoed, Jette & Dorte Marie Søndergaard (red.) (2013): *Mobning gentænkt*. København: Hans Reitzels Forlag.

Kofoed, J. & D.M. Søndergaard (red.). (2009). *Mobning sociale processer på afveje*. København: Hans Reitzels Forlag.

Bilag 4 Citatudtag fra interviews

”Vi bruger grundprincipper i Kammagiitta her”.

(Kvinde, pædagog i vuggestue/børnehave)

”Jeg hørte en dag et barn, der sagde til et andet barn: ”Du er tyk”. Så gik jeg der hen og sagde: ”Du siger han er tyk og du er tynd”. Hvordan er det nu? Må man godt drille med sådan noget? Da det skete for anden gang, så tog vi en snak med hele børnegruppen, og så skete det ikke igen”.

(Kvinde, pædagog i vuggestue/børnehave)

”Vi har ikke mobbeepisoder mellem de helt små, dem fra 0-3 år. Men i storegruppen 3-6 kan vi nogen opleve noget på vej fx i overgangen mellem børnehave og skole. Derfor er vi begyndt at samarbejde med de andre børnehaver i byen og laver fælles arrangementer med dem i et år før, de starter i skolen sammen. Så er de ikke fremmede for hinanden. Til de arrangementer har vi også brugt Kammagiitta”.

(Kvinde, pædagog i vuggestue/børnehave)

”Når der er nogle sager om konflikt eller mobning er det mest mellem de voksne her. Fx i personalegruppen eller mellem forældre. Det tager vi op med ordene: Vi snakker meget med børnene om, at de ikke må drille og mobbe hinanden. Det gælder også hos de voksne”.

(Kvinde, pædagog i vuggestue/børnehave)

”Vi har et godt sammenhold her i huset, men nogle gange kommer der nye forældre eller nye personaler – som måske begynder at bagtale. Så tager vi en samtale for det vil vi ikke have her.”

(Kvinde, pædagog i vuggestue/børnehave)

”Hvis jeg skulle give skolerne et lille råd, så vil jeg sige, at børn og voksne hver morgen siger ”godmorgen” til hinanden, som vi gør her”.

(Kvinde, pædagog i vuggestue/børnehave)

”De elever der mobber de er jo dem der har det hårdt derhjemme, som ikke vil være alene med deres problemer”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

”Og så finder man ud af at det er et helt andet problem som udløser det hele...Forældrene er gået fra hinanden, faderen har slået sin mor om natten, forældrene har drukket helt vildt om natten hvor børnene ikke

har sovet og måtte flygte til andre familier. Moren vågnede i dårligt humør og råber efter sine børn og måske har slået dem før, før de overhovedet kom ud af huset”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

”Der var ingen overdragelse til vuggestue eller noget som helst, så det vil sige at de blev faktisk tabt også så man dem først næste gang når de så kom ind i skolen, og der var de jo allerede tabt. Så jeg mener virkelig det allerbedste vi kan gøre for hele Grønlands fremtid, for Grønlands børn, for at undgå mobning er en tidlig indsats, det er faktisk der vi skal starte”.

(Kvinde, læge)

”Hvis man lovgivningsmæssigt havde et diskriminationsforbud, så ville man signalere tydeligere at man ikke tolerer diskrimination på baggrund af handicap”.

(Handicaptalskvinden i Grønland)

”Jamen du har tuberkulose, du plejer at være en fremtrædende person i vores by eller bygd eller vores familiestruktur, men det kan vi ikke have mere”.

(Mand, læge)

”...jeg så på dem, og fik stor medfølelse med ham, han anstrengte sig, var vred, men kunne ikke sætte ordentlig ord på det hele, så han blev vred, så begynder – specielt drengene – at grine ad ham, vedkommende elev led hele tiden nederlag, uden at få ordentlig hjælp fra lærerne”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

”Vi bruger overhoved heller ikke diagnoser, der er noget vi elsker, de fleste elsker at kunne putte folk ned i en kasse, vi føler os tryk ved det”.

(Kvinde, læge)

”...uanset hvor forkerte ting de har lavet - når så der kommer en voksen og skælder ud, så kommer forældrene med det samme og forsvarer deres børn.”

(Kvinde, folkeskolelærer)

”...det der med at man føler sig ekskluderet, ikke accepteret, ikke inkluderet og derved begynder man så at tvivle på egne kompetencer og egen værd og værdig, værd som person og får dårlig selvværd måske selvtilid, det der med at det kan skabe sådan nogle komplekse konsekvenser for vedkommende”.

(Kvinde, psykolog)

“Man kan se det meget ude i bygderne, ...en af vores medarbejdere har lige været på bygdetur, i to steder i nord, de blev bedt om at komme med, fordi de skulle lave en forebyggende indsats og at de højt grad oplevede at bygderne selv italesatte, at man talte utroligt dårligt om hinanden”.

(Kvinde, læge)

“For mig er det vigtigt, at jeg som, barn og skoleelev bliver forstået, får udfordringer, får det, jeg har behov for”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

“...også på sociale medier, hvor det også er vigtigt at tage hånd om i dag, jamen alle har jo sociale medier i dag. Så meget mobning kan foregå sådan hemmeligt, eller sådan usynligt”.

(Kvinde, læge)

“Jeg ved ikke om det er sådan i hele Grønland, men i hvert fald i Nordgrønland der er det jo kvinder der smitter, ikke mændene... Det er kvinderne der går rundt og lægger krop til noget hvorved de smitter. Altså jeg blev ligeså forbavset da jeg fandt ud af at det faktisk var sådan det hang sammen”.

(Mand, læge)

“Jeg har kun oplevet det hos piger, de foregiver først at være venner, og begynder så at mobbe, de har en iboende trang til at ekskludere, da jeg ikke kan lide dette, har jeg ikke mange pigevenner, piger kan være så ondskabsfulde”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

Vi spørger tit ind til børn med handicap, men det er lige som om at man ikke rigtig ved hvem der har handicap eller hvem der bare har det svært, så de ender tit i specialklasserne. Det er også lidt det vi hører fra nogle af specialklasselærerne sige, at når du kommer over i en specialklasse så bliver du anderledes, så er man ikke med mere”.

(Handicaptalskvinden i Grønland)

“Det vi ser det er at børn i specialklasser tilbydes at ikke at komme til eksamen, og det kunne jeg godt tænke mig at der bliver arbejdet længere hen mod, også sådan noget så får de bare et diplom og mange af børnene er ikke engang tilstede ved de her papirsoverrækkelses ceremonier”.

(Handicaptalskvinden i Grønland)

“Selv nogle lærere siger til deres elever, du bliver nødt til at lære det her ellers bliver du en fabriksarbejder”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

“Langt de fleste opgaver i de her meget komplekse situationer løses ved at man helst ikke samarbejder og helst laver det som sådan nogle projekt opgaver og så bakker man ud igen”.

(Mand, læge)

“Når jeg deltager i seminarer eller konferencer, plejer jeg at fremsætte følgende: “I stedet for at arbejde på hver vores egen lille ø, bør vi arbejde under samme paraply, alle vi der arbejder med mennesker har en opgave”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

“Relativt mange familier gør barnet til problemet, hvis man kan sige det sådan, hvorimod vores synspunkt er at barnets adfærd er jo en slags symptom på hvordan de har det derhjemme - men det er ikke altid at forældrene er villige til at indse det eller erkende eller tage ansvar for det, netop fordi de selv har det hårdt og mangler ressourcer”.

(Kvinde, læge eller psykolog)

“Der er jo nogen som har uddannelsen, men ikke sådan ikke rigtig tør at gøre noget ved det, og jeg tror at stor del af problemet kunne være også derfor, at mange for eksempel er konfliktsky eller er bange for at gøre noget forkert”.

(Kvinde, læge eller psykolog)

"Jeg kan ikke lade vær med at tænke på den episode som vi også oplevede her, når du nævner magtesløshed, vi oplevede så også en elev der prøvede at begå selvmord mens der var idrætstime... Der kan man føle sig magtesløs, for det er ret begrænset hvad skolelærere og skoleledere kan gøre, udover og kunne henvise til familiecenteret og sundhedsvæsenet".

(Mand, folkeskolelærer)

“Men hvad tror du der sker når du er med til at sprede det rygte om nogen? – De har slet ikke tænkt over det. Prøv lige og hør dig selv, vær et spejl for de mennesker...Det første du skal vænne dig af med at sige det er *“Derhjemme plejer vi”*...Så vi skal hele tiden arbejde med at vi har den der grundlæggende respekt for hinanden og hinandens måde at gøre tingene på”.

(Mand, læge)

“Er det i orden at man som grønlander mobber fordi at man som dansker kommer og man gerne vil have noget frem, er det så okay at grønlandere mobber, eller er det mere forkert hvis det er danskere der mobber? Det blev sat sådan meget op, som om at når man kom fra Danmark så havde man ikke nogle rettigheder, og hvis man var grønlander så havde man rettigheder også til at mobbe”.

(Mand, læge)

“Vi skal alle sammen opføre os ordentligt, men med selvfølgelig en helt grundlæggende anden respekt for folk der bor her....Det her det er jo noget der skal indarbejdes i hele den bredde tilgang til det at være borger, barn og ung, at mobning er alt for udbredt og alt for hårdt ved os og det har alt for dårlige konsekvenser, ødelægger os som personer, ødelægger os som de gode mennesker vi burde være ved hinanden, men det kræver at skoler, vuggestuer, børnehaver, mor og far arbejder sammen”.

(Mand, læge)

“Hvis mobning skal minimeres, må vi arbejde tæt sammen med forældrene, vi kan slet, slet ikke komme uden om forældrene, da jeg kom hertil, har jeg blandt andet undret mig over underretningerne, der er noget galt, så jeg må underrette, jeg har også mærket på min arbejdsplads: før vi gør det, hvordan skal vi så samarbejde med forældrene, hvordan kan vi sammen med dem rette op på tingene, involvering, involvering”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

“Derfor er det også altid ønskeligt, at hjemmene også giver besked, når der lokalt sker ændringer, børnene lyver aldrig. De kan heller ikke skjule noget, der kan være nok så mange hemmeligheder, men kroppen lyver aldrig ... Derfor er det meget vigtigt at reagere ved adfærdsændringer”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

“Selv om det ikke er din elev, så vær imødekommende over husets elev, lad eleven føle, at du har set ham eller hende, rør gerne eleven på skulderen og sig: *“haalu”* eller *“hvordan har du det?”* Dette er med til at give børnene en følelse af: *“vi interesserer os for dig”*.

(Kvinde, folkeskolelærer)

“Den gode skoledag for mig, at læreren er interesseret i mig eller at jeg bliver forstået, når jeg bliver kontaktet, at mine svagheder bliver forstået og støttet, samt at blive hørt og forstået i stedet for at lukke munden på mig”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

“Der sker jo også ekstremt meget voksenmobning. Det er ikke kun de uddannelsesmæssige kvalifikationer man skal kigge på, men også meget i høj grad hvordan personen, altså, de skal turde og gøre noget. Jeg tænker at det kan være så godt at sætte lys på hvordan man kan skabe mønsterbrydere”.

(Kvinde, læge)

“Du kan ikke bryde børnemobningen, hvis du ikke også bryder voksenmobningen”.

(Kvinde, læge)

“Det er meget vigtigt med en sund arbejdsplads, et sundt samarbejde, et udviklende samarbejde, der fortsætter kontinuerligt, også at konflikter ikke gemmes, men tages op snarest, ...at tage tingene op, mens de stadig er varme”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

“Det er hårdt også at integrere sig, fordi de kommer ude fra Nuugaatsiaq og ude fra Illorsuit, og når du har boet i Nuugaatsiaq og din far har været skoleleder og din mor har været leder af KNI derude og alt det der ting, og bygdebestyrer og lige pludselig kommer til byen og har intet”.

(Børnehjemsleder)

“De mangler et livsgrundlag, for eksempel en mor uden lønindkomst, som har fået barn i en tidlig alder, hvor barnet vokser op uden tryghed, og en af de årsager, jeg plejer at påpege er, at familierne er kommet for tæt på hinanden, og det medfører ind imellem at tætte familiemedlemmer får børn med hinanden”.

(Mand, folkeskolelærer)

“Vi har prøvet at skaffe tal og prøvet at snakke om hvor mange børn er der med særlige behov og børn med handicap og hvad deres oplevelser er, men det virker som om at i praksis kan vi ikke få svar på det spørgsmål. Noget af det vi hører fra nogle af de lærere der har med dem at gøre, er at de også bliver diskrimineret eller mobbet af lærerne også, det synes jeg er vigtigt at påpege”.

(Handicaptalskvinden i Grønland)

“Derudover så er der de psykiatriske diagnoser, psykiske lidelser, der også er rigtig meget tabu omkring det, der er skam og man ser et andet offentligt udskillelse af personer som har psykiske sygdomme, sådan nogle åndssvage quiz på facebook som børn og unge laver, ”hvad så har du set din kæreste Arnold?” og så er der et billede af en af de psykisk syge og sådan nogle ting, så den her offentlige udskillelse, udskamning, af personer med psykiske lidelser, det flourer også”.

(Handicaptalskvinden i Grønland)

“Vores kulturer er forskellige, danskernes måder at gøre tingene på, vi grønlandere mange danskere begår den fejl, at de anvender deres kultur over for børnene...”.

(Mand, folkeskolelærer)

“Det er meget mærkbart, at vi kan berolige børn, der ikke kan beroliges af dansktalende, fordi vi ved, hvordan vi kan berolige barnet”.

(Mand, folkeskolelærer)

“Det er også mærkbart, at vestgrønlandere kan se ned på østgrønlandere, og betragte dem som uvidende”.

(Mand, folkeskolelærer)

“De kommer fra en anden kultur, og det er hårdt også at integrere sig, fordi de kommer ude fra X og ude fra Y, og når du har boet i X og dine forældre har haft gode arbejdsforhold i bygden og lige pludselig kommer til byen og har intet”.

(Børnehjemsleder)

“De kan ikke læse. De kan ikke regne, klarer sig dårligt i fagene, fordi læreren kun bruger en undervisningsmetode, uden at tage hensyn til barnet, selvom loven siger vi skal tilpasse undervisningen til eleven”.

(Medarbejder, MIO)

“Særligt når vi er på bygdetur, er de meget bange, som om tingene ikke fungerer normalt. De kan se, at hvis de fortæller noget, vil de blive udskilt, og hvor skal de gå hen? Og så bor de sammen i storfamilier, måske to store familier sammen, blandet kultur, dette er meget almindeligt, fx da vi var i X, blev det nævnt: ”Her er vi to store familier” ikke også, vi kan ikke gøre noget for jer, eller de kan ikke gøre noget for den familie. Men der arbejder typisk også en person i kommunekontoret, hvor alle synes at være i familie med hinanden, dette problem er meget stort”.

(Medarbejder, MIO)

“Der er en stor kløft mellem lovgivningen og realiteterne, hvor man så aldrig taler om denne kløft, her er der måske en klan-kultur, denne sammenklumpning i store familier, dette kan også ses i de store byer. Man plejer at sige, at i de store byer, er man veludviklet, men der er store forskelle på livsformer, kulturer”.

(Medarbejder, MIO)

“Nevø hvis mor er død, ”er det fordi du er misundelige, at du gør sådan noget?” siger de voksne”.

(Mand fra LGBT-miljøet)

“Der var tre piger fra skolen og de havde skrevet til ham og, altså efter han havde hængt sig selv, så havde en af dem skåret sig selv på skolens WC og spist barberblade”.

(Børnehjemsleder)

“Vores drenge bliver meget eftertragtede fordi de har sprog og får uddannelser og du kan tro pigerne står i kø derude. Og når vi lige har brugt så mange år på og få dem op, og så får de kæreste og lige tager dem, og man er nødt til at sige til dem ‘Husk og brug kondom’”.

(Børnehjemsleder)

“Jeg er blevet kaldt homorsuaq og er blevet udsat for fysisk vold”.

(Mand fra LGBT-miljøet)

“Det er så det værste at når børn de går i skole og der er nogle lærere der ikke kan lide dem fordi de kommer fra børnehjemmet, det er det usagte, det synes jeg er hårdt”.

(Børnehjemsleder)

“Jeg møder også børn, der i gåseøjne bliver vurderet som ikke særlig begavede, som dumme af deres lærere, og selv af skolelederen, af rådgivningslæreren. Hvor det viser sig, at det er af helt andre årsager, for eksempel fordi de bliver mobbet, at de ikke har plads til at lære”.

(Medarbejder, MIO)

“I formålsbestemmelserne i § 2 står der ellers også, at børnene på forskellig vis skal styrkes i at lave sammen. Jeg har lagt mærke til, at man ikke følger denne bestemmelse, derfor var jeg også kort inde på grænsesætning, manglende grænser – også på grund af manglende grænsesætning i skolen, foregår der mobning. Jeg er også stødt på lærere, der deltager i mobningen. Og børnene spejler sig selvfølgelig heri”.

(Medarbejder, MIO)

“På skolen arbejder de fleste af deres forældre, og vi blev spurgt: *‘Hvorfor laver I en rapport? Denne familie fungerer fint’*. Det er almindeligt at dække over det hele, det er accepteret at gøre sådan (velfungerende forældre er også lærere til de drenge der har trukket bukserne ned af en pige)”.

(Medarbejder, MIO)

“Der forekom megen hån og mobning, selv om der måske var brug for uddannet personale. Men de måtte rejse igen, fordi næsten hele byen skubbede dem væk (dansk skolepige fik trukket bukser ned af 4-5 drenge i en stor bygd – de/den danske familie blev udstødt og hånet ud af hele bygden)”.

(Medarbejder, MIO)

“Også børn anbragt uden for hjemmet. Der bliver ikke lyttet til dem af de voksne. Og så bliver de mobbet af de andre børn. Ingen lytter til dem. For eksempel fortæller børnene, at når de er kede af det, er der ingen voksne, der lytter til dem, og de bliver ikke bemærket af lærerne, selv om de er kede af det. Der bliver også kastet ting efter nogle af dem, og lærerne reagerer ikke. De må være på vagt hele tiden, og når de (lærerne) kommer, flygter de børn, der mobber”.

(Medarbejder, MIO)

“Får tværet sne ud over ansigtet. Og for eksempel skulle børnene fortælle om sig selv til de andre elever i timen, da en af dem var færdig, sagde læreren *‘du pynter godt på dig selv’*”.

(Medarbejder, MIO)

“NAKUUSA-børnerådet, den deklaration vi afleverede, indeholder også anbefalinger om at stoppe mobning. Den blev afleveret til Naalakkersuisut, til politikerne, til kommunalpolitikere. Men den blev ignoreret, der blev ikke gjort noget”.

(Medarbejder, MIO)

“Jeg anstrenger mig for at værdsætte vores kultur, og undervise børnene i skolen ud fra det, ud fra børnene, ud fra børnenes kultur, deres levevis, deres tankegang – de oplever jo kun at høre negative ting, medierne vil jo også kun beskæftige sig med de negative historier, ik’?”.

(Mand, folkeskolelærer)

“Lederens handle måde over for de grønlandske børn deroppe er under al kritik, uden respekt for kulturen, sådan er det, desværre er det sådan. Selvfølgelig er der de ting, jeg allerede har nævnt, som at få børn i en ung alder, ændringer i opdragelsen og andet samt alkoholmisbrug, stofmisbrug – har også en del af skylden. Men naturligvis er jeg ikke i tvivl om, at vi selv vil komme ud af disse problemer gennem indsatserne”.

(Mand, folkeskolelærer)

“Man ikke har værdier i institutioner”.

(Mand, LGBT-miljøet)

“Der er jo hele samfundet, folk der ikke må komme ind nogle steder, der ikke kan få en uddannelse, folk der ikke kan komme på arbejdsmarkedet”.

(Mand, folkeskolelærer)

“Noget andet jeg også tænker som værende systematisk diskrimination, det er den lovgivning der er på prøveområdet i folkeskolerne den giver faktisk mulighed for at man kan aflægge sin prøve på andre måder end den her stationære... fordi det vi ser det er at børn i specialklasser tilbydes at ikke at komme til eksamen, og det kunne jeg godt tænke mig at der bliver arbejdet længere hen mod...også får de bare et diplom og mange af børnene er ikke engang tilstede ved de her papirsoverrækkelses ceremonier, ...der var ikke nogen børn fra specialklasserne som var med til overrækkelserne, de var ikke engang med til sidste skoledagsfællesspisning. Det synes jeg allerede der er enormt ekskluderende”.

(Handicaptalskvinden i Grønland)

“En dreng skulle starte i en specialklasse, han havde autisme og ADHD, så startede han første skoledag i et klasselokale som ikke er pyntet op, der er ikke noget æble på bordet, han havde glædet sig lige så meget som alle de andre. Så det er ikke bare mobning børn imellem, det er også den systematiske samfundsmæssige mobning som man også skal have fokus på”.

(Handicaptalskvinden i Grønland)

“Vi bruger mere begrebet diskrimination som læner sig mere op af FN's handicap konvention. Men hvor vi på grønlandsk måske bruger immikkoortiterineq, forskelsbehandling, det er nok det mest rammende. Jeg mener ikke at vi har brugt ord som drillerier og chikane, diskrimination omfavner så mange ting hvor rigtig meget kan være med”.

(Handicaptalskvinden i Grønland)

“At vende folk ryggen, stille udtalelser, uforskammede svar”.

(Mand, LGBT-miljøet)

“Læreren sagde eeh sagde til vedkommende: ”Er du så svag? Magter du det ikke?”.

(Medarbejder, MIO)

“Barnet havde også fortalt sine venner i fortrolighed, at hun var blevet misbrugt seksuelt, men vennerne fortalte det videre, så det endte med at hun blev mobbet for at have været misbrugt seksuelt”.

(Medarbejder, MIO)

“Børnene, pigerne blev hevet i håret, blev kvalt, blev overfuset med ukvemsord. De henvendte sig til gangvagterne uden resultat, og begyndte at pjække. De blev også mobbet og undertrykt, blev truet med tæv, det er psykisk vold, psykisk terror. Hvis ikke de vil stjæle for dem: *“Hvis du ikke stjæler for os, får du tæv!”*. De bad om hjælp, men ingen hørte dem”.

(Medarbejder, MIO)

“Mobning kan jo være fysisk og psykisk, for eksempel fortalte en dreng, at han blev tvunget til at tæve en anden dreng. Så groft, at drengen måtte på sygehuset – efter at han blev slået med kæp. En pige fortæller, at hun bliver slået, fordi hun er tyk, hvor læreren så det hele, men gjorde ikke noget. Disse historier er kun ganske få af dem alle”.

(Medarbejder, MIO)

“Gøre byen opmærksom på det, og hele Grønland faktisk, at børn ikke skal stigmatiseres eller mobbes og blive udstødt bare fordi de bor på børnehjem”.

(Børnehjemsleder)

“Jeg har haft nogle piger som har fået job i X, jeg kan ikke sige nej til det. Jeg havde en pige hun sagde *‘Y jeg har søgt job i hele Z, ingen vil have mig, X vil gerne have mig.’* Og hun kunne godt håndtere det, sidste år blev hun styrer af X og i dag arbejder hun i en børnehave nede i Nuuk. Men hun fortalte mig *“Y, hold da op jeg skal høre meget for at jeg er fra børnehjemmet. Og jeg skal sidde og høre på alt om børnene og børnehjemsbørn.”*”.

(Børnehjemsleder)

“At de voksne går foran og standser det og viser vejen. Det er nummer 1, og ikke finder sig i at der er nogen der bliver mobbet eller nogen der bliver udsat for noget grimt. Og så kan man selvfølgelig komme til at sige nogle ting der ikke er hensigtsmæssige, og så man tage det op og sige undskyld eller et eller andet. Man skal være opmærksom på det, ikke bare lade det foregå uden at standse det, og jeg synes det vigtigste, også i mit arbejde på børnehjemmet, det er at få fortalt sig tingene, og det samme også ved skolerne når der foregår mobning, at det bliver italesat og man standser det, ikke bare affinder sig med det og helst med det samme. Det tror jeg er meget vigtigt”.

(Børnehjemsleder)

“Ja, det er meget meget vigtigt at vi har det, og så har du vestgrønland og så får du børn fra Qaanaaq, og det er et andet sprog, at de skal forholde sig til vestgrønlandsk og være opmærksomme på det, og eventuelt nogle gange få nogle folk ned fra Qaanaaq eller få nogle folk fra østgrønland og nord, så de også hører deres eget sprog. Det er vigtigt at de ikke føler sig stigmatiseret af sproget”.

(Børnehjemsleder)

“Heroppe i Grønland der er det meget sådan *‘Enten er du med eller også er du ikke med.’* I hvert fald de erfaringer jeg har... det var helt legalt at diskriminere børn på baggrund af deres sprog, og selv lærerne var med til det her systematiske diskrimination. Så derfor er der kæmpe store problemer der skal ordnes, det er ikke kun handicap, det er ikke kun nationalitet det er også sprog”.

(Handicaptalskvinde i Grønland)

“Det er sådan noget med hvis andre lærere kommer og taler til nogle børn, så kan den ene lærer sige *‘Lad vær med at snakke til dem – de forstår ikke grønlandsk alligevel’*. Men de forstår faktisk grønlandsk nok til at de forstår at de skal ekskluderes fra grupperne”.

(Handicaptalskvinde i Grønland)

“En fra Nuuk begyndte at komme sammen med en fra Qaanaaq, så flyttede de til Qaanaaq. Så var de oppe og skændes, så har hele byen hørt at de har være oppe at skændes. Så hele byen har vendt ryggen til den nye der kom udefra, indtil de fandt ud af de er gode venner igen”.

(Kvinde, kommunal medarbejder)

“Du dur ikke, de børn har ingen penge og i har ingen penge til at købe noget og alt det der ting! Sådan nogle forældre ting - det sker jo og det hører vi. Altså, elever som mobber hinanden. Du har ingen penge og jeg har hørt din onkel er arbejdsløs og alt det der ting!”

(Mand, folkeskolelærer)

“Der er noget om mobning i klassen. Det kan være socialt, mindre bemidlede eller enlige forældre. Problemer derhjemme. Det kan være druk, det kan være omsorgssvigt fra forældrene, kortspil eller noget andet. Eller for meget foreningsliv, når de har fri fra arbejdet så skal de til kor, der skal de øve sig. De lidt større passer de lidt mindre, på den måde kan det være hårdt for de børn. Derfor indførte vi også morgenmad for dem der ikke får morgenmad. Fattige forældre eller så drikker de bare, ingen mad i huset. Børn siger jo ting meget direkte”.

(Kvinde, folkeskolelærer)

"Der er ikke særlig mange uddannede, så når de er uddannede kommer de til at mangle andre uddannede at sparre med og bliver ensomme. Ud over det falder de mange ikke-uddannede over den uddannede, som om de vil kvæle vedkommende. Bare fordi du er faglært skal du ikke tro at du er bedre end os. De vil ikke komme væk fra de gamle vaner, så de sidder fast i "trygge rammer".

(Kvinde, kommunal medarbejder)

"Her i XXX er det som om, at det nogle gange er tilfældet, at medarbejderne prøver at overgå hinanden. 'I skal ikke være bedre end mig', dette er mærkbart. Blandt børnene mobber man også hinanden på grund af mærkevarer. Dette er mærkbart her. Jalousi på den negative måde, 'Han er blevet gammel hvorfor stopper han ikke bare?'. "

(Kvinde, kommunal medarbejder)

"Vi har jo to fra Danmark, to lærer som startede godt nok 2 år siden, oktober måned 2018. De kunne ikke sproget, selvfølgelig, men de har lidt svært med at kommunikere med nogle af mellemtrins eleverne. Så har de lidt svært ved at styre klassen, klasseledelsen på grund af de sprogbarrierer. Så de oplever grimme ting, desværre, nogle gange at de bliver kaldt "qallunaaq", "rejs hjem" alt det der ting som er mobning".

(Mand, folkeskolelærer)

"Lægen nævnte, at flere psykisk syge eller folk, der er blevet syge som følge af mobning eller chikane henvender sig til sygehuset. Det har vi også hørt, det er også almindeligt at folk henvender sig med smerter. Men henvendelser som følge af mobning og på grund af nedtrykthed eller selvmodstanker er øget".

(Kvinde, kommunal medarbejder)

"'De skide østgrønlændere', den hører jeg tit. F.eks. hos nogle unge, dem har jeg hørt meget af da vi var i Nuuk".

(Kvinde, folkeskolelærer)

"Meget små i forhold til deres alder, 10-årige og har indlæringsvanskeligheder. Så de startede "Du kan ingenting!". De bliver mobbet med indlæringsvanskelighederne".

(Kvinde, folkeskolelærer)

"En lærer rejser, fordi deres barn bliver mobbet. Moren kan ikke holde ud at være i byen et skoleår til. Hun er lærer, de skal bare væk".

(Kvinde, kommunal medarbejder)

"De mobber meget, nedgør dem i høj grad. 'Du duer ikke! Den forbandede familie er netop sådan!'"

(Mand, folkeskolelærer)

"De skriver til ganske uskyldige. At forfølge dem på grund af deres udseende, især svage børn".

(Kvinde, folkeskolelærer)

"For eksempel lagde jeg et billede ud på FB af min far Også finder de historier, at han har gjort sådan og sådan".

(Kvinde, kommunal medarbejder)

Det er der garanteret, det er der altid. Selvom man ikke ser det sådan når man går blandt eleverne, selvfølgelig kan det foregå skjult. Nu hvor eleverne har fået Ipad's og har deres mobiler, så er det ikke altid at vi kan se at der foregår mobning gennem mobilen eller Ipad'en. De har jo de forskellige sociale medier.

(Kvinde, folkeskolelærer)

"Jeg har været mest bange eller bekymret for , at det ikke er normalt. Det er jo også usynligt, og så vidt jeg kan se heller ikke normaliseret (samlevende kvinder eller mænd). Måske skulle man informere om det i skolen, at det er normalt, at mænd kan leve sammen med mænd og kvinder med kvinder. Jeg tænker, at nedgørelser, chikanerier kunne forebygges. Hvis det blev forstået: 'Nå, det er almindeligt', og blev set og hørt som almindeligt, som en del af undervisningen".

(Kvinde, LGBT-miljøet)

"Man skal kunne se sig selv også børn, unge at de kan li drenge eller piger udelukkende. Normalisere det, ved hver historie ved hver fortælling ved hver kampagne, inkludere dette. Fordi så bliver det mere og mere normalt og så bliver der mindre og mindre mobning fordi man ser det mere og mere 'nå ja, hvorfor skal man drille, sådan er det jo bare'. Man driller jo ikke fordi man er drenge og pige, man driller fordi man er kærester, men det er noget helt andet. 'Næææ du er bøsse!', dem kan man undgå ved at repræsentere det hele på alle måder".

(Kvinde, LGBT-miljøet)

Bilag 5 Følgegruppe

Deltagerliste:

Hvor fra:	Hvem:	E-mail
Departement for Uddannelse	Karsten Peter Jensen	kapi@nanog.gl
Departement for Uddannelse	Lillian Helberg	lihe@nanog.gl
Departement for Sociale Anliggender	Tina Evaldsen	tiev@nanog.gl
Departementet for Sundhed	Elna Bro/Jâraq Lorentzen	ebro@peqqik.gl jaol@peqqik.gl
Uddannelsesstyrelsen	Helle Rabøl Hansen	hera@nanog.gl
Uddannelsesstyrelsen	Karen Mathiesen	kama@nanog.gl
Uddannelsesstyrelsen	Magdalene Møller	mmol@nanog.gl
Uddannelsesstyrelsen	Christian Jensen	chrj@nanog.gl
Uddannelsesstyrelsen	Kaali Olsen	kaol@nanog.gl
Avannaata Kommunia	Ane S Hansen	asha@avannaata.gl
Kommune Qeqertalik	Nivikka Rosing	niro@qeqertalik.gl
Qeqqata Kommunia	Sermínguaq´ Kleist	sekl@qeqqata.gl
Qeqqata Kommunia	Pilunnguaq Petersen	pipe@qeqqata.gl
Kommuneqarfik Sermersooq	Jane Gai/Paarma Søvndahl Holm	JNGI@sermersooq.gl pash@sermersooq.gl
Kommune Kujalleq	Malene Høegh Olsen & Helga Nielsen	maho@kujalleq.gl heni@kujalleq.gl
Red Barnet	Jonna Ketwa	info@redbarnet.gl
MIO	Aviâja E. Lynge/Paarnaq Rosing Jakobsen	avi@mio.gl
Unicef Grønland	Mia Skifte Lynge	MLynge@unicef.dk
Foreningen Grønlandske Børn	Julie Hjorth Lynge/Britta-Marie Nielsen	jl@fgb.dk bjn@fgb.dk
Tililoq	Anna Ida Hallgaard Jonsson	annaida@tililoq.gl
IMAK	Juaanna Abelsen Petersen	jap@imak.gl
NPK/Pædagogernes organisation	Arnaq Brønlund	arnaq@npk.gl
Brancheskolernes Fællesråd	Paornànguaq´ Lynge-Hansen	palh@nanog.gl
Ungdomsskolernes Rektorforsamling	Dorthie Siegstad/Michael Enggaard	dorthie@gux-aasiaat.gl mee@gu-nuuk.gl
Ilisimatusarfik/Læreruddannelsen	Lisa Korneliusen & Eva Totzki	lika@uni.gl evto@uni.gl
PI/Socialpædagogisk Seminarium	Inger Dreyer	inger.dreyer@pi.sps.gl
Grønlands Idræts Forbund	Bjørn Søvsvø Jensen	bjorn@gif.gl
Ligestillingsrådet	Kathrine Bødker & Inge Olsvig Brandt	nali@nali.gl

Center for National Vejledning	Bjørn Noer/Maliina Chemnitz Tittussen	nti@aqqu.gl bjno@aqqu.gl mcht@aqqu.gl
Politiet i Grønland	Line Vestergaard	grl-politi@politi.dk lve019@politi.dk
MISI	Jonas Windahl Andersen & Trine Britt Hansen	tbha@sermersooq.gl jwa@avannaata.gl
PIsiu/Det Kriminalpræventive Råd	Sisse Gøttler/Mette Kaad Jørgensen	GRL-pisiu@politi.dk sgo006@politi.dk MJO092@politi.dk

Bilag 6 Høringssvar

Dato

Bilag nr.x

Skematisk opstilling af høringssvar og disses eventuelle indarbejdelse ifm. Høring af ”Udkast til National strategi mod mobning”.

1. Departement for Fiskeri og Fangst

Bemærkninger: APN har ingen bemærkninger til høringen.
Indarbejdet: Nej
Begrundelse: Bemærkninger foranlediger ikke ændringer i forslaget.

2. Grønlands Politi

Bemærkninger: Indledningsvis har Grønlands Politi følgende generelle bemærkning: Overordnet set er det politiets generelle opfattelse, at udkastet til National Strategi mod mobning præsenterer en gennemarbejdet og helhedsorienteret strategi, der formår at aktivere en lang række instanser og interessenter i indsatsen mod at forebygge mobning blandt børn og unge i Grønland. En indledende bemærkning retter sig mod mobbestrategiens målgruppe, som spænder fra dagtilbud til folkeskole til ungdomsuddannelse. Det kan overvejes at tydeliggøre argumenter for, hvorfor man i strategien forsøger at ramme bredspektret og eksempelvis ikke kun fokuserer på landets folkeskoler. I den forlængelse anbefaler Grønlands Politi også, at strategien i højere grad bør redegøre for, hvordan forskellige antimobbeindsatser tilpasses denne brede målgruppe, da det er politiets erfaring, at forebyggelsesindsatser selv på udelukkende folkeskoleniveau kræver tilpasning i forhold til klassetrin. Grønlands Politi har endvidere følgende specifikke bemærkninger: Grønlands Politi finder strategiens fokus på forebyggelse af digital mobning relevant. Måden,

hvor på børn og unge på uhensigtsmæssig vis færdes og kommunikerer digitalt, er også en udviklingstendens, der kan bekræftes hos politiet.

I afsnit 10 'Onlinemobning og indsatser' i kapitel 2 påpeges iværksættelsen af initiativer, der skal 'udvikle færdselsregler' og rette fokus på 'digital respekt'. I politiets forebyggende indsats er digitale krænkelser et fortsat prioriteret fokusområde. I det foregående år er der udviklet forebyggende undervisningsmateriale, som politiets forebyggelsesbetjente kommer til at undervise i på landets folkeskoler. I relation til nyeste forskning inden for kriminalitetsforebyggelse samt Grønlands Politis erfaring om udvikling af undervisningsmateriale, anbefales det, at man i videreudviklingen af disse koncepter prioriterer, at disse indsatser opererer på et opbyggende plan, hvor der fokuseres på at skabe trygge og udviklende vilkår for børn og unge gennem styrkelse af venskaber og en sund klassekultur.

Yderligere kan Grønlands Politi oplyse, at det i politiets egne målsætninger fremgår som et centralt element, at disse forebyggende indsatser ikke gøres til en udskamning, som potentielt kan føre til en yderligere stigmatisering af udøver- og offer af mobning.

Grønlands Politi bistår gerne med viden og erfaring omkring både lovgivning og udvikling af initiativer omkring indsatser om forebyggelse af digital mobning.

Indarbejdelse og begrundelse:

Høringssvar indarbejdet:

- Der argumenteres yderligere stærkere for bredden i strategien.
- Der argumenteres stærkere for en formidlet- og folkelig tilgang til antimobbende værdier i samfundet.

3. Departement for Sundhed

Bemærkninger:

Helt overordnet skal Departementet for Sundhed bemærke, at man har valgt kun at hente inspiration fra nyere mobbeforskning i Skandinavien. Her ville det have været relevant at hente inspiration fra inuitkulturen samt fra øsamfund, som den grønlandske kultur bedre kan relatere sig til end den skandinaviske kultur.

Departementet for Sundhed er enig i, at forebyggelsen mod mobning skal være en fælles indsats på samfundsniveau, og skal løses i vores fællesskaber. Derfor vil vi foreslå at "Inuuneritta III - Naalakkersuisuts strategi for samarbejdet om det gode børneliv 2020-2030" medtages i strategi-

en.

Inuuneritta III er blevet udviklet i et bredt samarbejde mellem Departementet for Sociale Anliggender, Familie og Justitsområdet, Departementet for Sundhed samt Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke.

I lighed med den nationale strategi mod mobning er udgangspunktet for Inuuneritta III, at det er i fællesskab, det gode liv skabes og indsatser skal udvikles gennem dialog om, hvad der er ønskeligt, meningsfuldt og muligt at igangsætte på lokalt niveau. Yderligere er der forståelsen for at det er i lokalsamfundene, at indsatserne skal fungere, og at lokalsamfundene skal inddrages for at sikre lokalt ejerskab til indsatserne og bæredygtige løsninger.

Forældreinddragelse er yderst vigtig i forebyggelsen af mobning, som også er medtaget i den nationale strategi mod mobning. I september 2020 underskrev Qeqqata kommune sammen med Center for Folkesundhed i Grønland (SIF) og Paarisa en partnerskabsaftale, hvor der samarbejdes om helhedsorienterede og tværsektorielle indsatser for det gode børneliv. Konkret er der i dette samarbejde udarbejdet materiale til skolerne i Qeqqata kommune, som skal styrke forældreinddragelsen og bl.a. forebygge mobning. For at undgå dobbelt arbejde og for at styrke det tværsektorielle og tværfaglige arbejde kan det være værd at kigge på.

I forhold til læsevenligheden vil vi anbefale at der bliver læst korrektur på materialet. Og at der bliver kigget på de mange lange sætninger, så de gøres oversættelsesvenlige.

I afsnit ”9. Nøgletal om mobning i folkeskolerne og kvalitative fund fra MIO” er der fejl i teksten om HBSC-undersøgelserne. Der foreslås at teksten erstattes med:

”HBSC-undersøgelsen (Health Behavior in School-aged Children) er en international spørgeskemaundersøgelse om skolebørns sundhed og sundhedsvaner, som foretages hvert 4. år i hele landet fra 5. til 10 klasse (Nicklasen 2018). Undersøgelsen støttes af verdenssundhedsorganisationen WHO. Undersøgelsen er blevet gennemført i Grønland siden 1994. Efter hver undersøgelsesrunde fremsendes skolerapporter til alle deltagende skoler og en kommunerapport til landets fem kommuner. Herudover udarbejdes en national rapport og i samarbejde med WHO en international rapport.”

Indarbejdelse og begrundelse:

Høringssvar blev taget delvis til efterretning fsva at styrke strategiens indhold af indsats overfor forældregruppen. Det gøres fx ved at der i forbindelse med informations- og vidensdeling udgives formidling af forældreråd mod mobning.

Høringssvar blev **ikke** taget til efterretning fsva kritikken af at der ikke er indtrukket inuitper-

spektiver tages ikke i betragtning da dette ikke er i overensstemmelse med den viden, der er trukket på. For det første er der foretaget en etnografisk undersøgelse i det grønlandske samfund. For det andet er arktisk- og grønlandsk kultur et perspektiv, der refereres til i fx afsnit om arktisk didaktik – som en indgang til at der arbejdes med antimobbende værdier i uddannelsesfeltet.

4. MISI Avannaá

Bemærkninger: Høring med henhold til National Strategi mod mobning. Den blev drøftet mellem ansatte i MISI Avannaá. Der er tilfredshed om at der skal gøres noget ved mobningen, der er så udbredt. Vi ved godt, at der udføres indsatser mod mobning i Grønland. Vi håber på, at det vil gavne for samfundet i fremtiden.

Indarbejdet: Nej

Begrundelse: Bemærkninger foranlediger ikke ændringer i forslaget.

5. Kommuneqarfik Sermersooq

Bemærkninger: Generelle bemærkninger

Kommuneqarfik Sermersooq vil gerne takke for muligheden for at komme med et høringssvar. Høringsmaterialet gav ikke forvaltningen anledning til yderligere bemærkninger.

Indarbejdet: Nej

Begrundelse: Bemærkninger foranlediger ikke ændringer i forslaget.

6. Qeqqata Kommunea

Bemærkninger:

Qeqqata Kommunua takker for muligheden for at komme med bemærkninger til "Forslag til: Naalakkersuisuts Nationale strategi mod mobning".

Høringssvaret opdeles i kommentarer til det første kapitel om baggrunden for strategien og kommentarer til andet kapitel om anbefalinger.

Kommentarer til baggrunden for strategien.

Qeqqata Kommunua ser meget positivt på, at man har undersøgt området grundigt forud for udarbejdelse af strategien. Det er en styrke, at der både er medtaget undersøgelser vedrørende sprog, litteratur, kvantitativ data og kvalitative undersøgelser. Denne viden vil ligeledes være

brugbar det videre arbejde omkring mobning.

Det er ligeledes positivt, at man har inddraget erfaringer fra de allerede igangværende indsatser mod mobning bl.a. Kammagiitta og arbejdet med børnerettigheder. Sidstnævnte arbejdes der meget med i Qeqqata Kommunia særligt på byskolerne i Sisimiut, som er certificerede rettigheds-skoler. Man kunne trække endnu mere på erfaringerne herfra lige som skolerne i Qeqqata Kommunia arbejder med Forældrekontrakter og projektet DropMob, som også kunne have bidraget med yderligere perspektiver og erfaringer fra en grønlandsk skolekontekst. Generelt er strategien i god tråd med allerede igangværende indsatser inden for daginstitutions-, skole- og fritidsområdet i Qeqqata Kommunia.

Det skal bemærkes, at Skolebørnsundersøgelsen HBSC er blevet gennemført hvert 4. år (og ikke hvert andet år som angivet i kapitel 1.9). I Qeqqata Kommunia har man ønsket at gennemføre undersøgelsen hvert andet år, hvilket blev påbegyndt med en ekstra undersøgelse i 2020.

Qeqqata Kommunia ser meget positivt på, at man har valgt som grundværdi for strategien og anbefalingerne, at barnet ikke ses som problemet i og årsagen til mobningen, men at der lægges stor vægt på de kontekster, barnet befinder sig i.

Kommentarer til anbefalingerne

Udarbejdelse af nærværende strategi har krævet et stort stykke arbejde af de involverede. Men anbefalingerne bliver endnu mere krævende at udføre. Hertil håber

Qeqqata Kommunia, at man har beregnet solid støtte fra Uddannelsesstyrelsen til de enkelte kommuner med den vigtige men også store opgave det bliver at implementere strategien og anbefalingerne.

Et forslag til en måde, hvorpå Styrelsen kan støtte det kommunale arbejde, vil være gennem en samling af materialer vedrørende mobning, strategien, handleplaner, viden om mobning i Grønland mv. Materialet skal gerne kunne tilgås online for at flest muligt kan få adgang til det. Fagpersoner i Qeqqata Kommunia giver udtryk for, at det ville være en stor støtte med en sådan fælles vidensportal.

Med hensyn til fritidslivet, som nævnes i strategien, er det en stor del af børn og unges liv, og i Qeqqata Kommunia spiller fritidsområdet en central rolle for arbejdet med børn og unges trivsel. Det er derfor ønskværdigt, at dette område fylder endnu mere i anbefalingerne. Desuden er kulturinstitutionerne og idræt vigtige områder ift. det kulturelle perspektiv. I fritidslivet er der engagerede voksne rollemodeller, som kan være med til at forebygge mobning. Det er derfor centralt,

at strategien udbredes til de enkelte fagpersoner, trænere og frivillige inden for kultur, idræt og fritid herunder også fritidshjem, klubber mv. Kommunen arbejder løbende med at involvere disse som vigtige nøglepersoner i arbejdet med trivsel, og det er ønsket, at Uddannelsesstyrelsen indarbejder vedvarende inddragelse af disse områder i anbefalingerne.

Inden for fritidsområdet opleves en stor udskiftning blandt frivillige. Qeqqata Kommunia oplever derfor et behov for, at der på baggrund af strategien og i samarbejde med foreningerne udarbejdes skriftlige instruktioner ift. tilgangen til mobning i foreningslivet. Disse skal hjælpe nye frivillige og forældre til nye børn i aktiviteterne til lettere at få en forståelse for den sociale kultur, der ønskes i foreningslivet, samt hvordan mobning generelt ønskes håndteret. Blandt medarbejdere i Qeqqata Kommunia, som arbejder med daginstitutionerne, opleves det, at mobning allerede starter i daginstitutionerne. Det er derfor vigtigt, at arbejdsmetoder inden for arbejdet med børns trivsel, sprog og sociale kompetencer er en del af anbefalingerne. Der er behov for nationalt at styrke arbejdet med rolleleg, teater og inklusion, hvor voksne hjælper børnene med at lære vigtige sociale kompetencer gennem legen. For at løfte området er der behov for efteruddannelse, og dette kan kommunerne ikke løfte alene. Det er ønskeligt, at Styrelsen indarbejder efteruddannelse til personale i daginstitutionerne i anbefalingerne for at strategien kan løftes inden for daginstitutionsområdet. Det er nødvendigt at prioritere daginstitutionsområdet og sætte ind tidligt for at udvikle børnenes sociale kompetencer. Det er nødvendigt, at personalet uddannes til at involvere sig i børnenes leg og lede den på en god måde.

Daginstitutioner og skoler i Qeqqata Kommunia har allerede handleplaner, strategier og/eller målsætninger omkring mobning eller er i gang med at udvikle dem. I strategien lægges der op til, at dette gøres lovpligtigt for alle skoler. Da man mange steder allerede har gjort et stort arbejde med at udvikle disse er det ønskværdigt, at lovgivningen giver den enkelte skole (og daginstitution) en høj grad af frihed ift. proces og format, således at man også kan benytte de politikker, der allerede er brugt ressourcer på at udarbejde, og som fungerer.

I sig selv er tiltaget med tilbud om samtaleforløb til traumeramte fagpersoner positivt. Qeqqata Kommunias daginstitutioner har i forvejen tilbud om samtaler til personale med opvæksttraumer. Lærerne har ikke et tilbud som det ser ud nu. Traumeområdet er dog meget kompliceret og specialiseret, og der kan være mange praktiske forhindringer i at finde frem til de personer, som vil have mest glæde af tilbuddet og i at sikre tilbud af høj kvalitet lokalt i de enkelte byer og bygder. Alene i Qeqqata Kommunia opleves et stort behov for dette tilbud, hvorfor det er opfattelsen i Qeqqata Kommunia, at det vil være vanskeligt at lave et kvalificeret landsdækkende tilbud for

alle med behov inden for de økonomiske rammer, der er lagt op til i strategien.

Yderligere bør det drøftes, om midlerne vil blive til bedre gavn for børn og unge, hvis der fokuseres mere bredt på at uddanne lærere og daginstitutionspersonale i samtaleteknik samt tilbud om supervision bredt til fagpersoner, der arbejder med børn og unge, hvor mange i deres daglige arbejde som lærere eller daginstitutionspersonale vil opleve at stå i svære samtaler med børn og unge. Det er noget, Qeqqata Kommunia allerede arbejder med, men kommunen har ikke ressourcer til at dække det store supervisionsbehov, der er, eller selv sørge for uddannelse i samtaleteknik til alle relevante fagpersoner. Det kunne derfor være meningsfuldt, at der i strategien og budgettet indgik bred udvikling af fagpersoner inden for samtaleteknik og konflikthåndtering samt et løbende, åbent tilbud om supervision til arbejdet med at forebygge mobning, styrke trivsel og håndtere børn og unge med negative følger efter mobning. Det vil være en fordel, hvis tilbuddet om supervision også kunne benyttes af forebyggelseskonsulenterne - særligt i byggerne - og andre fagpersoner med behov

inden for fritidsområdet, da dette ligeledes er en stor del af børn og unges liv og hverdag.

Opgave- og indsatsoversigten, der er placeret i forlængelse af kapitel 2, giver et fint overblik over det kommende arbejde med strategien. Undervejs i gennemgang af

anbefalingerne fremkommer der dog flere større opgaver, som skal løses i kommunerne og de underliggende institutioner herunder skolerne. Qeqqata Kommunia håber, at skemaet kan suppleres med de opgaver, som forventes løst i daginstitutionerne, skolerne, fritidsområdet samt bredt i kommunen. Dette er nødvendigt for at give kommunerne overblik over, hvad der forventes af dem de kommende år. Desuden bør dette suppleres med information om, hvor meget man forventer, at arbejdet med strategien vil koste de enkelte kommuner både i direkte udgifter samt i arbejdstimer.

Det er meget positivt og i tråd med den måde, Qeqqata Kommunia tilstræber af arbejde med forebyggelse, af ord som "for frivsel" benyttes frem for "mod mobning". Qeqqata Kommunia håber, af et sprogligt valg om af fokusere på det, man ønsker af styrke og fremme, vil være en del af det videre arbejde.

Med den store opgave det bliver af implementere strategien støtter Qeqqata Kommunia, at der prioriteres ansættelse af en projektleder for implementeringsstarten. Det er ligeledes positivt og helt nødvendigt, af kommunerne får en kontaktperson i form af projektlederen. Det er håbet, at denne projektleder også vil have faglig viden omkring mobbeområdet og kan bruges som konsulent og sparring for de enkelte kommunernes arbejde. Qeqqata Kommunia ønsker, af en eventuel

forlængelse af projektlederens ansættelse hurtigst muligt vurderes. Det vil med sikkerhed vare mere end tre år at implementere strategien og se målbare resultater. Det er positivt, at strategien og indsatserne løbende evalueres, men det er også nødvendigt med en fælles indstilling til, at arbejdet skal være vedvarende over mange år, for at den nødvendige kulturændring kan opnås. Qeqqata Kommunia håber, at man bredt i organisationen, de underliggende institutioner og på tværs af byer og bygder involveres i antimobbe-alliancen. Qeqqata Kommunia har samtidig et godt samarbejde med Red Barnet omkring arbejdet med mobning og materialer til arbejdet, hvorfor man håber, at Red Barnet, deres erfaringer og materialer også fortsat inddrages. Ligeledes er Foreningen Grønlandske Børn en vigtig samarbejdspartner for kommunen omkring forebyggelse af vold, og foreningen kan derfor ligeledes med fordel involveres i det videre arbejde. For at kunne lykkes med strategien er det opfattelsen i Qeqqata Kommunia, at der er behov for en kulturændring bredt i samfundet. Lærere, pædagoger, trænere, forældre, fagpersoner mv. skal alle have en fælles tankegang, kende projektet og have et simpelt, fælles mål at arbejde mod. I Qeqqata Kommunia ser vi med spænding frem mod den næste fase i projektet og hvordan strategien vil blive implementeret og formidlet til alle borgere. Høringssvaret er behandlet administrativt og politisk.

Indarbejdelse og begrundelse:

Høringssvar indarbejdet ved:

- HBSC undersøgelseshyppighed tilrettes.
- Uddannelsesstyrelsens understøttelse af kommunernes antimobbearbejde konkretiseres.
- Indsatsens på feltet for fritidsordninger præciseres.
- Strategiens indhold af indsats overfor forældregruppen styrkes. Det gøres fx ved at der i forbindelse med informations- og vidensdeling udgives formidling af forældreråd mod mobning.

7. Kommune Qeqertalik

Bemærkninger: Til høringen har dagtilbuddene Kommune Qeqertalik ingen kommentar derfor har man godkendt strategien.

Indarbejdet: Nej

Begrundelse: Bemærkninger foranlediger ikke ændringer i forslaget.

8. UNICEF

Bemærkninger:

Først og fremmest vil vi i UNICEF gerne takke for initiativet til at ville lave en så omfattende og langsigtet strategi inden for et meget vigtigt område. Der er stort behov for, at vi landsdækkende har fokus på og italesætter, at INGEN skal opleve mobning.

UNICEF arbejder for at hjælpe alle børn med at overleve og trives, så de kan vokse op som sunde, og stærke børn. Uanset hvem de, og hvor de bor. UNICEF har derfor en særlig interesse i, at Naalakkersuisuts Nationale Strategi mod Mobning funderer sig bredt, har faglig tyngde, et empirisk vidensgrundlag, og at den peger på ambitiøse, realistiske og konkrete handlinger.

Det er med stort engagement, at vi har læst hele strategien, og på baggrund heraf ønsker vi at kommenterer på formen, hvordan det teoretisk fundament tænkes omsat i praksis, den empirisk generede viden, handleplanerne og en oplevet mangel på redegørelse for eksisterende indsatser.

Form

Vi anbefaler et Resumé som det første i strategien.

Strategien vil stå stærkere og mere tydelig for læserne med et resume, der præcist og tydeligt opsummerer strategiens anbefalinger, handleplaner og konkrete indsatser. Opsætning gerne i skemaform eller punktform med underoverskrifter.

Det teoretiske fundament omsat i praksis

Vi anbefaler en tydelige og klar beskrivelse af hvorfor og hvordan teorien skal omsættes i praksis.

Der er ingen tvivl om, at strategien hviler på et stærkt teoretisk fundament, der er med til at kvalificere retningen på indsatserne. Vi savner dog nogle helt tydelige koblinger til, hvordan det teoretiske fundament vil blive brugt i praksis. Vi ønsker at se en mere tydelig retning, der ikke kun guider til hvilke indsatser man kunne lave, men beskriver hvorfor og hvordan klart og præcist. Hvis denne tydelighed ikke fremkommer, kan man frygte at opgaven ikke bliver løftet i skoler og institutioner.

Herudover har vi nogle konkrete kommentarer:

- Reference til Børnekonventionen (s. 8): Vi foreslår, at artikel 30 tilføjes: Kultur, sprog og religion.
- Under afsnittet "Når voksne ikke forstår" (s. 9): Vi savner et afsnit, der omhandler, "når de voksne mobber med". At de voksne tillader mobningen, eller måske selv er med til at udføre den.

Rettelse: Rettigheder hedder på grønlandsk pisinnatitaaffiit og ikke piginnatitaaffiit, som der står i dokumentet.

Empirisk genereret viden

Vi anbefaler, at der inddrages flere perspektiver fra børn. UNICEF Grønland, januar 2022.

Det er lavet et stort empirisk arbejde med mange interviews, der er med til at underbygge behovet for en strategi og handling på området. Vi oplever dog, at der hovedsageligt er udsagn fra voksne fagpersoner. Vi mener, at det empiriske grundlag vil fremstå stærkere, hvis der havde været flere beskrivelser af børns udsagn. Derudover savner vi udsagn fra børn omkring mobning og fællesskabsudstødelse gennem sociale medier.

Vi mangler information om, hvor mange henholdsvis voksne og børn, der er blevet interviewet?

Helt konkret savner vi bl.a. det perspektiv, at man i Grønland finder det mere legitimt at "grine af folk" (s. 22).

Handleplanerne

Vi anbefaler, at det tydeliggøres, hvem der har ansvar for at løfte indsatserne og give konkret vejledning og inspiration til indsatserne

Der lægges et stort ansvar til kommunerne, som begrundes med, at de regionale og lokale strategier skal tage afsæt i lokale forhold. Vi mener dog, at der på et meget tidligt tidspunkt i implementeringen af strategien lægges et meget stort ansvar ud til kommunerne om at løse stor koordineringsopgave. Vi mener, at der først er brug for en kortlægning af, hvilke indsatser, der allerede er i gang, således, at der kan drages erfaring og gives inspiration til indsatser på tværs af landet.

Vi anbefaler endvidere, at der laves et organisationsdiagram, således at det tydeligt fremkommer, hvilke indsatser der påhviler hvem. Tabellen s. 35 kan med fordel præsenteres tidligere, uddybes og bruges som overblik over, hvordan indsatsernes skal koordineres. Det kan evt. laves en grafisk fremstilling af organiseringen, ansvar og indsatser.

Hvordan klædes kommunerne på til at igangsætte arbejdet? Hvilke tiltag er allerede i gang rundt om i kommunerne? Skal det ikke afdækkes før, at der igangsættes noget nyt?

Her vil vi konkret anbefale at der:

- laves en idébank i forhold til, hvilke tiltag/aktiviteter, der kan benyttes som antimobbende aktiviteter.
- udpeges en koordinator, der giver særlig støtte til bygdeskoler og institutioner ift. at få udarbejdet og indarbejdet de lokale handleplaner.
- udarbejdes et undervisningsmateriale til de ældste elever og voksne, som evt. kunne bygge videre på Kammagiitta.

Der er lagt op til at der udvikles en konkret praksisplan i kommunerne, som indeholder antimobbende aktiviteter. Praksisplanen skal evalueres efter tre år. Vi anbefaler, at der laves *løbende* opfølgning på praksisplanen, så aktiviteterne kan justeres undervejs, og ikke først til sidst. Det kunne fx være en startmåling, devaluering og slutevaluering.

I strategien lægges der op til, at forældrene i skoler og institutioner får ansvar for at skabe antimobbende aktiviteter. Vi mener, at dette ansvar hos forældrene skal initieres af skolen og institutionen. Ligger ansvaret udelukkende hos forældrene risikerer man, at det primært vil være resourcestærke forældre, der løfter opgaven, og dermed en skævvridning i forhold til klasser. UNICEF Grønland, januar 2022.

Eksisterende indsatser

Vi anbefaler, at det klarlægges og beskrives, hvilke indsatser og initiativer, der allerede er på området.

Vi oplever det desværre som en stor mangel, at det ikke er undersøgt, hvilke indsatser der allerede er i gang. Hvad har Red Barnet lavet? Hvad har UNICEF/NAKUUSA lavet? Er der skoler, der allerede gør en aktiv indsats og har fokus på antimobbende aktiviteter? Hvordan er tidligere og nuværende indsatser lykket? Ligeledes arbejder Paarisa med ”Det gode børneliv” og inkluderende fællesskaber.

Vi mener, at en sådan strategi som denne bør involvere alle departementer, det civile samfund og det kommunale. Der bør tænkes mere i synergier og på, hvordan nogle af indsatserne måske allerede er i gang med at blive løftet og lære af dette. Ved at arbejde på tværs af allerede igangværende initiativer kan man også undgå det meget store budget.

I 2020 samledes NAKUUSAs Børneråd om Temaet ”Styrken i fællesskabet”. De frembragte klare anbefalinger til kommuner og Naalakkarsuisut indenfor følgende temaer: Styrken i fællesskaber - Identitet, mangfoldighed og sociale medier. Vi har vedhæftet resolutionen sammen med dette høringssvar.

Afsluttende bemærkninger

Der er ingen tvivl om, at der er behov for denne strategi, så vi sammen kan bekæmpe forekomsten af mobning hos børn og unge (og voksne). Vi i UNICEF håber, at der vil blive taget højde for de kommentarer dette høringssvar har til strategien. UNICEF ønsker at være en del af antimobbealliancen, så vi derigennem kan bidrage til implementeringen og udbredelsen af initiativer og indsatser imod mobning.

Indarbejdelse og begrundelse:

Delvis indarbejdet fsva:

- Udarbejdelse af resumé
- Rettelse af piginnatitaaffiit til pisinnatitaaffiit
- Børnekonventionens artikel 30 tilføjet i rettighedsafsnittet.
- Det blev præciseret hvor mange voksne og hvor mange børn der er interviewet (det fremgår dog – men muligvis ikke klart nok)

Indstilles ikke:

- Flere departementer kan ikke med tilbagevirkende kraft indgå i styregruppe. Opgaven er ganske vist en bred samfundsmæssig opgave – men det er en fordel at vælge hvilke departementer, der i særlig grad får ansvarsopgaven på sig for at sikre konkrete ansvarsbærere for strategien.

9. Tilioq

Bemærkninger:

Fokus på handicap

Tilioq finder det positivt, at man har medtaget det at have et handicap, som et opmærksomhedspunkt i forhold til udvikling af mobbekultur. Da Tilioq gentagende gange har fået beretninger om at børn med handicap oplever at blive drillet med deres handicap. Det oplevede Tilioq blandt andet i Qaanaaq, hvor skolen rådgivningslære fortalte, at de børn som gik i specialklassen, blev drillet af de andre børn, netop fordi de gik i specialklassen.

1 *Tilioq i Nord - Rejserapport Qaanaaq* s. 44-45 <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/09/Tilioq-Rejserapport-Nord-2020-web.pdf>

2 Se Inatsisartutlov nr. 13 af 12. juni 2019 om støtte til personer med handicap.

Tilioq anbefaler, at man løbende sikrer, at børn med handicap og børn med særlige behov bliver et opmærksomhedspunkt ved strategiens implementering. Det bør sikres at elever fra specialklasserne også tænkes ind i de forebyggende tiltag og i den vidensindsamling man foretager. Det opleves nemlig, at man på nogle skoler glemmer at inddrage specialklasserne når deres årgang skal i praktik, når der skal laves HBSC-undersøgelsen mm..

Specifikke bemærkninger

Ordvalget i eksemplet på s.5, der illustrerer den sociokulturelle vidensforståelse af mobning,

stemmer ikke overens med handicapkonventionen og Naalakkersuisuts forståelse af handicap som et samfundsskabt begreb, når der skrives: ”(...) fordi han eller hun er handicappet, (...)” og ”(...) Det handicappede, som det der forstås som anderledes (...)”

Vi foreslår at denne del omskrives således:

”En person med et handicap bliver ikke nødvendigvis mobbet fordi han eller hun har et handicap, men fordi personen befinder sig i et intolerant og mobbende miljø. Handicappet kan dog være det, man mobbes med – altså en anledning.

Handicappet, som det der forstås som anderledes, (...)” Inuit innarluutillit illersuisoqarfiat Handicaptalsmandsinstitutionen.

I Temaoversigt 10. Køn og udsathed redegøres for hvordan køn kan spille ind i udstødelsesmekanismer. Her bruges det at flere drenge end piger indstilles til specialundervisning, som et eksempel på den negative sociale drengeslagside. Dette uden forklaring og i en liste af eksempler der også omhandler en overrepræsentation af selvmord og kriminalitet blandt drenge. Tilioq finder dette eksempel meget uhensigtsmæssigt, da det underforstået indikere at det at få specialundervisning som noget negativt. Samt som om der er en sammenhæng mellem det at få specialundervisning og begå selvmord og kriminalitet. Særligt når det står uden nogen nærmere forklaring. Tilioq anbefaler derfor, at dette eksempel udtages fra temaoversigt 10.

Tilioq og undertegnede står til rådighed, hvis der er spørgsmål til høringssvaret.

Indarbejdelse og begrundelse:

Indarbejdet, således at strategiteksten er i overensstemmelse med Handicapkonventionen og Handicaptalsmandens anbefalinger.

10. PI. SPS

Bemærkninger:

Først og fremmest vil vi sige tak for det flotte stykke arbejde, der er lagt i udkastet til National strategi mod mobning. Særligt kapitel 1 om *Baggrund, bevæggrunde og beskrivelser* giver et godt overblik over mobningens væsen.

Vi er meget enige i Kommissionens fokus på, at en national anti-mobbestrategi kræver et bredt samarbejde mellem dem, der er sammen med børn og unge, men vi ser en skævvridning i de vilkår, der gives for implementering i folkeskolen på den ene side og i pædagogiske institutioner rundt om folkeskolen på den anden side.

Det vil være hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i børn og unges hverdagsliv og inddrage de

forskellige institutioner, som ligeværdigt aktive og forpligtede i fht. implementering af anti-mobbestrategien.

Hvis personalegrupper fra uddannelsesinstitutioner og pædagogiske institutioner skal samarbejde om en samlet indsats mod mobning, har de brug for fælles adgang til viden, fælles sprog og fælles platforme, hvor trivsel og mobning er på dagsordenen. Det fordrer at personale, der har med børn og unge at gøre, ligestilles i fht. adgangen til viden om mobning og implementering af anti-mobbestrategien, hvilket vi ikke ser afspejlet i tilsendte National Strategi mod Mobning.

I strategiens kapitel 1,8 betones de pædagogiske institutioners vigtighed for børns sociale udvikling, og at det er et fælles samfundsansvar *at være sociale stilladser for hinandens børn*. Derfor undrer det os, at folkeskolen og det pædagogiske fagområde ikke sidestilles som ligeværdige medspillere med lige vilkår i strategien, hvor det pædagogiske område gennemgående virker nedprioriteret i tilsendte udkast til National Strategi mod Mobning.

Nedenstående er eksempler herpå:

- På side 25 bliver det tydeligt, da det for *alle skoler og elevhjem, ungdomsuddannelser* anbefales *”at indføre forpligtende handleplaner (eller politik) for trivsel- og mod mobning [...] med faglig understøttende tiltag fra kommunen”*, mens daginstitutionerne anbefales selv at stå med opgaven med, *at formulere antimobbende og inkluderende dannelsesmål* og selv at stå for efteruddannelse af det pædagogiske personale.
- I strategiens *Opgave- og indsatsoversigt samt ansvarsinstans 2021-2025* (s. 35 – 36) bliver den skæve prioritering tydeliggjort, idet folkeskolerne eksplicit tilbydes *Plan, indhold og organisering af efteruddannelseskurser for lærere*, mens det pædagogiske område implicit tilbydes *Udvikling af strategi for ”sidevinge”-initiativer*.
- Daginstitutionsområdet repræsenteres kun indirekte i fht. Kammagiitta, selvom daginstitutionsområdet fremhæves som centralt for børns udvikling både i kommissoriets *Baggrund og formål* og fremhæves i strategiens kap. 1. 8, ang. *Institutioner og skolers betydning for børns udvikling*.

Vi ser et mønster i høringsmaterialet, der forfordeler personalegrupper tilknyttet folkeskolerne med anbefalinger om lovgivning og organiseret efteruddannelse, mens personalegrupper tilknyttet daginstitutioner omtales som *”Sidevinger, der inviteres til at bidrage”* og opfordres *”til at indgå i den fælles antimobbende opgave med egne aktiviteter og initiativer”*. I den forbindelse nævnes bl.a. *”fritidstilbud (pasning), ungdomsklubber, ungecentre, sportsforeninger og musikskoler o.a.”*. Det ville i øvrigt være relevant også at nævne Fritidshjem, Skolefritidsordninger, Juniorklubber, Væresteder, handicapinstitutioner og døgninstitutioner.

PI/SPS savner en *Plan, indhold og organisering af efteruddannelse af pædagogisk personale, herunder både faglært og ufaglærte medarbejdere. Disse vigtige aktører i børn og unges liv køres ud på et sidespor som Sidevinger, der ikke garanteres efteruddannelse, men skal inviteres til at bidrage med egne aktiviteter og initiativer. Det er for os at se en nedprioritering af en meget vigtig gruppe medarbejdere, der kan forhindre en national anti-mobbestrategi i at få ønskede effekt.*

I det empiriske materiale s. 46 nævnes, at der er meget lidt samarbejde mellem folkeskolen og de institutioner, børn og unge dagligt opholder sig i efter skole, hvilket er uheldigt, hvis der skal gøres noget ved mobning og mistrivsel. Ligesom uddannelsesområdets personale mangler viden om mobning og føler afmagt, gør det pædagogiske områdes personalet det samme (behovet for viden konkluderes f.eks. i *Evalueringsoversigt af projekt-kammagiitta*). Hvis de skal have mulighed for at samarbejde, skal de have fælles sprog og viden om mobning, hvilket bl.a. fås gennem adgang til kurser og efteruddannelse og ved at mødes i sådanne faglige fora. Dette bakkes op af Kommissoriet, hvor det fremhæves at:

”Naalakkersuisoq betonedede især, at ”det er de voksne, som i dagligdagen arbejder med børnene og de unge, som skal sørge for at etablere disse rammer og samværsformer i tæt samarbejde med børnene, de unge og deres forældre. Det skal ligeledes sikres, at skoler og institutioner griber ind over for mobningen, når den opstår, og tilser, at problemet ikke overlades til børnene og deres forældre. Af den grund bør mobning og trivsel stå højt på dagsordenen hos alle.”

Udvalget for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke opfordrede til, at der i det fremadrettede arbejde med en strategi mod mobning også medtages forhold omkring:

- mobning via digitale medier,
- mobning uden for daginstitutionen, skolen og ungdomsuddannelsen er også et anliggende for institutionernes praksisser.
- samt at en strategi målrettes fagpersoner, familie, venner såvel som andre relevante personer for barnet/den unge på tværs af daginstitution, skole og ungdomsuddannelse” (Bilag 1: 40)

PI/SPS anser det som centralt at anbefalingerne i den kommende ”National Strategi mod Mobning” bliver et tværfagligt anliggende og at kompetenceudvikling af pædagoger og lærere vægtes ligeligt.

For at udnytte de vidensressourcer, der er i Grønland bedst muligt kunne det være brugbart med en oversigt over:

- Hvilke institutioner, der har viden om mobningens håndtering og forebyggelse på et niveau,

hvor de kan udbyde kurser og efteruddannelse af passende kvalitet

- Synliggørelse af hvem, der kan få adgang til kurser og efteruddannelse på disse institutioner
- Hvilke forhindringer, der er for udbredelse af viden gennem disse institutioner
- Hvordan forhindringer kan overvindes

Vi fremhæver ressourceudnyttelse, da vi ser følgende forhindringer herfor:

PI/SPS er i høj grad fortalere for *Faglig efteruddannelse af pædagogiske personale* (s. 26) og gennem PI/SPS' Kursusafdeling, er der de seneste år udbudt AMA-kurset "*Mindre mobning gennem inklusion*" for ufaglærte indenfor det pædagogiske område, der arbejder med aldersgruppen 6-15 (Se iøvrigt kursusindhold på <https://pi.sps.gl/wp-content/uploads/2021/11/Mindre-mobning-gennem-inklusion-folder-dk.pdf>).

Dog er der med den nuværende lovgivning og ressourcefordeling ikke mulighed for, at PI/SPS kan udbyde kurser og efteruddannelse til lærere eller uddannede pædagoger, da der kun gives tilskud til kurser og efteruddannelse for ufaglærte indenfor det pædagogiske fagområde. På første følgegruppemøde blev Departementet gjort opmærksom på dette vilkår og ville følge op herpå. Hvis dette vilkår ikke afklares og ændres, kan det udgøre en væsentlig forhindring for udbredelsen af viden om mobning som led af en national tværfaglig fælles indsats.

Nedenstående er sluttelige opmærksomhedsområder, som PI/SPS ved gennemlæsning står lidt uforstående overfor, og som giver anledning til bekymring. Vi efterspørger derfor definitioner, afklaring eller yderligere forklaringer omkring:

- Brugen af didaktiske greb i folkeskolen, såsom at *undervisningsdifferencere* og *kontekstbaseret didaktik*, der omtales som en *udviklet faglighed*, men som EVAs evaluering påviser store mangler af i implementeringen af Atuarfitsialak (jf. EVA 2015, *Grønlands folkeskole*).

- Gennemgående anvendes betegnelserne *Erhvervsskoler* og *Ungdomsuddannelser*. Det er svært at se, hvordan der skelnes mellem disse betegnelser og dermed, hvilke pligter og rettigheder, man skal leve op til som erhvervsskole, og at regne ud hvordan ressourcefordelingen prioriteres (eks. s. 26). Dermed bliver det også svært at afkode, om de fagligt understøttende tiltag fra kommunen også er målrettet erhvervsuddannelserne (s. 26).

- Der findes mange gode undervisningsmaterialer og redskaber på dansk, og det er svært at finde noget tilsvarende på grønlandsk, hvor det bliver let at gå til emnet. Det ville være godt at få oversat materialer, der kan anvendes, indtil det bliver muligt at udbrede grønlandskudviklede materia-

ler om anti-mobning.

- Hvilken betydning ligger der i betegnelsen 'som opgave' i citatet: "2) Den antimobbende indsats implementeres som opgave i relevante instanser på uddannelsesfeltet (læreruddannelsen, pædagoguddannelsen, pædagogikum på ungdomsuddannelserne, elevhjem, undervisningsforlag o.a.)" (s. 24), og er det "nationalt koordinerende team i Ilinniartitaanermut Aqutsisoqarfik", der skal implementere den antimobbende indsats som opgave, f.eks. på pædagoguddannelsen?

- Kollegier rummer også voksne studerende på videregående uddannelser. Her er ikke 'kollegielærere' til opsøgende arbejde, så hvis kollegielærere skal indføres på kollegier for erhvervsuddannelser eller andre steder, hvor der ikke er unge under 18 år medfører det økonomiske ressourcer til opgaveløsningen.

Indarbejdelse og begrundelse:

- Fritidspasningsordninger (strategien også omhandler) nævnes specifik i deres forskellige former samt: "Juniorklubber, Væresteder, handicapinstitutioner og døgninstitutioner".
- Strategien styrkes på feltet fsva tiltag på pædagoguddannelsen samt efteruddannelses tilbud til pædagoger. Evt kan efteruddannelses tilbud via rejsehold tænkes som fælles modul på tværs af de to professioner.

11. Departement for Sociale anliggender, Arbejdsmarked og Indenrigsanliggender

Bemærkninger:

Departementet for Sociale Anliggender, Arbejdsmarked og Indenrigsanliggender:

har ingen bemærkninger.

Indarbejdet: Nej

Begrundelse: Bemærkninger foranlediger ikke ændringer i forslaget.